

ПРОГРАМА
З ПРЕДМЕТА «ЗАХИСТ ВІТЧИЗНИ»
10—11 КЛАСИ

ББК 74.267.5
327

**Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
(лист № 1/11-6881 від 14.08.2009)**

Видано за кошти видавництва
Продаж дозволено

Навчально-практичне видання

МЕЛЕЦЬКИЙ В. М.
(керівник авторського колективу),
БАХТІН А. М.,
ДОБРОВОЛЬСЬКИЙ В. В.,
ЖЕВАГА С. І.,
КАПШТИК О. В.,
КРАВЦОВ А. К.,
ОСИПЕНКО С. І.,
НЕГРІЄНКО А. О.

ПРОГРАМА
для загальноосвітніх навчальних закладів
Захист Вітчизни
10—11 класи

Підписано до друку 28.10.2009. Формат 60 × 90/16. Папір друкарський.
Гарнітура Шкільна. Друк офсетний. Ум. друк. арк. 12,0.

ТОВ Видавництво «Ранок». Свідоцтво ДК № 3322 від 26.11.2008.
61071 Харків, вул. Кібальчича, 27, к. 135.

Адреса редакції: 61145 Харків, вул. Космічна, 21а.
Тел. (057) 719-48-65, тел./факс (057) 719-58-67.

Для листів: 61045 Харків, а/с 3355. E-mail: office ranok.kharkov.ua
www.ranok.com.ua

- © В. М. Мелецький, А. М. Бахтін,
В. В. Добровольський, С. І. Жевага,
О. В. Капштик, А. К. Кравцов,
С. І. Осипенко, А. О. Негрієнко, 2009
© ТОВ Видавництво «Ранок», 2009

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Конституція України визначає захист Вітчизни обов'язком громадян України, найважливішою функцією держави. Безпека людини, її життя і здоров'я визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю.

Програму з предмета **Захист Вітчизни** розроблено на основі вимог Конституції та законів України про захист Вітчизни і Державного стандарту базової і повної середньої освіти.

Головна мета навчання предмета — розвиток особистості учнів, формування їх готовності до захисту Вітчизни та дій в умовах надзвичайних ситуацій.

Завдання курсу предмета:

- підготовка молоді до захисту життя і здоров'я, забезпечення власної безпеки і безпеки людей у надзвичайних ситуаціях мирного і воєнного часу;
- підготовка молоді до служби у Збройних Силах України, інших військових формуваннях, виконання військового обов'язку в запасі.

З метою виконання завдань предмета програма передбачає:

- вивчення існуючої системи військової підготовки, організації внутрішньої і вартової служби, повсякденної життєдіяльності військ;
- викладення навчального матеріалу предмета відповідно до положень загальновійськових і бойових статутів Збройних Сил України, подання навчального матеріалу з урахуванням переходу національних Збройних Сил на професійну основу і наближення їх до сучасних стандартів НАТО;
- впровадження комп'ютерних графічно-інформаційних технологій у викладання основ військової справи, цивільного захисту, медичних знань і першої допомоги;
- створення сучасної навчально-матеріальної бази з можливостями проведення практичних занять з тактичної, вогневої і прикладної фізичної підготовки у межах території навчальних закладів.

Курс предмета викладається протягом трьох періодів: у 10 і 11 класах та під час навчально-польових зборів (занять у лікувально-оздоровчому закладі).

У кожному періоді предмет вивчається юнаками та дівчатами окремо. Поділ класів на групи юнаків та дівчат здійснюється

незалежно від кількості учнів у класі (але не менше ніж 5 осіб). Дівчата за їх власним бажанням (у разі згоди батьків, опікунів або піклувальників) навчаються за програмою для групи юнаків. Юнаки, які за станом здоров'я або релігійними поглядами звільнені від засвоєння основ військової справи, вивчають предмет за програмою для групи дівчат.

Організаційною формою навчання предмета є урок. Однак особливістю уроків з основ військової справи є їх військова тематика. Отже, урок є зовнішньою формою, тобто оболонкою навчання, яка містить внутрішні, специфічні для військової справи форми. Такими формами у системі військової підготовки виступають теоретичні та практичні заняття, які в свою чергу також поділяються на різні види. Наприклад, практичні заняття проходять у формі тактико-стройового, тактичного заняття та інших.

На основі визначених головної мети і завдань та відповідно до Державного стандарту предмет вивчається за трьома змістовими лініями:

- основи військової справи та військово-патріотичне виховання;
- основи попередження і захисту у надзвичайних ситуаціях;
- основи медичних знань, надання першої допомоги.

Програму побудовано з урахуванням основних ліній Державного стандарту та існуючої в Україні системи військової підготовки. Розділи, з яких складається програма, наближають її до програмного забезпечення предметів бойової підготовки в Збройних Силах України. Для групи юнаків призначаються такі розділи: Збройні Сили України на захисті Вітчизни; міжнародне гуманітарне право про захист жертв війни; тактична підготовка; вогнева підготовка; статуту Збройних Сил України; стройова підготовка; військова топографія; прикладна фізична підготовка; військово-медична підготовка; основи цивільного захисту. Для групи дівчат: основи цивільного захисту; міжнародне гуманітарне право про захист жертв війни; основи медичних знань і допомоги; перша медична допомога у надзвичайних ситуаціях; перша медична допомога хворим та догляд за хворими.

До змісту навчального матеріалу предмета включено нормативи, які рекомендовані для відпрацювання у ході занять. Якість виконання нормативів визначає рівень індивідуальної підготовки учнів. Протягом навчального року відпрацьовуються всі індивідуальні нормативи (див. додаток 6). Для позначення нормативів у програмі застосовуються такі скорочення: Н — норматив, Т — тактична, В — вогнева, М — військово-медична, ПФП — прикладна фізична підготовка, ОЦЗ — основи цивільного

захисту, ПМД — перша медична допомога у надзвичайних ситуаціях. Топ — військова топографія.

Морально-психологічна підготовка здійснюється в ході навчання з метою формування морально-психологічної готовності та спроможності учнів виконувати покладені на них завдання, переборювати труднощі та небезпеку у надзвичайних ситуаціях, витримувати навантаження. Для цього на заняттях та тренуваннях викладачами створюються відповідні умови. Розвитку емоційно-вольової сфери учнів сприяє насичення занять елементами незначної напруженості, раптовості, небезпеки і ризику з дотриманням вимог безпеки. Такі заняття доцільно супроводжувати використанням зорових та звукових ефектів (запис вибухів снарядів, бомб, інше).

Програма складається з пояснювальної записки, основної частини і додатків. **Основна частина** програми з предмета подає **перелік** розділів і тем та розрахунок годин на курс навчання юнаків і дівчат з різним потижневим навантаженням. Навчальний матеріал програми розподіляється по періодах навчання, окремо для групи юнаків і групи дівчат. Програма кожного періоду складається з відповідних розділів і тематичного змісту, які подаються у формі таблиць. Основними колонками таблиць є:

- кількість годин (для вивчення розділу/теми) для різного потижневого навантаження (для 2 год, 1,5 год, 1 год);
- зміст навчального матеріалу (конкретне змістове наповнення розділу/теми);
- державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів.

Програма для проведення навчально-польових зборів не залежить від потижневого навантаження і розрахована на 18 навчальних годин.

Матеріал кожної теми поділений на **групи** навчальних питань, які окреслені об'єднуючим, як правило, одно- або двогодинним навчальним питанням, виділеним у змістовому тексті жирним шрифтом. *При потижневому навантаженні 1 год навчальні питання програми надруковані звичайним шрифтом. Для потижневого навантаження 1,5 год до змісту навчальних питань зі звичайним шрифтом додаються навчальні питання, що виділені у тексті курсивом. Для навантаження по 2 год до змісту навчальних питань зі звичайним і курсивним шрифтом додаються навчальні питання, що виділені у тексті напівжирним курсивом.*

До основної частини програми також включено оцінювання навчальних досягнень учнів. Об'єктами оцінювання є якість знань, уміння та навички учнів. Слід також врахувати, що об'єктами оцінювання можуть бути: самостійність при вирішенні тактичних

і вогневих завдань, наданні першої медичної допомоги; досвід у військовому напрямку творчої діяльності учня, який концентрується на створенні комп'ютерних моделей, моделюванні бою сучасними графічно-інформаційними технологіями, виготовленні мішеней для імітації озброєння і військової техніки на обмеженій ділянці місцевості, макетів для занять за медичною тематикою тощо. Особливістю оцінювання є виставлення індивідуальних оцінок учню за періоди навчання (семестрових, річних, за навчально-польові збори та заняття у лікувально-оздоровчому закладі). Алгоритм оцінювання передбачає, що оцінки за навчально-польові збори та за заняття у лікувально-оздоровчому закладі матимуть вирішальне значення при виставленні індивідуальної оцінки за другий рік навчання з предмета.

Викладення змісту навчального матеріалу передбачає поступове ускладнення та поглиблення теоретичних і практичних занять, засвоєння знань і набуття практичних умінь і навичок в ході занять на базі навчального закладу; закріплення рівня знань, умінь і навичок в ході навчально-польових зборів і занять у лікувально-оздоровчому закладі.

Розділи програми для групи юнаків містять завдання навчання та особливості подання навчального матеріалу.

РОЗДІЛ 1. ЗБРОЙНІ СИЛИ УКРАЇНИ НА ЗАХИСТІ ВІТЧИЗНИ

У цьому розділі розглядаються основи законодавства про призначення, структуру Збройних Сил України та військову службу, розкриваються історія військового мистецтва українського народу, реформування і перспективи розвитку національних Збройних Сил. Вивчення розділу спрямоване на формування у молоді ідеалу людини-патріота, захисника Вітчизни на прикладах героїчної боротьби українського народу за незалежність.

Завдання навчання:

- **оволодіння** знаннями про структуру, перспективи розвитку Збройних Сил України, основи законодавства про військову службу, важливі історичні перемоги українського війська, напрями інтеграції України в європейський та міжнародний простір.

Особливості подання матеріалу

Організаційні форми і методи навчання визначає викладач предмета, орієнтуючись на систему військової підготовки. Для змістового наповнення занять щодо законодавчих, нормативно-правових актів про військову службу рекомендується користуватися Книгою вчителя предмета **Захист Вітчизни** (див. ст. 192). Вивчення навчального матеріалу щодо військового мистецтва українського народу, відродження національного війська базується на знаннях учнів з історії України основної школи. Проблеми реформування та розвитку Збройних Сил України висвітлюються щорічником «Біла книга» Міністерства оборони України, який інформує про оборонну політику держави та інші заходи у цій сфері. Окремі навчальні питання розділу отримають розвиток під час виконання заходів військово-патріотичного виховання, використання резервного часу програми. Особливо це стосується розширення обізнаності та поглиблення знань з європейської та міжнародної безпеки, співробітництва України з Європейським союзом та Організацією Північноатлантичного договору, спільних міжнародних військових навчань, міжнародних миротворчих акцій та місії ООН.

Перевірка рівня знань учнів здійснюється у ході засвоєння навчального матеріалу.

РОЗДІЛ 2. МІЖНАРОДНЕ ГУМАНІТАРНЕ ПРАВО ПРО ЗАХИСТ ЖЕРТВ ВІЙНИ

У розділі розглядається визначена сукупність міжнародно-правових норм, що регулюють правові відносини, які виникають під час ведення військових дій, та захищають жертв війни. Міжнародне гуманітарне право є основою для формування в учнів правил поведінки у можливих збройних конфліктах.

Завдання навчання:

- **знати** основні вимоги міжнародного гуманітарного права, об'єкти та осіб, що знаходяться під його захистом і потребують медичної допомоги та догляду, правила поведінки учасників військових дій;
- **вміти** діяти і реагувати в будь-якій ситуації відповідно до своїх обов'язків та норм міжнародного гуманітарного права.

Особливості подання матеріалу

Юнаки оволодівають знаннями з міжнародного гуманітарного права під час вивчення тематики розділу, а також на практичних заняттях із тактичної підготовки (без збільшення загального часу на проведення заняття).

Викладачі самостійно обирають форми і методи проведення занять, розробляють відповідні справи і навчальні сценарії (щодо правил поведінки учасника бойових дій з пораненим, військовополоненим, із цивільним населенням) та визначають питання, які потребують особливої уваги під час занять. Окремі навчальні питання з міжнародного гуманітарного права можуть розширюватися та вивчатися у резервний час, під час заходів військово-патріотичного виховання. Наприклад, права і обов'язки військовослужбовця миротворчого підрозділу, правила поведінки на території іншої держави і в ході бойових дій, міжнародні трибунали, відмінні знаки та сигнали, інші питання.

Тематика занять для дівчат спрямована насамперед на вивчення застосування норм міжнародного гуманітарного права щодо захисту цивільного населення (осіб та об'єктів) у збройних конфліктах, ознайомлення із забороненими засобами і методами воєнних дій. Резервний час також може бути використаний для вивчення питань міжнародного правосуддя, етики проведення гуманітарних операцій, планування табору для людей, переміщених під час надзвичайних ситуацій.

У стислому вигляді основні нормативно-правові акти міжнародного гуманітарного права (а також пам'ятка військовослужбовцям Збройних Сил України щодо застосування цих норм) викладені у Бойовому статуті Сухопутних військ (див. с. 192).

Перевірка знань учнів здійснюється в ході засвоєння навчального матеріалу, а правил поведінки в бою — на тактичних заняттях під час навчально-польових зборів

РОЗДІЛ 3. ТАКТИЧНА ПІДГОТОВКА

Як провідний розділ програми тактична підготовка вивчає: основні положення щодо підготовки та ведення сучасного бою механізованим відділенням; прийоми і способи дій солдата в основних видах бою у складі бойових груп та відділення.

Завдання навчання:

- **знати** основи загальновійськового бою, обов'язки солдата в бою, основні положення щодо підготовки та ведення бою механізованим відділенням;

- **вміти** пересуватися на полі бою, готувати вогневу позицію і вести спостереження, виконувати прийоми знищення противника, діяти у різних умовах тактичної обстановки;
- **оволодіти** навичками дій солдата в бою, набути первинних навичок дій у наступі та в обороні у складі бойових груп і відділення.

Особливості подання матеріалу

Зміст матеріалу текстуально окреслюється блоками, що позначають етапи тактичної підготовки учнів. До етапів навчання учнів дій солдата в бою належать: одиночна підготовка солдата до бою та діям солдата в бою; підготовка солдата до бою та дії солдата в бою у складі бойової групи; підготовка солдата до бою та дії солдата в бою у складі бойових груп та відділення.

Зважаючи на важливість розділу, навчальний матеріал чітко означений у програмних таблицях формами проведення занять, які є обов'язковими до застосування. На теоретичних заняттях учні вивчають основні положення бойових статутів щодо підготовки та ведення загальновійськового бою. Основним методом теоретичних занять є демонстрація бою відділення механізованого взводу за допомогою сучасних графічно-інформаційних технологій, у тому числі комп'ютерне моделювання бойових дій та імітація бою на місцевості. Основним методом навчання на практичних (тактико-стройових, тактичних) заняттях є вправа (тренування) з виконання прийомів і способів дій. На тактико-стройових заняттях учні оволодівають практичними прийомами і способами дій солдата в бою, на тактичних заняттях удосконалюють дії солдата у складі бойових груп та у складі відділення в основних видах бою. За необхідності можуть застосовуватися пояснення і показ. На тактико-стройових і тактичних заняттях викладачами створюються можливі ситуації, що вимагають прийняття рішень з дотриманням кодексу поведінки учасниками бойових дій, під час відпрацювання яких учні отримують практичні навички й удосконалюють теоретичні знання щодо застосування норм міжнародного гуманітарного права.

На завершальному етапі тактичної підготовки учнів рекомендується проведення занять у формі військової тактичної гри «Відділення механізованого взводу в бою». Військова тактична гра — це комплексне проведення тактичних занять щодо дій солдата в бою у складі відділення на основі комп'ютерних технологій. Під час гри учні практичними діями відображають, імітують комп'ютерні моделі бою на реальній місцевості. Підготовка та проведення військової тактичної гри, комп'ютерні моделі і моделювання бою,

демонстрація сучасних технологій викладаються в роботі «Захист Вітчизни. Тактична підготовка» (див. с. 192).

Особливістю тактико-стройових, тактичних занять і військової тактичної гри є створення у ході тактичних дій екстремальних та стресових ситуацій за рахунок обмеження часу на виконання та ускладнення нормативних завдань, несподівана постановка ввідних та інше. Тим самим тактична підготовка сприятиме морально-психологічній готовності молоді до військової діяльності.

Під час занять відпрацьовуються індивідуальні нормативи (див. додаток 6), які входять до змісту навчальних питань. Їх результати враховуються при поточному та тематичному оцінюванні навчання із тактичної підготовки.

РОЗДІЛ 4. ВОГНЕВА ПІДГОТОВКА

Як один із основних розділів програми вогнева підготовка передбачає вивчення теоретичних положень основ стрільби, оволодіння прийомами та правилами стрільби зі стрілецької зброї і метання ручних гранат.

Завдання навчання:

- **знати** матеріальну частину стрілецької зброї, що вивчається, її бойові можливості, порядок підготовки зброї до вирішення вогневих завдань, основи та правила стрільби;
- **вміти** готувати зброю до стрільби, вести розвідку цілей, володіти прийомами і способами ведення вогню зі стрілецької зброї з урахуванням метеорологічних умов та умов місцевості, влучно уражати противника, метати ручні гранати, усувати несправності, які виникають під час стрільби;
- **набути** первинних навичок у діях зі зброєю під час виконання вогневих завдань.

Особливості подання матеріалу

Вогнева підготовка проводиться на заняттях: з основ стрільби, вивчення зброї і боеприпасів, прийомів і правил стрільби; із виконання вправ початкових і навчальних стрільб; на вогневих тренуваннях; із виконання вправи контрольних стрільб і вправи бойових стрільб під час навчально-польових зборів. Підготовка та проведення занять із виконанням вправ стрільб зі стрілецької зброї та метання ручних гранат подані у додатках 1 та 2.

Основи стрільби вивчаються до розгляду будови зброї, оскільки бойові властивості зброї засвоюються лише за умови розуміння внутрішньої та зовнішньої балістики стрільби, особливо у частині утворення траєкторії польоту кулі та характеристики елементів траєкторії. Вивчення прийомів і правил стрільби повинно мати випереджувальний характер відносно вивчення тем тактичної підготовки, що стосуються підготовки солдата до бою.

Під час вивчення основ стрільби зі стрілецької зброї застосовують такі методи: розповідь, показ і тренування у вирішенні вогневих завдань із використанням навчально-тренувальних засобів, прицілів, наочних посібників. Практичні заняття з вивчення будови зброї і боєприпасів проводяться у навчальному кабінеті з використанням навчальної зброї та її макетів. Основний метод занять — розповідь у поєднанні з показом будови, роботи частин і механізмів на схемах, плакатах, макетах та навчальних зразках зброї, а також виконання практичних дій зі зброєю. Неможливість використання на заняттях зразків навчальної зброї компенсується їх комп'ютерним зображенням. Щоб продемонструвати складові частини автомата, а також неповне розбирання і складання автомата, достатньо скористатися інформацією, поданою в книзі «Захист Вітчизни. Тактична підготовка» (див. с. 192). У цій самій роботі операції щодо розбирання і складання автомата оформлені у вигляді графічних файлів як комп'ютерний норматив. Електронне виконання нормативу щодо неповного розбирання (складання) автомата підготує учнів до бойової роботи з реальним зразком в ході навчально-польових зборів. Під час вивчення прийомів і правил стрільби та метання ручних гранат учням прищеплюються знання та практичні навички у застосуванні зброї для ураження цілей різними способами. Головна увага звертається на навчання учнів виявлення цілей та визначення дальності до них, коректування стрільби, техніки метання гранат. Виконання прийомів і правил стрільби та метання ручних гранат удосконалюються на вогневих тренуваннях, стрільбах і тактичних заняттях.

Вогневі тренування і стрільби проводяться, як правило, у стрілецькому тирі, на військовому стрільбищі. На вогневих тренуваннях учні навчаються прийомів та правил стрільби і метання гранат, відпрацьовують нормативи, вирішують вогневі завдання, тренуються у спостереженні за полем бою, виявляють цілі і визначають дальності до них. У ході цих тренувань в учнів формуються й удосконалюються первинні навички з вогневої підготовки. На кожному вогневому тренуванні постійно розгортаються такі навчальні місця: виконання підготовчих вправ стрільб, розвідка цілей, визначення дальності до них і вихідних даних для стрільби. Інші

навчальні місця (вирішення вогневих завдань із застосуванням правил стрільби, тренування в діях зі зброєю; метання ручних гранат; стрільба по повітряних цілях; підготовка боєприпасів до стрільби) включаються до тренування виходячи з рівня підготовленості учнів та навчальної мети.

Перевірка знань і виконання нормативів з вогневої підготовки (див. додаток 6) здійснюється під час проведення занять на навчальних місцях. Результати перевірки враховуються при визначенні поточної оцінки за заняття. Оцінка за виконання вправ стрільби визначається за умовами виконання вправ початкових, навчальних і контрольних стрільб. Отримані оцінки за виконання вправ стрільби враховуються під час тематичного оцінювання.

Оцінки за виконання першої та другої навчальних вправ з метання ручних гранат та оцінка за виконання вправи бойових стрільб із автомата не впливають на загальну оцінку учня з предмета.

РОЗДІЛ 5. СТАТУТИ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

Розділ формує уявлення учнів про статuti Збройних Сил як про закони військової служби. У ньому розглядаються основні положення організації внутрішньої та вартової служби, повсякденної життєдіяльності військ. Стrojовий статут Збройних Сил України, через його практичну спрямованість, викладається в окремому розділі програми.

Завдання навчання:

- **знати** визначення статутів Збройних Сил України, загальні обов'язки військовослужбовців, основи організації внутрішньої та вартової служб;
- **вміти** виконувати обов'язки днювального роти, розуміти обов'язки вартового, дотримуватися правил поведінки військовослужбовця;
- **набути** первинних навичок дотримання статутних взаємовідносин та військової дисципліни.

Особливості подання матеріалу

Основою засвоєння військових статутів є навчання предмета відповідно до вимог і положень статутів Збройних Сил України. Організаційні форми і методи навчання викладач предмета обирає самостійно, зважаючи на систему військової підготовки. Заняття

проводяться, як правило, практично, на спеціально обладнаних місцях (див. додаток 5). Правила військової ввічливості, поведінки та військового вітання військовослужбовців відпрацьовуються створенням практичних епізодів. Під час вивчення організації служби добовим нарядом роти основна увага звертається на порядок виконання обов'язків днювального роти, зберігання в роті зброї та боєприпасів, практичне виконання дій днювального роти, дії частового під час прийому і здавання посту та його охорони й оборони, поводження зі зброєю.

Удосконалення знань зі статутів Збройних Сил України, практичних навичок їх виконання здійснюється у ході навчально-виховного процесу, а також у ході навчально-польових зборів — під час підготовки та несення служби у добовому наряді та виконання інших заходів.

Перевірка рівня знань учнів здійснюється у ході засвоєння навчального матеріалу.

РОЗДІЛ 6. СТРОЙОВА ПІДГОТОВКА

У розділі викладається одиночне стройове навчання учнів та стройова підготовка навчального відділення (взводу), під час яких учні оволодівають стройовими прийомами і діями. Розділом передбачено виховання в учнів поваги до строю, гордості за Збройні Сили України.

Завдання навчання:

- **знати** основні положення Стройового статуту (строї та їх характеристики, сигнали управління строєм);
- **вміти** виконувати стройові прийоми і дії, злагоджено діяти в складі навчального підрозділу у пішому порядку (за командами і сигналами управління строєм);
- **набути** первинних навичок у шиківанні в розгорнутій і похідній стрій.

Особливості подання матеріалу

Стройова підготовка учнів здійснюється на планових заняттях, підтримується на заняттях з інших розділів предмета, а також під час шиківань і пересувань протягом всього навчання предмета. Заняття зі стройової підготовки починається з роз'яснення відповідних статей Стройового статуту Збройних Сил України, потім

показуються стройові прийоми, що відпрацьовуються, далі проводиться тренування. Усі заняття проводяться, як правило, на обладнаному стройовому майданчику (див. додаток 5) навчального закладу з дотриманням такої методичної послідовності: тренування та перевірка прийомів, що вивчалися на попередніх заняттях; показ із коротким поясненням нового стройового прийому та розучування цього прийому (якщо прийом складний, вивчати його по елементах або за допомогою підготовчих вправ, потім у цілому; якщо прийом нескладний, розучувати його спочатку в повільному темпі, а потім довести у процесі навчання до встановленого темпу); тренування до зразкового виконання розученого прийому з використанням індивідуального і попарного способів навчання; організація змагання на краще виконання прийому та проведення розбору занять.

Тема «Строї відділення та взводу» необхідна для підготовки учнів до дій в строю у складі навчальних підрозділів. Під час проходження навчально-польових зборів стройова підготовка учнів у складі навчальних підрозділів удосконалюється у ході занять з тактичної, вогневої та прикладної фізичної підготовки.

Перевірка рівня знань учнів здійснюється у ході засвоєння навчального матеріалу. Вміння виконувати стройові прийоми та діяти у складі навчального відділення (взводу) оцінюється протягом курсу навчання.

РОЗДІЛ 7. ВІЙСЬКОВА ТОПОГРАФІЯ

У розділі подається орієнтування на місцевості без топографічної карти з використанням орієнтирів і розвідка місцевості.

Завдання навчання:

- **знати** завдання та способи розвідки місцевості, порядок орієнтування та порядок роботи з компасом на місцевості;
- **вміти** орієнтуватися на місцевості, вести спостереження і оглядати місцевість, складати схему орієнтирів;
- **набути** первинних навичок орієнтування на місцевості.

Особливості подання матеріалу

Основною формою навчання є практичні заняття на обмеженій ділянці місцевості з обов'язковим відпрацюванням нормативів (див. додаток 6) з військової топографії. Навчальний матеріал подається до проведення тактико-стройових занять з тактичної підготовки (що стосуються дій солдата, призначеного спостерігачем, та дій від-

ділення у дозорі). Тема «Розвідка місцевості» вивчається на фоні тактичної обстановки. У ході всіх занять особлива увага звертається на вироблення в учнів практичних навичок орієнтування на незнайомій місцевості та визначення захисних властивостей місцевості. Знання, вміння і навички, одержані на заняттях із військової топографії, удосконалюються на заняттях із тактичної та вогневої підготовки.

Перевірка рівня знань, умінь і навичок учнів здійснюється у ході викладення навчального матеріалу, а також може уточнюватися під час занять на навчально-польових зборах.

РОЗДІЛ 8.

ПРИКЛАДНА ФІЗИЧНА ПІДГОТОВКА

У розділі значна увага приділяється розучуванню техніки бігу на будь-якій місцевості, прийомам і способам подолання перешкод, тренуванню у марш-кидках, систематизації прийомів самозахисту. До розділу введені гімнастичні вправи і вправи з легкої атлетики.

Завдання навчання:

- **вміти** переносити короточасні фізичні та психологічні навантаження, успішно діяти в умовах сучасного бою; виробляти загальну витривалість, силу і швидкість;
- **набути** первинних навичок у подоланні перешкод, під час самозахисту в бою, пересуванні по пересіченій місцевості в пішому порядку.

Особливості подання матеріалу

Прикладна фізична підготовка учнів здійснюється на планових заняттях та у процесі засвоєння інших основних розділів предмета. Основною формою фізичної підготовки є навчально-тренувальні заняття. Особливості навчання та умови виконання вправ з прикладної фізичної підготовки (див. додаток 3) відповідають Наставові з фізичної підготовки у Збройних Силах України. Висока ефективність занять досягається скороченням часу на перешикування і пересування, коротким поясненням, виконанням вправ усіма учнями одночасно або потоком на багатопролітних гімнастичних приладах і тренажерах. На заняттях необхідно проводити змагання між учнями з виконанням нормативів, добиватися чітких стройових дій та якісного виконання вправ.

Заняття і подолання перешкод спрямовані на формування й удосконалення навичок у подоланні перешкод і метанні гранат,

на виховання впевненості у своїх силах, сміливості та рішучості. Вони проводяться на спеціально обладнаних смугах перешкод (див. додаток 5) і на місцевості, дообладнаній перешкодами і мішенями. До змісту занять включаються: подолання горизонтальних і вертикальних перешкод індивідуально й у складі підрозділу; метання гранат на влучність; контрольна вправа на єдиній смузі перешкод.

Особливістю занять з основ самозахисту є окремий блок уроків «Зброя в бою». До початку занять учні вже оволодіють деякими прийомами застосування зброї у наступальному бою (удари прикладом, уколи багнетом) під час занять з тактичної підготовки. Завданням занять означеного блоку є навчання учнів прийомів захисту зброєю та обеззброювання противника в оборонному бою.

Пересування навчальних підрозділів до місць занять з інших розділів предмета, у ході занять та під час повернення з них супроводжується фізичним тренуванням учнів. До змісту тренування включається прискорене пересування у пішому порядку з подоланням природних і штучних перешкод, інші прийоми та дії, що входять до змісту прикладної фізичної підготовки.

Кожен учень протягом навчального року повинен бути перевірений і оцінений за всіма нормативними вправами програми (див. додаток 6). Із учнями, які слабо фізично підготовлені, а також із тими, хто переніс захворювання, проводяться додаткові заняття за рахунок годин позакласної роботи з поступовим підвищенням фізичного навантаження.

РОЗДІЛ 9. **ВІЙСЬКОВО-МЕДИЧНА ПІДГОТОВКА**

У розділі викладається перша медична допомога пораненим як при ураженні звичайною зброєю, так і зброєю масового ураження, а також навчання користування індивідуальними засобами медичного захисту.

Завдання навчання:

- **знати** заходи, порядок огляду та надання першої медичної допомоги при пораненнях і ушкодженнях; засоби індивідуального медичного оснащення військовослужбовця;
- **вміти** накладати первинні пов'язки і джгут для зупинки кровотеч, шини при переломах кісток і пов'язки при травмах голови, грудної клітки і живота, користуватися засобами знеболювання, виконувати штучне дихання та зовнішній масаж серця;

- **набути** первинних навичок у володінні прийомами зупинки кровотечі, іммобілізації, накладення пов'язок, проведення реанімаційних заходів.

Особливості подання матеріалу

Головна увага на заняттях звертається на набуття учнями практичних навичок. Теоретичний матеріал має викладатися тільки в тому обсязі, який необхідний для свідомого виконання практичних прийомів. Відпрацьовування нормативних прийомів на заняттях доцільно проводити у такій послідовності: показ прийому керівником, виконання прийому по елементах учнями, тренування з виконання прийому відповідно до встановлених нормативів часу. На показ прийому рекомендується відводити 25 % навчального часу, на виконання — 50 % і на тренування — 25 %. Для кращого засвоєння практичних прийомів доцільно поділяти навчальний підрозділ на групи, у яких по черзі одні учні зображують поранених, інші відпрацьовують прийом. Переходити до відпрацьовування чергового прийому необхідно тільки після засвоєння попереднього.

З метою удосконалення знань і практичних навичок учнів щодо порядку огляду та надання першої медичної допомоги викладачі предмета можуть опрацьовувати заходи першої медичної допомоги на тактичних заняттях (без збільшення загального часу на проведення заняття) з предмета.

Перевірка рівня знань, умінь і навичок учнів здійснюється у ході навчальних занять, а також може уточнюватися під час занять з тактичної і вогневої підготовки.

РОЗДІЛ 10. ОСНОВИ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

У розділі подано правову базу цивільного захисту, розглядаються надзвичайні ситуації природного, техногенного, воєнного і соціально-політичного характеру, заходи і засоби захисту населення від надзвичайних ситуацій.

Завдання навчання:

- **знати** уражаючі фактори ядерної (нейтронної), хімічної, біологічної зброї, запалювальних і сильнодіючих отруйних речовин (СДОР) та індивідуальні засоби захисту від них, вимоги безпеки під час дій на зараженій місцевості;
- **вміти** користуватися засобами індивідуального захисту, використовувати захисні властивості місцевості, діяти в умовах

застосування зброї масового ураження, запалювальних речовин і впливу СДОР, проводити часткову санітарну обробку;

- **набути** первинних навичок у користуванні індивідуальними засобами захисту.

Особливості подання матеріалу

На заняттях учні вивчають уражаючі фактори і способи захисту від ядерної, хімічної, біологічної, запалювальної та звичайної зброї і впливу СДОР, набувають первинних навичок у використанні засобів індивідуального захисту, спеціальної обробки, а також навчаються дій в умовах застосування зброї масового ураження та інших надзвичайних ситуацій. Навички, отримані на заняттях, удосконалюються на заняттях з інших розділів, особливо під час занять з тактичної підготовки.

Вивчення впливу зброї масового ураження і впливу СДОР на організм людини, заходів і засобів захисту від них здійснюється методом розповіді з використанням навчальних (тренувальних) засобів. Вивчення прийомів користування засобами індивідуального захисту здійснюється методом показу з переходом до тренування учнів за раптовою подачею команд і сигналів. Особлива увага звертається на правильність надівання засобів індивідуального захисту. Для навчання учнів виявлення радіаційного та хімічного зараження використовуються прилади радіаційної, хімічної розвідки та контролю, тренажери приладів та комплекти контрольних індикаторних трубок. Захисні властивості місцевості, фортифікаційних споруд, засобів індивідуального захисту вивчаються практично з використанням засобів захисту, імітаційних засобів і наочних посібників.

На заняттях із вивчення запалювальних речовин та захисту від них учням показується вплив запалювальних речовин на обмундирування, засоби індивідуального захисту, техніку, фортифікаційні споруди, відпрацьовуються прийоми захисту і надання допомоги в разі ураження. Також може проводитися тренування у гасінні запалювальних речовин і подолання осередків (смуги) пожеж. З метою удосконалення вмінь і навичок учнів як на планових заняттях, так і на польових заняттях з інших розділів предмета в обов'язковому порядку відпрацьовуються відповідні нормативи з основ цивільного захисту (див. додаток 6).

Перевірка рівня знань, умінь і навичок учнів здійснюється у ході навчальних занять, а також може уточнюватися під час занять з тактичної, вогневої, військово-медичної підготовки, занять з основ медичних знань і першої допомоги.

Розділи програми для групи дівчат містять завдання навчання та особливості подання навчального матеріалу.

РОЗДІЛ 1. ОСНОВИ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

Тематичний зміст навчального матеріалу цього розділу відповідає розділу 10 програми для групи юнаків.

Завдання навчання:

- **знати** вплив уражаючих факторів надзвичайних ситуацій на людину, медичну характеристику ураження людей від дії стихійного лиха, виробничих аварій і катастроф, уражаючих факторів зброї масового ураження, запалювальних і сильнодіючих отруйних речовин (СДОР) та індивідуальні засоби захисту від них, вимоги безпеки під час дій на зараженій місцевості;
- **вміти** користуватися засобами індивідуального захисту, використовувати захисні властивості місцевості, діяти в умовах надзвичайних ситуацій, проводити часткову санітарну обробку;
- **набути** первинних навичок у користуванні індивідуальними засобами захисту.

Особливості подання матеріалу

Під час подання матеріалу розділу навчальний час збільшується для викладення надзвичайних ситуацій природного, техногенного і соціально-політичного характеру. Особлива увага звертається на висвітлення питань щодо надзвичайних ситуацій у виробничій, транспортній сфері та у сфері життєзабезпечення. При розгляді заходів захисту населення від надзвичайних ситуацій приділяється увага проведенню евакуації із зон радіоактивного забруднення, хімічного зараження, затоплення та масових пожеж. У рятувальних та інших невідкладних роботах детально розглядаються заходи щодо пошуку і вилучення постраждалих із зруйнованих, палаючих та загазованих будівель і виведення їх в безпечні зони і медичні заклади, а також заходи щодо життєзабезпечення населення.

Слід врахувати, що час на виконання нормативів з основ цивільного захисту для дівчат збільшується на 10%.

РОЗДІЛ 2.

МІЖНАРОДНЕ ГУМАНІТАРНЕ ПРАВО ПРО ЗАХИСТ ЦИВІЛЬНОГО НАСЕЛЕННЯ

У розділі розглядаються основні положення міжнародного гуманітарного права щодо захисту цивільного населення, природного середовища та установок і споруд, які мають небезпечні сили від наслідків збройних конфліктів. Розглядаються також засоби і методи ведення воєнних дій, що заборонені нормами міжнародного гуманітарного права.

Завдання навчання:

- **знати** основні вимоги міжнародного гуманітарного права, об'єкти та осіб, що знаходяться під його захистом, правила поведінки учасників військових дій щодо цивільного населення;
- **вміти** діяти і реагувати в будь-якій ситуації відповідно до своїх обов'язків та норм міжнародного гуманітарного права.

Особливості подання матеріалу

Тематика занять для дівчат спрямована насамперед на вивчення застосування норм міжнародного гуманітарного права щодо захисту цивільного населення (осіб та об'єктів) у збройних конфліктах, ознайомлення із забороненими засобами і методами воєнних дій. Резервний час також може бути використаний для вивчення питань міжнародного правосуддя, етики проведення гуманітарних операцій, планування табору для людей, переміщених під час надзвичайних ситуацій.

Перевірка знань учнів здійснюється в ході засвоєння навчального матеріалу.

РОЗДІЛ 3.

ОСНОВИ МЕДИЧНИХ ЗНАТЬ І ДОПОМОГИ

У розділі викладаються основи законодавства України про захист життя і здоров'я людей, відомості про основні системи організму людини, ушкодження організму від уражаючих факторів надзвичайних ситуацій та захворювання, структура медичної допомоги.

Завдання навчання:

- **знати** системи організму, критичні для життя людини, основні ушкодження та захворювання організму людини, структуру медичної допомоги.

Особливості подання матеріалу

Під час подання навчального матеріалу особлива увага приділяється засвоєнню учнями функціонування критичних систем організму людини в умовах дії на них уражаючих чинників надзвичайних ситуацій. При розгляді захворювань організму людини звертається увага на хвороби дихальної та серцево-судинної систем як критичних систем для життя людини.

Перевірка рівня знань учнів здійснюється у ході викладення навчального матеріалу, а також може уточнюватися під час занять у лікувально-оздоровчому закладі.

РОЗДІЛ 4. ПЕРША МЕДИЧНА ДОПОМОГА У НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ

Основною метою навчання є підготовка учнів до надання першої медичної допомоги постраждалим в умовах надзвичайних ситуацій мирного і воєнного часу. У розділі подається перша медична допомога при отриманні механічних травм, радіаційних уражень та різноманітних отруєнь і укусів.

Завдання навчання:

- **знати** заходи, ліки і засоби першої медичної допомоги при різноманітних ушкодженнях і хворобах;
- **вміти** надавати першу допомогу постраждалим від надзвичайних ситуацій;
- **набути** первинних навичок у проведенні реанімаційних заходів, прийомів зупинки кровотечі, іммобілізації, накладення пов'язок при пораненнях, в оволодінні засобами першої медичної допомоги при різноманітних отруєннях.

Особливості подання матеріалу

Практичні заняття з надання першої медичної допомоги проводяться викладачем предмета за участю медичних працівників навчального закладу. Практичний показ прийомів і способів першої медичної допомоги здійснюється особисто викладачем, для чого використовуються муляжі та манекени, а також можуть залучатися учні.

Навчально-тренувальні заняття поєднують у собі вивчення техніки виконання прийому учнями і тренування учнів у відпрацюванні нормативних прийомів з надання першої медичної допомоги у надзвичайних ситуаціях (див. додаток 6). Послідовність

відпрацювання нормативних прийомів така сама, як і під час занять з військово-медичної підготовки. Головна увага на заняттях звертається на здобуття учнями практичних навичок у само- і взаємодопомозі у ході виконання заходів першої медичної допомоги.

Перевірка рівня знань, умінь і навичок учнів здійснюється у ході викладення навчального матеріалу, відпрацювання нормативів з першої медичної допомоги у надзвичайних ситуаціях та під час занять у лікувально-оздоровчому закладі.

РОЗДІЛ 5. ПЕРША МЕДИЧНА ДОПОМОГА ХВОРИМ. ДОГЛЯД ЗА ХВОРИМИ

Розділ подає першу медичну допомогу хворим із захворюваннями дихальної і нервової системи, органів травлення, з порушенням обміну речовин та хворобами системи кровообігу. Розділ також викладає профілактику інфекційних захворювань, допомогу та способи реанімації і транспортування при гострих захворюваннях.

Завдання навчання:

- **знати** порядок надання першої медичної допомоги хворим та лікарські препарати і засоби догляду за хворими;
- **вміти** надавати першу медичну допомогу хворим;
- **отримати** первинні навички догляду за хворими.

Особливості подання матеріалу

Навчальний матеріал подається під час теоретичних і практичних занять у навчальному закладі та практичних занять у лікувально-оздоровчому закладі. Особлива увага звертається на заняття з профілактики інфекційних захворювань та надання допомоги хворим з гострими захворюваннями органів травлення.

Перевірка рівня знань, умінь і навичок учнів здійснюється в ході викладення навчального матеріалу у навчальному закладі та під час занять у лікувально-оздоровчому закладі.

Потребують роз'яснення і врахування у календарному плануванні деякі структурні особливості програми. Так, значна частина матеріалу з розділів «Статути Збройних Сил України» та «Стройова підготовка» планується до викладання у 10 класі, з метою ознайомлення учнів з правилами військової ввічливості та поведінки, внутрішнім порядком та військовою дисципліною на заняттях

з предмета, освоєння учнями первинних навичок у виконанні стрійових вправ. Програмою також передбачається розподіл основного навантаження на другий і третій періоди навчання. У 10 класі юнаки вивчають тільки перші теми з тактичної, вогневої і прикладної фізичної підготовки. Решта тем зазначених розділів через їх фізичне навантаження вивчається в 11 класі та під час навчально-польових зборів (занять). Враховується також внутрішній зв'язок між розділами та темами предмета. Міжнародне гуманітарне право вивчається напередодні оволодіння юнаками прийомами і способами ведення бою у складі бойових груп (відділення). Заняття з військово-медичної підготовки і надання першої медичної допомоги плануються після засвоєння навчального матеріалу з основ цивільного захисту.

В останньому періоді навчання з метою практичного закріплення рівня знань, умінь та навичок учнів організуються триденні навчально-польові збори (для групи юнаків) та заняття у лікувально-оздоровчих закладах (для групи дівчат). Навчально-польові збори проводяться на базі військових частин, військових комісаріатів, базових навчальних закладів або безпосередньо у навчальних закладах. При проведенні зборів у навчальних закладах чи у базовому навчальному закладі фінальна частина тактичної підготовки учнів здійснюється у формі комплексного тактичного заняття — військової тактичної гри на обмеженій ділянці місцевості закладу за темою «Механізоване відділення в бою». Вивчення теми «Озброєння та бойова техніка родів військ Сухопутних військ» у такому разі проводиться демонстраційним показом озброєння та бойової техніки у навчальному кабінеті з використанням комп'ютерних технологій. Стрільба з автомата проводиться на відповідно обладнаних стрільбищах і в тирах згідно з планами військових комісаріатів на підставі наказів керівників навчальних закладів, погоджених з начальником гарнізону (командиром військової частини, начальником вищого військового навчального закладу) і органом управління освітою.

Практичне закріплення теоретичного матеріалу розділу «Основи цивільного захисту» передбачається під час проведення заходів «Дня цивільного захисту», планування проведення якого здійснюється керівником навчального закладу наприкінці навчального року відповідно до діючих вимог. Вихованню в молоді гуманістичних якостей та культури безпеки сприятиме відвідування навчальними закладами аварійно-рятувальних формувань та об'єктів цивільного захисту, проведення у навчальних закладах ігор, змагань за рятувально-прикладною тематикою «Юний рятувальник», а також участь у фінальних районних, регіональних та всеукраїнських змаганнях за програмою «Школа безпеки».

По закінченні навчально-польових зборів у навчальних закладах організується і проводиться військово-спортивне свято за окремим планом.

У програмі подано напрями вдосконалення та розвитку предмета. Одним із таких програмних напрямів є створення сучасної навчально-матеріальної бази з можливостями проведення практичних занять з основ військової справи в межах території навчальних закладів. Насамперед, це стосується об'єктів, що забезпечують заняття з тактичної, вогневої і прикладної фізичної підготовки. Додаток 5 даної програми містить об'єкти навчально-матеріальної бази, що забезпечують виконання програми за умов їх наявності та функціонування. Такі об'єкти, як навчально-тренувальний комплекс, навчальні місця з вогневої підготовки, місце для метання ручних гранат, стають об'єктами, як тільки вибрані ділянки місцевості позначаються тактичними позначками, знаками, на ділянках розміщуються виносне навчальне обладнання, мішені (макети) та інше. Виготовлення тактичних позначок (знаків) та необхідної мішенної інфраструктури для навчально-тренувального комплексу значно спрощується, якщо викладачі застосують комп'ютерну графіку, як показано у роботі «Захист Вітчизни. Тактична підготовка» (див. с. 192). Підготовка та проведення занять з військової справи на обмежених ділянках місцевості надасть можливість проводити навчально-польові збори на базі навчальних закладів, за винятком бойової стрільби з автомата. Отже, за означених умов одноденний виїзд до військових частин є достатнім для проведення бойової стрільби, ознайомлення з бойовою технікою і озброєнням, життям і побутом військовослужбовців.

Викладення і засвоєння програми на належному рівні без застосування сучасних технологій неможливе. Ось чому важливим напрямом є впровадження комп'ютерних графічно-інформаційних технологій у навчання предмета. Перед викладачами постає проблема розробки електронного програмного забезпечення навчального матеріалу цієї програми. Про наочне відображення і моделювання навчальних питань, інші питання, йдеться в роботі «Захист Вітчизни. Тактична підготовка» (див. с. 192).

Зміст навчального матеріалу програми враховує зміни, що відбулися протягом останніх років у системах військової підготовки Збройних Сил України та цивільного захисту населення, у європейському та міжнародному просторі. Зважаючи на це і на перспективи розвитку освіти, програмою слід користуватися творчо, враховувати та подавати учням будь-які позитивні зміни, що відбуваються у зазначених системах і просторі.

У навчальних закладах, в яких учні навчаються за спортивним напрямком, вивчення предмета здійснюється згідно з переліком розділів і тем та розрахунком годин для курсу навчання юнаків з наданням додатково 36 годин до розділу «Прикладна фізична підготовка» за тематикою навчального закладу.

У навчальних закладах освіти, оборонно-спортивних оздоровчих таборів предмет планується відповідно до цієї програми. У навчальному закладі складаються наступні плануючі документи: розділ Освітньої програми розвитку навчального закладу «Захист Вітчизни та військово-патріотичне виховання молоді»; календарно-тематичний план на навчальний рік; плани-конспекти кожного уроку.

Планування проведення навчально-польових зборів та занять у лікувально-оздоровчому закладі здійснюється керівником навчального закладу відповідно до діючих вимог.

Планування заходів військово-патріотичного виховання у розділ освітньої програми навчального закладу на навчальний рік здійснюється на основі Концепції допризовної підготовки та військово-патріотичного виховання молоді. З метою забезпечення єдності навчання і виховання до заходів військово-патріотичного виховання включаються вивчення традицій, історії, духовної спадщини, символіки, звичаїв українського народу, національної гідності, культури міжнаціональних відносин, морально-психологічних якостей громадянина, патріота, захисника Вітчизни. Організуються відвідування учнями військових частин (військових навчальних закладів) з метою ознайомлення їх зі зброєю і бойовою технікою, з побутом і життям військовослужбовців, відвідування військових музеїв, зустрічі з ветеранами Збройних Сил, проведення туристичного походу з військово-патріотичною тематикою, який включає елементи тактичної, вогневої та прикладної фізичної підготовки.

Перевірка навчального закладу з питань викладання програми предмета, стану навчально-матеріальної бази та організації військово-патріотичного виховання молоді проводиться не менше ніж один раз на 3 роки.

Уроки з предмета, незалежно від форми їх проведення, починаються з шиккування та військового вітання, перевірки наявності учнів і тренування навчального підрозділу у виконанні стройових прийомів протягом 3—5 хвилин.

На уроках і позакласних заходах із військово-патріотичного виховання взаємовідносини між учнями і викладачами предмета будуються на основі вимог статутів Збройних Сил України.

ЗАХИСТ ВІТЧИЗНИ. ПЕРЕЛІК РОЗДІЛІВ І ТЕМ ТА РОЗПОДІЛ ГОДИН НА КУРС НАВЧАННЯ ЮНАКІВ*

№ теми	Назва розділу, теми	Кількість годин на тиждень		
		2 год	1,5 год	1 год
	Вступний урок	1	1	1
	Розділ 1. Збройні Сили України на захисті Вітчизни	8	6	4
1.1	<i>Збройні Сили України — військове формування держави</i>	3	2	2
1.2	<i>Розбудова національних Збройних Сил</i>	3	2	1
1.3	<i>Збройні Сили України у міжнародній діяльності</i>	2	2	1
	Розділ 2. Міжнародне гуманітарне право про захист жертв війни	3	3	2
2.1	<i>Міжнародне гуманітарне право та його норми про захист жертв війни</i>	1	1	
2.2	<i>Особливості ведення воєнних дій з урахуванням норм міжнародного гуманітарного права</i>	1	1	1
2.3	<i>Правила поведінки учасників військових дій</i>	1	1	1
	Розділ 3. Тактична підготовка	32	24	17
	<i>Введення</i>	1		
3.1	<i>Основи загальновійськового бою</i>	3	3	2
3.2	<i>Солдат в бою</i>	14	11	7
3.3	<i>Відділення в бою</i>	13	9	7
3.4	<i>Озброєння та бойова техніка родів військ Сухопутних військ</i>	1	1	1

* А також дівчат за їх власним бажанням.

Продовження таблиці

№ теми	Назва розділу, теми	Кількість годин на тиждень		
		2 год	1,5 год	1 год
	Розділ 4. Вогнева підготовка	22	17	11
	<i>Введення</i>	1	1	
4.1	<i>Основи стрільби зі стрілецької зброї</i>	3	2	1
4.2	<i>Стрілецька зброя та поводження з нею, догляд і зберігання</i>	6	5	3
4.3	<i>Прийоми і правила стрільби зі стрілецької зброї</i>	2	1	1
4.4	<i>Стрільба по наземних і повітряних цілях</i>	7	5	3
4.5	<i>Ручні осколкові гранати та поводження з ними, догляд і зберігання</i>	1	1	1
4.6	<i>Прийоми і правила метання ручних гранат</i>	1	1	1
4.7	<i>Метання ручних гранат в бою</i>	1	1	1
	Розділ 5. Статути Збройних Сил України	9	6	4
	<i>Введення</i>	1		
5.1	<i>Військовослужбовці та відносини між ними</i>	2	2	1
5.2	<i>Внутрішній порядок у військовій частині та її підрозділах</i>	3	2	1
5.3	<i>Військова дисципліна, засоби щодо її зміцнення</i>	1	1	1
5.4	<i>Вартова служба</i>	2	1	1
	Розділ 6. Стройова підготовка	9	7	4
6.1	<i>Загальні положення Стройового статуту Збройних Сил України</i>	1	1	
6.2	<i>Стройові прийоми і рух без зброї та зі зброєю</i>	4	3	2
6.3	<i>Виконання військового вітання, вихід зі строю та підхід до начальника</i>	2	2	1

Продовження таблиці

№ теми	Назва розділу, теми	Кількість годин на тиждень		
		2 год	1,5 год	1 год
6.4	<i>Строї відділення та взводу в пішому порядку</i>	2	1	1
	Розділ 7. Військова топографія	4	3	2
7.1	<i>Орієнтування на місцевості</i>	3	3	2
7.2	<i>Розвідка місцевості</i>	1		
	Розділ 8. Прикладна фізична підготовка	18	14	8
8.1	<i>Гімнастика</i>	3	2	
8.2	<i>Прискорене пересування та легка атлетика</i>	5	4	2
8.3	<i>Подолання перешкод</i>	3	3	2
8.4	<i>Основи самозахисту</i>	7	5	4
	Розділ 9. Військово-медична підготовка	7	5	4
9.1	<i>Медичне забезпечення бою. Заходи і засоби першої медичної допомоги пораненим і хворим</i>	1		
9.2	<i>Організація надання першої медичної допомоги в бою. Реанімація потерпілих</i>	1	1	1
9.3	<i>Тимчасова зупинка кровотечі при пораненнях</i>	1	1	1
9.4	<i>Перша медична допомога при переломах кісток</i>	1	1	1
9.5	<i>Перша медична допомога при травмах, закритих пошкодженнях внутрішніх органів і вивихах</i>	1	1	1
9.6	<i>Перша медична допомога при ураженнях зброєю масового ураження</i>	1		
9.7	<i>Перша медична допомога при опіках, ураженнях електричним струмом та отруєннях</i>	1	1	

Закінчення таблиці

№ теми	Назва розділу, теми	Кількість годин на тиждень		
		2 год	1,5 год	1 год
	Розділ 10. Основи цивільного захисту	21	14	10
10.1	<i>Нормативно-правова база цивільного захисту</i>	1	1	
10.2	<i>Надзвичайні ситуації</i>	6	4	3
10.3	<i>Захист населення від надзвичайних ситуацій</i>	9	6	4
10.4	<i>Основи рятувальних та інших невідкладних робіт</i>	3	2	2
10.5	<i>Організація цивільного захисту навчального закладу</i>	2	1	1
11	Військово-спортивне свято	1	1	1
12	Резерв часу	5	4	2
РАЗОМ:		140	105	70

10-Й КЛАС, ГРУПА ЮНАКІВ

Дата проведення уроку	К-ть год	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
Вступний урок — 1; 1; 1 год			
	1; 1; 1	Конституція України про захист суверенітету і територіальної цілісності України. Збройні Сили — гарант національної безпеки України. Захист Вітчизни — основне завдання Збройних Сил, обов'язок громадян України. Забезпечення безпеки,	Учень: <ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>усвідомлює</i> поняття національної безпеки держави, роль і завдання Збройних Сил щодо захисту держави; ▪ <i>розуміє</i> захист суверенітету, територіальну цілісність України, обов'язки громадян

* Дата проведення уроку заповнюється викладачем згідно з календарним планом.

Дата проведення уроку	К-ть год	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
		життя і здоров'я людини — обов'язок держави. Завдання, структура предмета, форми і методи занять. Вимоги до рівня підготовки учнів. Дотримання учнями статутних взаємовідносин на уроках із предмета	щодо захисту Вітчизни; ▪ <i>визначає</i> основні поняття з основ військової справи, цивільного захисту, медико-санітарної підготовки; ▪ <i>дотримується</i> на уроках із предмета статутних взаємовідносин
Розділ 1. Збройні Сили України на захисті Вітчизни — 6; 4; 3 год			
	3; 2; 2	Тема 1.1. Збройні Сили України — військове формування держави Конституція і закони України про Збройні Сили України. Конституція України про призначення Збройних Сил України та інших військових формувань. Закони України про відродження, засади діяльності національних Збройних Сил. Структура і завдання Збройних Сил України. Законодавство України про військову службу. Статус військової служби. Підготовка громадян України до військової служби, складання Військової присяги, проходження і види військової служби, виконання військового обов'язку в запасі. Підготовка військових кадрів для Збройних Сил: військові навчальні заклади, підготовка та вступ до них.	Учень: ▪ <i>усвідомлює</i> основні положення Конституції та законів України про призначення та засади діяльності національних Збройних Сил; ▪ <i>називає</i> структуру і завдання Збройних Сил України; ▪ <i>розуміє</i> військові відзнаки та військову символіку України, розуміє статус і види військової служби, порядок її підготовки та проходження; ▪ <i>характеризує</i> військову присягу, її історію, порядок прийняття та значення, походження бойового прапора, військових відзнак та символіки України; ▪ <i>називає</i> військові навчальні заклади, порядок підготовки та вступу до них;

Дата проведення уроку	К-ть год	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
		<p><i>Соціальний захист громадян України, які перебувають на військовій службі.</i></p> <p>Військова присяга та військова символіка України.</p> <p>Походження Військової присяги, Бойового прапора, військових відзнак та символіки України.</p> <p>Зміст, значення та порядок складання Військової присяги на вірність Українському народові.</p> <p>Бойовий прапор військової частини Збройних Сил України — символ честі, доблесті та слави</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>аналізує й оцінює соціальний захист у Збройних Силах</i>
	3; 2; 1	<p>Тема 1.2. Розбудова національних Збройних Сил</p> <p>Основні історичні періоди військового мистецтва українського народу, їх значення для розбудови сучасних ЗСУ.</p> <p>Військове мистецтво Київської держави та Війська Запорізького. Воєнні походи перших князів та їх значення для зміцнення давньоруської держави в середині X століття. Діяльність Володимира Великого щодо зміцнення військової могутності Київської держави. Військове мистецтво козаків Війська Запорозького в XVI ст.: тактика бойових дій на суходолі, морські походи козаків. Переможні битви війська</p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>називає</i> основні історичні періоди військового мистецтва українського народу, їх значення для розбудови сучасних Збройних Сил; ▪ <i>наводить</i> приклади визначних воєнних подій, переможних битв українського війська; ▪ <i>розуміє</i> значення військової могутності держави у сучасному світі; ▪ <i>розуміє</i> необхідність реформування Збройних Сил держави, функціональний принцип їх побудови та застосування; ▪ <i>графічно відображає організаційну</i>

Дата проведення уроку	К-ть год	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
		<p>Богдана Хмельницького у національно-визвольній боротьбі українського народу в XVII ст.</p> <p>Військова діяльність українського народу у Першій та Другій світових війнах. <i>Збройні Сили Української Народної Республіки та їх роль у боротьбі за національну державність у 1917—1921 рр. Участь українського народу у воєнних діях проти фашизму. Військові операції Українських фронтів та воєнні дії української повстанської армії під час визволення України в ході Другої світової війни.</i></p> <p>Реформування та розвиток сучасних Збройних Сил України. Реформування Збройних Сил держави за роки незалежності: оптимізація за чисельністю; перехід до тривидової структури і функціонального принципу їх побудови та застосування; комплектування за призовом і контрактом. <i>Організаційна та функціональна структура Збройних Сил України, структура та бойовий склад Сухопутних військ, Повітряних сил та Військово-морських сил на кінець 2011 року. Перспективні напрями розвитку Збройних Сил України</i></p>	<p><i>структуру Збройних Сил України;</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>аналізує військову діяльність українського народу у боротьбі за національну державність;</i> ▪ <i>оцінює участь українського народу у військових операціях проти фашизму</i>

Дата проведення уроку	К-ть год	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
Розділ 2. Міжнародне гуманітарне право (МГП) про заист жертв війни— 2; 2; 1 год			
	1; 1; 0	<p>Тема 2.1. МГП та його норми про захист жертв війни</p> <p><i>Призначення, принципи і норми МГП. Сфера застосування МГП. Відмінність МГП від права держав на ведення війни (збройного конфлікту). Женевські конвенції 1949 року і Додаткові протоколи до них про захист жертв війни. Особи та об'єкти захисту МГП та порядок поводження з ними. Вимоги до військовослужбовців Збройних Сил України щодо МГП. Відповідальність військовослужбовців за порушення норм МГП</i></p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>називає норми Женевських конвенцій про захист жертв війни;</i> ▪ <i>визначає осіб та розпізнає об'єкти, які знаходяться під захистом МГП;</i> ▪ <i>характеризує міжнародні розпізнавальні знаки</i>
	1; 1; 1	<p>Тема 2.2. Особливості ведення воєнних дій з урахуванням норм МГП</p> <p><i>Поняття збройних сил держав та правовий статус учасників бойових дій і миротворчих операцій. Заборонені засоби і методи ведення воєнних дій. Заборонені дії відносно жертв війни. Врахування норм МГП під час підготовки та ведення бою.</i></p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>обґрунтовує необхідність правил ведення збройного конфлікту;</i> ▪ <i>характеризує заборонені засоби та методи ведення воєнних дій</i>
Розділ 3. Тактична підготовка — 4; 4; 2 год			
	1; 1; 0	<p>Введення</p> <p><i>Поняття про тактику. Тактична підготовка —</i></p>	

Дата проведення уроку	К-ть год	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
		<i>провідний предмет бойової підготовки військ. Бойові статuti Сухопутних військ (взвод, відділення, танк) — основа тактичної підготовки військових підрозділів. Завдання, структура тактичної підготовки учнів у складі навчальних підрозділів</i>	
	3; 3; 2	<p>Тема 3.1. Основи загально-військового бою</p> <p>Загальновійськовий бій (демонстраційне). Поняття про бій, види бою. Суть, характер, основні види і принципи сучасного загально-військового бою. Способи ведення загальновійськового бою, засоби боротьби. <i>Тактичні знаки — основні умовні позначення дій військових підрозділів у бою.</i></p> <p>Удар, вогонь і маневр — складові частини бою. Поняття про удар, види ударів. Визначення і завдання вогню в бою. Класифікація вогню звичайної зброї. Визначення і завдання маневру в бою. Види маневру підрозділами і вогнем.</p> <p>Бойове забезпечення. <i>Поняття про бойове забезпечення. Види бойового забезпечення дій взводу (відділення), основні заходи кожного виду.</i> Екіпіровка військовослужбовців. Носима і возима частини екіпіровки</p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>характеризує</i> риси загальновійськового бою, особливості сучасних війн та військових конфліктів, види вогню та маневру в бою; ▪ <i>пояснює</i> необхідність якісної підготовки екіпіровки та особистої зброї солдата до ведення бойових дій; ▪ <i>розуміє</i> тактичні знаки загальновійськового бою; ▪ <i>усвідомлює</i> необхідність бойового забезпечення бою

Дата проведення уроку	К-ть год	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
Розділ 4. Вогнева підготовка — 10; 8; 4 год			
	1; 1; 0	<p>Введення</p> <p><i>Поняття про вогонь. Засоби вогню — вогнепальна та інші види стрілецької зброї.</i></p> <p><i>Вогнева підготовка — предмет, складова частина бойової підготовки військ.</i></p> <p><i>Завдання, структура вогневої підготовки учнів у складі навчальних підрозділів</i></p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>розуміє основні визначення вогневої підготовки</i>
	3; 2; 1	<p>Тема 4.1. Основи стрільби зі стрілецької зброї</p> <p>Внутрішня балістика стрільби. Поняття про стрільбу і балістику. Явище пострілу. Періоди пострілу. Рух кулі в каналі ствола зброї. Початкова швидкість кулі, її вплив на бойові властивості зброї. <i>Віддача зброї та її вплив на результати стрільби.</i></p> <p>Зовнішня балістика стрільби. Політ кулі у повітрі, сили, що діють на неї. Траєкторія польоту кулі та її елементи. Прямий постріл, прикритий, уражений та мертвий простір, їх практичне значення. <i>Пробивна і вбивча дія кулі.</i></p> <p>Визначення дальності до цілі, врахування впливу зовнішніх умов на стрільбу. Прицілювання зброї та влучність стрільби.</p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>характеризує основи внутрішньої та зовнішньої балістики;</i> ▪ <i>визначає поняття прямого пострілу; простору, що уражається, та прикритого і мертвого простору;</i> ▪ <i>застосовує формулу тисячної та враховує фактори, що впливають на результати стрільби;</i> ▪ <i>обґрунтовує дійсність та способи підвищення дійсності стрільби</i>

Дата проведення уроку	К-ть год	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
		<p>Визначення дальності по відрізках місцевості, ступеню видимості й уявній величині цілі. Визначення дальності по кутових розмірах цілі й елементів зброї. <i>Практичне застосування формули тисячної. Вплив температури повітря та вітру на дальність і напрямок польоту кулі. Поняття про рівну мушку та точку прицілювання. Прицілювання зброї, характерні помилки при прицілюванні. Поняття про дійсність стрільби. Імовірність попадання й ураження цілі. Купчастість і влучність стрільби, способи їх підвищення</i></p>	
	6; 5; 3	<p>Тема 4.2. Стрілецька зброя, поводження з нею, догляд і зберігання</p> <p><i>Автомат Калашникова</i></p> <p>Загальні відомості.</p> <p>Призначення, бойові властивості автомата. Поняття про будову автомата та його автоматичну дію. Розбирання і складання автомата. Порядок неповного розбирання і складання автомата.</p> <p>Призначення, будова частин і механізмів автомата, приладдя і патронів. Призначення, будова частин і механізмів автомата. Приладдя автомата. <i>Бойові патрони.</i></p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>характеризує</i> бойові властивості та загальну будову автомата, малокаліберної та пневматичної гвинтівки; ▪ <i>пояснює</i> принцип роботи автоматичної зброї; ▪ <i>розбирає та складає</i> автомат; ▪ <i>розпізнає</i> основні частини автомата; ▪ <i>порівнює</i> основні характеристики сучасної стрілецької зброї; ▪ <i>пояснює матеріальну частину сучасної зброї та порядок її підготовки до бою</i>

Дата проведення уроку	К-ть год	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
		<p>Робота частин і механізмів автомата. Робота частин і механізмів при заряджанні та стрільбі. Затримки під час стрільби, способи їх усунення. Тренування у неповному розбиранні і складанні автомата (Н-В-2,3).</p> <p>Догляд і зберігання, поводження з автоматом. Заходи безпеки при поводженні з автоматом і патронами. Чищення, змащення і зберігання автомата.</p> <p><i>Тренування у чищенні і змащуванні автомата і спорядженні магазину патронами (Н-В-4,5).</i></p> <p>Огляд, підготовка автомата і патронів до стрільби.</p> <p><i>Малокаліберна і пневматична гвинтівка</i></p> <p>Малокаліберна гвинтівка. Призначення, бойові властивості, загальна будова малокаліберної гвинтівки. Будова патронів. Заряджання гвинтівки. Заходи безпеки при поводженні з гвинтівкою і патронами.</p> <p><i>Затримки під час стрільби, способи їх усунення.</i></p> <p>Особливості чищення і змащення гвинтівки.</p> <p>Пневматична гвинтівка. Призначення, бойові властивості, загальна будова і змащення гвинтівки, пневматичної гвинтівки. Заряджання гвинтівки.</p>	

Дата проведення уроку	К-ть год	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
		<p>Заходи безпеки при поводженні з гвинтівкою. <i>Затримки під час стрільби, способи їх усунення.</i> <i>Особливості чищення і змащування гвинтівки</i></p>	
Розділ 5. Статути Збройних Сил України — 7; 4; 2 год			
	1; 0; 0	<p>Введення <i>Поняття про військові статuti. Загальновійськові статuti та бойові статuti родів військ Збройних Сил України, їх визначення.</i></p>	<p>Учень: <ul style="list-style-type: none"> ▪ називає статuti Збройних Сил України, основні їх вимоги </p>
	2; 2; 1	<p style="text-align: center;"><i>Статут внутрішньої служби Збройних Сил України</i></p> <p>Тема 5.1. Військовослужбовці та відносини між ними</p> <p>Військовослужбовці Збройних Сил України. Військові звання, знаки розрізнення і форма одягу військовослужбовців. Обов'язки рядового (матроса) у повсякденній діяльності.</p> <p><i>Обов'язки, права, відповідальність військовослужбовців.</i></p> <p>Відносини між військовослужбовцями. Начальники та підлеглі, старші та молодші за військовим званням, їх права та обов'язки. Порядок віддання та виконання наказів.</p>	<p>Учень: <ul style="list-style-type: none"> ▪ обґрунтовує поняття: військова ввічливість, статутні, нестатутні відносини; ▪ практично відпрацьовує правила військової ввічливості, поведінки та військового вітання військовослужбовців </p>

Дата проведення уроку	К-ть год	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
		<p>Правила військової ввічливості, поведінки та військового вітання військовослужбовців.</p> <p><i>Практичне відпрацювання правил учнями</i></p>	
	3; 2; 1	<p>Тема 5.2. Внутрішній порядок у військовій частині та її підрозділах</p> <p>Правила розміщення і повсякденної діяльності військовослужбовців. Поняття про внутрішній порядок. Розміщення особового складу та зброї у приміщеннях казарми. Розподіл часу за розпорядком дня. <i>Повсякденна діяльність військовослужбовців: підйом, ранковий огляд і вечірня перевірка; заняття з бойової підготовки; звільнення з розташування військової частини; відвідування військовослужбовців.</i></p> <p>Добовий наряд роти. Призначення, склад та озброєння добового наряду роти. Обладнання місця для несення служби добовим нарядом роти. Днювальний роти та його обов'язки.</p> <p>Несення служби днювальним роти. <i>Дії днювального під час: подачі команд згідно з розпорядком дня, допуску в приміщення сторонніх осіб, виносу з казарми зброї та майна.</i></p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>характеризує</i> розпорядок дня військової частини, значення розпорядку дня для виконання заходів повсякденної діяльності; призначення добового наряду роти; ▪ <i>виконує обов'язки днювального роти згідно з розпорядком дня;</i> ▪ <i>діє у випадку тривоги, пожежі, евакуації майна з розташування роти, під час прибуття в роту прямих начальників, чергового частини</i>

Дата проведення уроку	К-ть год	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
		<p><i>Дії днювального у разі тривоги, пожежі, стихійного лиха. Дії днювального з прибуттям до роти чергового частини, прямих начальників від командира роти й вище, офіцерів роти та інших військовослужбовців. Дії днювального вільної зміни</i></p>	
	1; 1; 1	<p><i>Дисциплінарний статут Збройних Сил України</i></p> <p>Тема 5.3. Військова дисципліна, засоби щодо її зміцнення</p> <p>Військова дисципліна. Визначення та шляхи досягнення військової дисципліни, її значення в сучасних умовах. Обов'язки військовослужбовця з дотримання військової дисципліни. Виконання наказу — обов'язок кожного військовослужбовця.</p> <p>Засоби щодо зміцнення військової дисципліни. Заохочення та стягнення — важливі засоби виховання військовослужбовців і зміцнення військової дисципліни. Заохочення та стягнення, що застосовують до рядових (матросів), сержантів (старшин)</p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ усвідомлює значення військової дисципліни; ▪ характеризує засоби щодо її зміцнення
Розділ 6. Стройова підготовка — 7; 6; 3 год			
	1; 1; 0	<p>Тема 6.1. Загальні положення Стройового статуту Збройних Сил України</p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ характеризує строї та їх елементи; ▪ розкриває обов'язки

Дата проведення уроку	К-ть год	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
		<p>Строї та управління ними. <i>Поняття про стрій та його елементи. Розгорнутий та похідний стрій</i> <i>Управління стрієм. Шиккування військовослужбовців за командою «Ставай».</i> <i>Обов'язки військовослужбовців перед шиккуванням і в строю</i></p>	<p><i>солдата перед шиккуванням і в строю; попередні та виконавчі команди</i></p>
	4; 3; 2	<p><i>Одиночна підготовка</i> Тема 6.2. Стройові прийоми і рух без зброї та зі зброєю <i>Прийоми та рух без зброї</i> Стройове положення та повороти на місці. Прийняття стройового положення за командою «Струнко» і без команди. Виконання команд «Вільно», «Заправитись», «Головні убори (головний убір) — зняти (надіти)». Повороти на місці. Рух та повороти під час руху. Види та характеристика руху. Рух стройовим і похідним кроком. <i>Рух бігом.</i> Повороти під час руху. <i>Прийоми та рух зі зброєю</i> Стройове положення із автоматом та іншою зброєю. Стройове положення з автоматом. Виконання прийомів з автоматом під час подання команд: «На ремінь», «На груди», «За спину». Виконання прийому з автоматом на послабленні (підтягнення) ременя</p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ приймає стройове положення і виконує стройові прийоми без зброї; ▪ виконує стройові прийоми зі зброєю; ▪ рухається стройовим і похідним кроком; ▪ оволодіває прийомом руху бігом; ▪ здійснює повороти під час руху

Дата проведення уроку	К-ть год	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
	2; 2; 1	<p>Тема 6.3. Виконання військового вітання, вихід із строю та підхід до начальника</p> <p>Виконання військового вітання. Військове вітання на місці й під час руху поза строєм. Дії військовослужбовця під час звернення начальника або старшого за військовим званням, відповідь на вітання.</p> <p><i>Військове вітання поза строєм під час занять. Дії військовослужбовця під час поздоровлення, оголошення подяки.</i></p> <p>Вихід із строю та підхід до начальника. Вихід із розгорнутого і похідного строю, повернення у стрій. Підхід до начальника та відхід від нього</p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ виконує військове вітання на місці і під час руху; вихід із строю та повернення до нього; підхід до начальника та відхід від нього; ▪ відповідає на вітання поза строєм під час занять та на поздоровлення
Розділ 7. Військова топографія — 2;1;1 год			
	2;1;1	<p>Тема 7.1. Орієнтування на місцевості</p> <p>Орієнтування на місцевості. Суть і завдання орієнтування. Вивчення ділянки місцевості, вибір та нумерація орієнтирів у напрямку руху (спостереження). Визначення свого місцезнаходження і необхідного напрямку руху на місцевості. Способи визначення відстаней до орієнтирів. Окомір. Промірювання відстані парними кроками.</p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ характеризує поняття орієнтування, його зміст і особливості; ▪ пояснює порядок орієнтування на місцевості; ▪ визначає сторони горизонту, азимут за предметами на місцевості

Дата проведення уроку	К-ть год	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
		<p>Визначення відстаней за кутовими величинами орієнтирів, елементів зброї і підручних предметів.</p> <p>Визначення сторін горизонту і витримування напрямку руху на місцевості. Магнітний компас. Орієнтування компасу, визначення сторін горизонту, магнітних азимутів і напрямку руху по заданому магнітному азимуту. Визначення сторін горизонту, витримування напрямку руху за Сонцем і годинником, Полярною зіркою.</p> <p>Доповідь про своє місцезнаходження.</p> <p><i>Тренування у визначенні сторін горизонту, азимутів і напрямку руху (Н-Топ-1, 2, 3).</i></p>	
Розділ 8. Прикладна фізична підготовка — 3; 2; 0 год			
	3; 2; 0	<p>Тема 8.1. Гімнастика</p> <p>Комплексні вправи.</p> <p><i>Розучування і тренування першого комплексу вільних вправ, комплексної силовій вправи і вправи на спритність.</i></p> <p>Вправи на перекладині і брусах. <i>Вправи на удосконалення положення «наскок» і «зіскок». Розучування і тренування вправ: підтягування на перекладині, згинання і розгинання рук в упорі на брусах.</i></p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ дотримується правил техніки безпеки під час занять з прикладної фізичної підготовки; ▪ виконує комплексні вправи та вправи на перекладині і брусах

Дата проведення уроку	К-ть год	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
		<p>Контрольні вправи. <i>Комплексні вправи:</i> комплексна силова вправа і вправа на спритність (Н-ПФП-4, 5). Вправи на перекладині і брусах: підтягування на перекладині, згинання і розгинання рук в упорі на брусах</p>	
Розділ 9. Військово-медична підготовка — 4; 3; 3 год			
	1; 0; 0	<p>Тема 9.1. Медичне забезпечення бою. Перша медична допомога пораненим і хворим <i>Завдання і сили медичного забезпечення бою відділення (взводу). Призначення, заходи першої медичної допомоги. Засоби індивідуального медичного оснащення: аптечка індивідуальна (АІ), пакети перев'язочні (ПП) та протихімічні індивідуальні (ІПП), пантоцид. Призначення, порядок та правила користування ними.</i> Групове медичне оснащення — сумка санітара, аптечка військова, носилкові ляжки, ляжки спеціальні та санітарні носилки</p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ характеризує завдання і сили медичного забезпечення бою; ▪ пояснює заходи першої медичної допомоги; ▪ називає засоби індивідуального медичного оснащення військово-службовця
	1; 1; 1	<p>Тема 9.2. Організація надання першої медичної допомоги в бою. Реанімація потерпілих</p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ називає заходи щодо організації допомоги в бою;

Дата проведення уроку	К-ть год	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
		<p>Розшук поранених та хворих на полі бою (в осередках ураження), огляд та надання першої медичної допомоги, збір, винос (вивіз) і евакуація поранених з поля бою (осередків масових санітарних втрат). Тренування у відтягненні пораненого (Н-М-1). Алгоритм огляду та надання допомоги потерпілому. Ознаки смерті. Реанімація (оживлення) потерпілих: перша допомога при гострих порушеннях дихання; перша допомога при зупинці серця</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>характеризує</i> алгоритм огляду та надання допомоги потерпілому; ▪ <i>пояснює</i> ознаки смерті, техніку проведення реанімаційних заходів; ▪ <i>розуміє</i> порядок звільнення дихальних шляхів від сторонніх предметів; ▪ <i>проводить</i> штучне дихання та непрямий масаж серця
	1; 1; 1	<p>Тема 9.3. Тимчасова зупинка кровотечі при пораненнях</p> <p>Кровотечі і рани, їх класифікація. Перша медична допомога при пораненнях і кровотечах. Засоби і способи тимчасової зупинки зовнішньої кровотечі. Накладання тугої пов'язки, джгута і закрутки на рану. Пальцеве стискання кровоносних судин. Тренування у накладенні джгута і закрутки для зупинки кровотечі у пораненого (Н-М-2)</p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>пояснює</i> класифікацію ран; ▪ <i>називає</i> види кровотечі; ▪ <i>викладає</i> порядок надання першої допомоги при зовнішніх кровотечах; ▪ <i>дотримується</i> правил безпеки під час першої допомоги при кровотечах; ▪ <i>застосовує</i> способи накладання кровоносних джгутів
	1; 1; 1	<p>Тема 9.4. Перша медична допомога при переломах кісток</p> <p>Поняття про переломи, їх класифікація. Ознаки</p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>характеризує</i> ознаки травматичного шоку; ▪ <i>класифікує</i> переломи та вивихи;

Дата проведення уроку	К-ть год	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
		та засоби іммобілізації переломів. Порядок накладання шин за різної локалізації перелому: переломи плеча, передпліччя, стегна, гомілки. Способи та правила транспортування потерпілих. Тренування у накладенні шин при переломі кісток плеча і гомілки пораненого (Н-М-З)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ надає першу допомогу при переломах; ▪ вибирає способи транспортування потерпілих; ▪ застосовує способи накладання шини з підручного матеріалу; ▪ вміє користуватися шприц-тюбиком
Розділ 10. Основи цивільного захисту – 21; 14; 10 год			
	1; 1; 0	<p>Тема 10.1. Нормативно-правова база цивільного захисту</p> <p><i>Конституція України про захист життя, здоров'я і безпеку людини. Закони України, інші нормативно-правові документи про захист населення від надзвичайних ситуацій. Структура та режими функціонування єдиної системи цивільного захисту України. Завдання, сили і засоби цивільного захисту. Обов'язки учнів щодо вивчення основ цивільного захисту</i></p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ називає основні положення нормативно-правової бази цивільного захисту; ▪ пояснює важливість знань основ цивільного захисту
	6; 4; 3	<p>Тема 10.2. Надзвичайні ситуації</p> <p>Загальні положення. Поняття про надзвичайну ситуацію. Класифікація та основні причини виникнення надзвичайних ситуацій. Вплив надзвичайних ситуацій на довкілля</p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ класифікує надзвичайні ситуації; ▪ характеризує причини виникнення надзвичайних ситуацій у мирний і воєнний час, уражаючі фактори ядерної зброї та сучасних

Дата проведення уроку	К-ть год	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
		<p>і безпеку життєдіяльності людини. <i>Надзвичайна ситуація загальнодержавного, регіонального, місцевого і об'єктового рівня.</i></p> <p>Надзвичайні ситуації природного, техногенного та соціально-політичного характеру. Стихійні лиха. Поведінка населення під час землетрусу, затоплення, повені, іншого стихійного лиха. <i>Транспортні, виробничі аварії (катастрофи) і пожежі, аварії на гідротехнічних спорудах. Основні радіаційно та хімічно небезпечні об'єкти в Україні. Особливості ліквідації наслідків аварій і катастроф.</i> Тероризм — загроза людству XXI століття. Терористичні акти, їх мета, наслідки. Заходи щодо попередження надзвичайних ситуацій терористичного походження.</p> <p>Надзвичайні ситуації воєнного характеру від дії зброї масового ураження та звичайної зброї. Ядерна зброя. Призначення, характеристика ядерної зброї. <i>Види ядерних вибухів.</i> Уражаючі фактори ядерної зброї, їх вплив на людей і територію. <i>Особливості уражаючої дії нейтронних боєприпасів.</i></p>	<p>звичайних засобів ураження, осередки ядерного, хімічного та біологічного ураження;</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ визначає обстановку в надзвичайних ситуаціях; ▪ наводить приклади виникнення надзвичайних ситуацій на Україні та за її межами; ▪ пояснює негативний вплив надзвичайних ситуацій на довкілля та життєдіяльність людини; ▪ володіє знаннями про правила безпечної поведінки при виникненні надзвичайних ситуацій і поводженні з небезпечними предметами

Дата проведення уроку	К-ть год	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
		<p>Осередок ядерного ураження. Зони радіоактивного зараження.</p> <p>Хімічна зброя. Призначення, характеристика хімічної зброї. Бойові отруйні речовини, їх класифікація та вплив на організм людини і територію. Осередок хімічного ураження.</p> <p>Біологічна зброя. Призначення, характеристика біологічної зброї.</p> <p>Біологічні засоби, їх види та вплив на організм людини і територію. Осередок біологічного ураження.</p> <p><i>Обсервація і карантин.</i></p> <p>Звичайна зброя. Осколкові, кулькові, фугасні боеприпаси й ракети в звичайному спорядженні, їх призначення та уражаюча дія. Запалювальні боеприпаси й суміші.</p> <p><i>Особливості уражаючої дії боеприпаса об'ємного вибуху. Уражаюча дія на пальму, пірогелей, терміту і фосфору на організм людини</i></p>	
	9; 6; 4	<p>Тема 10.3. Захист населення від надзвичайних ситуацій</p> <p><i>Заходи захисту</i></p> <p>Основні заходи захисту. Оповіщення та інформація. Завдання, заходи захисту населення від надзвичайних ситуацій. Організація</p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>характеризує</i> основні заходи і засоби захисту населення в надзвичайних ситуаціях; ▪ <i>називає</i> призначення та будову засобів захисту органів дихання та шкіри, способи евакуації населення;

Дата проведення уроку	К-ть год	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
		<p><i>оповіщення про виникнення або загрозу виникнення надзвичайних ситуацій. Попереджувальний сигнал «Увага всім!». Сигнали оповіщення та зміст інформації населення про виникнення або загрозу виникнення надзвичайних ситуацій у мирний і воєнний час. Дії населення за сигналами оповіщення.</i></p> <p>Спостереження і контроль. <i>Завдання спостереження і контролю в різних режимах функціонування єдиної системи захисту. Об'єкти, сили і засоби спостереження і контролю.</i> Пострадіаційного і хімічного спостереження: завдання, склад, оснащення, дії чергового спостерігача.</p> <p>Укриття населення в захисних спорудах. <i>Призначення, класифікація захисних споруд.</i> Укриття найпростішого типу — відкриті і перекриті щілини, їх підготовка та можливість щодо захисту. Протирадіаційні укриття і сховища, їх захисні властивості, обладнання та порядок використання. <i>Правила перебування у захисних спорудах.</i></p> <p>Евакуаційні заходи. <i>Поняття про евакуацію та її види.</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ виготовляє найпростіші засоби захисту органів дихання та шкіри; ▪ володіє основними засобами індивідуального захисту органів дихання та шкіри, приладами радіаційної, хімічної розвідки і контролю, виконує нормативи з основ цивільного захисту; ▪ визначає обладнання та пояснює порядок використання інженерних споруд для захисту населення; ▪ розуміє систему оповіщення про загрозу або виникнення надзвичайних ситуацій у мирний і воєнний час; ▪ виконує правила перебування у захисних спорудах; ▪ називає об'єкти, сили і засоби спостереження і контролю, а також порядок розміщення евакуйованого населення у безпечних районах

Дата проведення уроку	К-ть год	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
		<p>Принципи і способи здійснення евакуації населення. Підготовка та проведення евакуації населення з небезпечних районів.</p> <p>Розміщення евакуйованого населення у безпечних районах.</p> <p><i>Засоби захисту, спостереження і контролю</i></p> <p>Засоби захисту органів дихання. Протипилова тканинна і ватно-марлева маска, їх призначення, порядок виготовлення та використання. Респіратори та фільтрувальні протигази: призначення, склад, принцип дії і порядок застосування.</p> <p>Тренування нормативів (Н-ОЦЗ-1, 2).</p> <p>Засоби захисту шкіри. Звичайні та спеціальні засоби захисту шкіри. Підготовка та використання предметів одягу та взуття.</p> <p>Ізолюючі та фільтрувальні засоби індивідуального захисту шкіри: захисний комбінезон (костюм), легкий захисний костюм Л-1, загальновійськовий захисний комплект (ЗЗК). Їх призначення, склад, правила користування.</p> <p>Тренування нормативів (Н-ОЦЗ-3, 4).</p> <p>Медичні засоби захисту.</p> <p>Аптечка індивідуальна,</p>	

Дата проведення уроку	К-ть год	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
		<p>її склад, порядок застосування її медичних засобів. Індивідуальний протихімічний пакет, його склад, порядок обробки шкіри, одягу, взуття. Пакет перев'язувальний індивідуальний, склад і порядок користування ним.</p> <p>Прилади радіаційної, хімічної розвідки та дозиметричного контролю. Завдання дозиметрії в цивільному захисті. Одиниці радіоактивності й дози випромінювання. Методи визначення іонізуючих випромінювань. Класифікація дозиметричних приладів.</p> <p>Призначення, склад і порядок використання приладів: радіаційної розвідки і контролю радіоактивного забруднення (ДП — 5 А, Б, В); контролю радіоактивного опромінення (ДП-22В, ДП-24, ІД-1); хімічної розвідки і контролю зараження (ВПХР)</p>	
	3; 2; 2	<p>Тема 10.4. Основи рятувальних та інших невідкладних робіт</p> <p>Рятувальні та інші невідкладні роботи у надзвичайних ситуаціях.</p> <p>Мета, види і обсяги рятувальних та інших невідкладних робіт.</p> <p><i>Сили і засоби ведення</i></p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ характеризує порядок проведення рятувальних та інших невідкладних робіт; ▪ проводить часткову санітарну обробку обмундирування та тіла; ▪ дотримується правил особистої гігієни

Дата проведення уроку	К-ть год	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
		<p><i>рятувальних та інших невідкладних робіт в районах стихійного лиха, аварій й осередку ураження.</i></p> <p>Організація та проведення рятувальних робіт в осередку ураження. Завдання та зміст рятувальних і невідкладних аварійно-рятувальних робіт. Прийоми і способи виконання рятувальних робіт. Заходи безпеки. Особиста гігієна в умовах радіаційного, хімічного та біологічного зараження.</p> <p>Заходи по ліквідації наслідків зараження. Санітарна обробка людей. Заходи санітарної обробки та порядок їх проведення. Знезаражування території та об'єктів у формі дезактивації, дегазації та дезінфекції, порядок та способи проведення</p>	<p>в умовах радіаційного, хімічного та біологічного зараження;</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ володіє знаннями про основні заходи по ліквідації наслідків застосування зброї масового ураження; ▪ уявляє масштаби рятувальних робіт в осередках ураження; ▪ знає порядок та способи проведення санітарної обробки і знезаражування території та об'єктів
	2; 1; 1	<p>Тема 10.5. Організація цивільного захисту навчального закладу</p> <p>Цивільний захист навчального закладу. Організаційна структура цивільного захисту навчального закладу. Невоєнізовані формування цивільного захисту навчального закладу, їх призначення та застосування. Дії невоєнізованих формувань навчального закладу за сигналами оповіщення.</p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ характеризує організаційну структуру цивільного захисту навчального закладу; ▪ спостерігає за діями невоєнізованих формувань навчального закладу; ▪ діє у складі навчальних невоєнізованих формувань

Закінчення таблиці

Дата проведення уроку	К-ть год	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
		Дії учнів у надзвичайних ситуаціях. <i>Практичні дії учнів у складі поста радіаційного та хімічного спостереження, рятувальної групи, групи охорони громадського порядку і ланки обслуговування сховища (укриття) при виникненні надзвичайних ситуацій. Виконання нормативів з основ цивільного захисту</i>	
	3; 2; 1	<i>Резерв</i>	
	70; 55; 35	ВСЬОГО	

11-Й КЛАС, ГРУПА ЮНАКІВ

Дата проведення уроку	К-ть год	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
Розділ 1. Збройні Сили України на захисті Вітчизни — 2; 2; 1 год			
	2; 2; 1	Тема 1.3. Збройні Сили України у міжнародній діяльності Міжнародне військове співробітництво. Військове співробітництво України з Північноатлантичним блоком (НАТО). Створення, функції, структура та вплив НАТО на світові геополітичні процеси. Напрямки	Учень: <ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>визначає</i> основні напрями миротворчої діяльності України у рамках загальноєвропейської та світової безпеки; ▪ <i>розуміє</i> поняття та військово-політичну діяльність блоку НАТО, інших міжнародних військових структур;

Дата проведення уроку	К-ть год	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
		<p>розвитку взаємовідносин Україна — НАТО. Військове співробітництво України з Російською Федерацією, іншими міжнародними військовими структурами. Участь Збройних Сил України та інших військових формувань в миротворчих місіях ООН.</p> <p>Європейська інтеграція і національна безпека України.</p> <p><i>Розвиток відносин України з Європейським союзом у сфері безпеки, військового і військово-технічного співробітництва</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>усвідомлює</i> необхідність європейської інтеграції і національної безпеки України
<p>Розділ 2. Міжнародне гуманітарне право (МГП) про захист жертв війни — 1; 1; 1 год</p>			
	1; 1; 1	<p>Тема 2.3. Правила поведінки учасників військових дій</p> <p>Кодекс поведінки учасника бойових дій. Правила поведінки з пораненим на полі бою противником. Правила поведінки з пораненими та особами, що зазнали корабельної аварії на морі із складу військ супротивника. Правила поведінки з військовополоненими супротивника. Правила поведінки з цивільним населенням</p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>характеризує</i> кодекс поведінки учасника бойових дій; міжнародні розпізнавальні знаки; ▪ <i>називає</i> правила поведінки учасників військових дій; ▪ <i>обґрунтовує</i> необхідність дотримання правил поведінки солдата в бою згідно норм МГП

Дата проведення уроку	К-ть год	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
Розділ 3. Тактична підготовка — 16; 9; 3 год			
	9; 6; 2	<p>Тема 3.2. Солдат в бою</p> <p><i>Завдання воїнів Збройних Сил України щодо захисту Вітчизни. Вимоги сучасного загальновійськового бою до підготовки солдата. Обов'язки солдата в бою. Поведінка солдата в бою (МГП).</i></p> <p style="text-align: center;"><i>Підготовка солдата до бою</i></p> <p>Пересування в бою (тактико-стройове). <i>Пересування солдата в бою в пішому порядку і на машинах. Прийоми і способи пересування солдата в бою на різній місцевості під час дій у пішому порядку (прискореним кроком, бігом, перебіжками, переповзанням). Вибір шляху руху, подолання природних перешкод, використання у ході пересування простору, який не уражається. Тренування у пересуванні на полі бою (Н-Т-1.1, 1.2).</i></p> <p>Підготовка вогневої позиції (тактико-стройове). <i>Вибір місця і потайне розташування на ньому для спостереження і ведення вогню. Обладнання і маскування окопу для стрільби лежачи. Тренування у потайному зближенні з противником</i></p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ називає обов'язки солдата в бою; ▪ виконує способи пересування на полі бою; ▪ оволодіває прийомами і способами знищення противника в бою; ▪ готує вогневу позицію; ▪ веде спостереження за полем бою; ▪ знає і встановлює протитанкові міни; ▪ діє за сигналами оповіщення під час бою; ▪ знає способи боротьби з танками і засобами повітряного нападу противника; ▪ виконує нормативи з тактичної підготовки; ▪ усвідомлює необхідність рубежу і часу переведення засобів індивідуального захисту в положення «бойове» та їх знімання; ▪ володіє прийомами і способами дій солдата в бою під час повітряного нападу; ▪ засвоює особливості дій солдата у складі бойових груп

Дата проведення уроку	К-ть год	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
		<p><i>і обладнанні окопу для стрільби лежачи (Н-Т-1.3, 2).</i></p> <p>Спостереження за полем бою (тактико-стройове). <i>Завдання спостереження. Вимоги до вибору, обладнання і маскуванню місця для ведення спостереження. Прийоми спостереження за противником, місцевістю і сигналами командира на місцевості. Порядок визначення положення виявлених цілей та порядок доповіді про результати спостереження. Вироблення спостережливості. Демаскуючі ознаки різних цілей, їх виявлення. Тренування у спостереженні за полем бою (Н-Т-3).</i></p> <p>Знищення противника в бою (тактико-стройове). В обороні. Прийоми знищення противника перед переднім краєм оборони і противника, що увірвався в окоп (траншею): знищення противника, що атакує, вогнем зі стрілецької зброї і гранатою; знищення противника, що увірвався в окоп (траншею) вогнем в упор, гранатами, штиком і прикладом.</p> <p>У наступі. Порядок руху в атаку.</p>	

Дата проведення уроку	К-ть год	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
		<p>Прийоми знищення противника в ході атаки по пересіченій місцевості: знищення противника вогнем на ходу, з коротких зупинок і уприугул, гранатами, багнетом і прикладом.</p> <p>Дії за сигналами оповіщення (тактико-стройове). <i>Використання засобів індивідуального захисту в умовах застосування зброї масового ураження за сигналами «Гази», «Радіаційна небезпека», «Хімічна тривога».</i> Визначення рубежів на місцевості і часу переведення засобів індивідуального захисту в положення «бойове» та їх знімання.</p> <p>Боротьба з танками та засобами безпосередньої авіаційної підтримки військ. <i>Бойова характеристика і вразливі місця танків. Дії солдата в бою з танками і броньованими машинами, що прорвалися до переднього краю оборони.</i> <i>Бойова характеристика і тактика дій літаків і вертольотів. Застосування стрілецької зброї для боротьби з низьколітаючими повітряними цілями.</i></p>	

Дата проведення уроку	К-ть год	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
		<p><i>Дії солдата в бою під час повітряного нападу.</i></p> <p>Влаштування загороджень (тактико-стройове). <i>Види загороджень.</i> <i>Встановлення мінно-вибухових загороджень.</i> <i>Протитанкові і протипіхотні міни. Встановлення окремих мін на місцевості вручну.</i></p> <p>Тренування у встановленні окремої протитанкової міни (Н-Т-4).</p> <p><i>Підготовка солдата до бою у складі бойової групи</i></p> <p>Солдат в бою у складі бойової групи. Зростання ролі дрібних підрозділів у боротьбі з мобільними групами противника. <i>Завдання, прийоми бою у складі бойової групи.</i> <i>Склад бойової групи (двійки, трійки). Розподіл обов'язків між військовослужбовцями та їх взаємодія у бойовій групі. Особливості дій солдата у складі бойової групи в умовах ближнього бою. Організація вогневої взаємодії у бойовій групі. Застосування різних способів пересування і способи дій солдата на полі залежно від інтенсивності вогню противника і рельєфу місцевості</i></p>	

Дата проведення уроку	К-ть год	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
	7; 3; 1	<p><i>Підготовка солдата до бою у складі відділення</i></p> <p>Тема 3.3. Відділення в бою</p> <p>Механізоване відділення.</p> <p>Організація, озброєння і бойові можливості відділення. Умовні позначення озброєння і техніки відділення тактичними знаками.</p> <p>Основи бойового застосування відділення.</p> <p><i>Призначення і бойові можливості механізованого відділення в бою. Похідний і бойовий порядок відділення, їх умовне позначення в бойових документах. Бойовий порядок відділення з урахуванням розподілу на бойові групи. Застосування вогневих засобів відділення в бою. Управління відділенням сигналами, визначеними Стрйовим статутом і додатковими (установлені командиром), які подаються в бойовій обстановці: димами, рукою, прапорцями, променем світла (ліхтарем), звуковими засобами (стрільбою, свистом, ударами в металеві предмети). Обов'язки особового складу відділення.</i></p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>знає</i> структуру і бойові можливості відділення; ▪ <i>характеризує</i> дії відділення в основних видах бою і дозорі; ▪ <i>знає сигнали управління відділенням та діє за ними;</i> ▪ <i>називає особливості дій військовослужбовців у складі бойових груп у бою;</i> ▪ <i>володіє способами подолання відділенням інженерних загорюджень і перешкод у наступі</i>

Дата проведення уроку	К-ть год	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
		<p>Відділення в обороні. <i>Мета та завдання оборони. Умови переходу до оборони. Місце та можливості відділення в обороні. Участь відділення в побудові оборони взводу. Позиція відділення в обороні. Бойовий порядок відділення на БМП (БТР) із урахуванням його розподілу на бойові групи. Картка вогню. Особливості дій військовослужбовців у складі бойових груп відділення в ході оборони. Взаємодія бойових груп у відділенні.</i></p> <p>Інженерне забезпечення дій відділення в обороні. <i>Фортифікаційне обладнання і маскування позиції відділення в обороні. Окопи (одиначні, на відділення, для БМП (БТР)) і щілина. Мінно-вибухові загородження. Установка мін поблизу позиції відділення.</i></p> <p>Відділення у наступі. <i>Мета та завдання наступу. Місце та можливості відділення у наступі. Розгортання відділення з похідного порядку у бойовий і перешикування. Бойовий порядок відділення на БМП (БТР) із урахуванням його розподілу на бойові</i></p>	

Дата проведення уроку	К-ть год	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
		<p><i>групи. Атака відділення у пішому порядку. Особливості дій військовослужбовців у складі бойових відділень при наступі у глибині.</i></p> <p>Інженерне забезпечення дій відділення у наступі (тактико-стройове). Способи подолання відділенням інженерних загороджень і перешкод у наступі. Способи пророблення проходів у загородженнях противника. Позначення проходу, порядок висування відділення і подолання проходу.</p> <p>Відділення у дозорі. Завдання, способи виконання завдань дозорним відділенням. Послідовність пересування дозорного відділення, порядок огляду місцевості та місцевих предметів з машини і пішими дозорними. Способи та порядок доповіді про виявлення противника в результаті спостереження</p>	
Розділ 4. Вогнева підготовка — 10; 7; 5 год			
	2; 1; 1	<p>Тема 4.3. Прийоми і правила стрільби зі стрілецької зброї</p> <p>Прийоми стрільби (вогневі тренування).</p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ знає прийоми і правила стрільби зі стрілецької зброї; ▪ виконує прийоми

Дата проведення уроку	К-ть год	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
		<p>Положення автоматника під час стрільби з місця і в русі в пішому порядку. Вибір і зайняття місця для стрільби. Прийоми стрільби з автомата під час приготування до стрільби, проведення і припинення стрільби. Тренування у приготуванні до стрільби (Н-В-1). Особливості прийомів стрільби з пневматичної і малокаліберної гвинтівки.</p> <p>Правила стрільби. Спостереження за полем бою, вибір цілі для обстрілу. Призначення вихідних установок (вибір прицілу і точки прицілювання). Вибір моменту для відкриття вогню. Ведення вогню, спостереження за його результатами. Коректування стрільби. Особливості правил стрільби з пневматичної і малокаліберної гвинтівки</p>	<p>стрільби зі стрілецької зброї;</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ вміє призначати вихідні дані для стрільби та розуміє коректуру стрільби; ▪ обґрунтовує особливості приготування до стрільби з пневматичної і малокаліберної гвинтівки
	6; 4; 2	<p>Тема 4.4. Стрільба по наземних і повітряних цілях</p> <p>Основні положення та організація стрільби зі стрілецької зброї. Мета навчання стрільби. Класифікація вправ стрільби для індивідуального навчання.</p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ називає особливості організації і порядок проведення стрільби з малокаліберної гвинтівки та автомата; ▪ дотримується правил безпеки при проведенні стрільби зі стрілецької зброї;

Дата проведення уроку	К-ть год	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
		<p>Організація виконання вправ стрільб, заходи безпеки. Порядок виконання та умови вправ стрільб зі стрілецької зброї. Дії при зброї за командами «До бою», «Вогонь», «Припинити вогонь», «Розряджай», «Зброю до огляду».</p> <p><i>Початкові стрільби</i> <i>Вогневі тренування</i></p> <p>Прийоми та способи ведення вогню зі стрілецької зброї в оборонному бою. Приготування до стрільби зі стрілецької зброї під час дій у пішому порядку з місця та після пересування з різних положень (лежачи, з коліна, стоячи) із окопу, із-за укриття; стрільба різними способами по цілях, що з'являються та рухаються, зі зміною вогневої позиції. Вирішення вогневих завдань з місця (з різних положень) по нерухомих цілях: виконання першої та другої вправ початкових стрільб з пневматичної гвинтівки.</p> <p><i>Тренування у виконанні прийомів і способів ведення вогню. Тренування у приготуванні до стрільби та стрільбі (Н-В-1).</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>володіє</i> прийомами стрільби різними способами в оборонному і наступальному бою; ▪ <i>виконує</i> вправи стрільб, передбачені програмою, нормативи з вогневої підготовки; ▪ <i>удосконалює навички у стрільбі в ході вогневих тренувань</i>

Дата проведення уроку	К-ть год	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
		<p><i>Навчальні стрільби</i> <i>Вогневі тренування</i></p> <p>Прийоми та способи ведення вогню зі стрілецької зброї в наступальному бою. Приготування до стрільби для ведення вогню по наземних з коротких зупинок і на ходу. Вирішення вогневих завдань з місця, коротких зупинок і на ходу по цілях, що з'являються та рухаються: виконання першої та другої вправ навчальних стрільб з малокаліберної гвинтівки.</p> <p><i>Стрільба автоматника під час руху різними способами (з коротких зупинок і на ходу) по цілях, що з'являються та рухаються.</i></p> <p>Тренування у виконанні прийомів і правил стрільби. Тренування у приготуванні до стрільби (Н-В-1).</p> <p><i>Вогневі тренування</i></p> <p>Прийоми та способи ведення вогню зі стрілецької зброї по повітряних цілях. Приготування до стрільби зі стрілецької зброї по повітряних цілях під час дій у пішому порядку на відкритій місцевості з місця і в ході пересування з різних положень (лежачи, з коліна,</p>	

Дата проведення уроку	К-ть год	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
		<p>стоячи) із окопу, із-за укриття; стрільба різними способами по літаках, що низько летять, і вертольотах, зі зміною вогневої позиції. Тренування у виконанні прийомів і способів ведення вогню. Тренування у приготуванні до стрільби (Н-В-2, 3, 4, 5).</p> <p>Контрольні стрільби</p> <p>Визначення рівня вогневої виучки учнів.</p> <p>Виконання вправи контрольних стрільб з малокаліберної гвинтівки. Перевірка виконання нормативів з вогневої підготовки</p>	
	1; 1; 1	<p>Тема 4.5. Ручні гранати, поводження з ними, догляд і зберігання</p> <p>Призначення, бойові властивості, загальна будова ручних осколкових гранат. Стисла характеристика протитанкової кумулятивної гранати. Поводження з гранатами, догляд і зберігання</p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ характеризує загальну будову і принцип дії ручних осколкових гранат; ▪ володіє прийомами метання ручної гранати; ▪ дотримується правил безпеки при метанні гранат
	1; 1; 1	<p>Тема 4.6. Прийоми і правила метання ручних гранат</p> <p>Вогневі тренування</p> <p>Особливості організації виконання вправ з метання ручних гранат. Вимоги безпеки</p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ знає вимоги безпеки під час навчання метання ручних гранат; ▪ виконує прийоми і дотримується правил метання гранат під час виконання підготовчих вправ

Дата проведення уроку	К-ть год	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
		при навчанні метання гранат. Прийоми і правила метання ручних осколкових гранат із різних положень. Прийоми і правила метання ручної протитанкової гранати з окопу. Підготовчі вправи з метання ручних гранат	
Розділ 5. Статути Збройних Сил України — 2; 1; 1 год			
	2; 1; 1	<p><i>Статут гарнізонної та вартової служб Збройних Сил України</i></p> <p>Тема 5.4. Вартова служба</p> <p>Організація вартової служби.</p> <p>Завдання вартової служби. Призначення, склад та озброєння варти. Чатовий, його обов'язки. Поста об'єкти, що охороняються вартою. Обладнання поста і облаштування території об'єкта.</p> <p>Несення вартової служби.</p> <p>Розвід, прибуття варти у вартове приміщення. Порядок заряджання (розряджання) зброї, зміна чатових. Положення зброї у чатового на посту. Порядок охорони об'єктів чатовими.</p> <p><i>Дії варти у разі нападу на об'єкти, стихійного лиха та пожежі. Порядок застосування зброї</i></p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ знає основні положення вартової служби; ▪ розуміє обов'язки чатового, порядок охорони об'єктів і застосування зброї; ▪ обґрунтовує дії варти у разі надзвичайних ситуацій

Дата проведення уроку	К-ть год	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
Розділ 6. Стройова підготовка — 2; 1; 1 год			
	2; 1; 1	<p><i>Підготовка солдата в складі відділення (взводу)</i></p> <p>Тема 6.4. Строї відділення та взводу в пішому порядку</p> <p>Строї відділення. Шиккування відділення в розгорнутий і похідний строї. Розмикання, змикання і перешикування відділення. Прийоми з автоматом під час подання команд: «Покласти зброю» «До зброї», «За зброю». Військове вітання в строю на місці та під час руху.</p> <p>Відповідь на поздоровлення, під час оголошення подяки.</p> <p>Строї взводу. Розгорнутий і похідний стрій.</p> <p>Сигнали для управління строєм взводу у пішому порядку.</p> <p>Перешикування взводу з розгорнутого двохшеренгового строю в колону по три (по чотири), із колони по три (по чотири) в колону по одному. Збір взводу за командою «Взвод — до мене»</p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ називає строї відділення та сигнали управління строєм; ▪ виконує у складі відділення рух стройовим та похідним кроком; ▪ діє за сигналами управління строєм. ▪ відповідає на привітання та поздоровлення; ▪ виконує у складі відділення розмикання, змикання, перешикування на місці та під час руху

Дата проведення уроку	К-ть год	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
Розділ 7. Військова топографія — 2; 1; 1 год			
	2; 1; 1	<p>Тема 7.2. Розвідка місцевості</p> <p>Рух за азимутами. Рух у заданому напрямку за допомогою компаса. <i>Підготовка даних для руху: вибір маршруту й орієнтирів, визначення магнітних азимутів і відстаней ділянок маршруту, складання схеми маршруту руху.</i> Рух за азимутами. Обхід перешкод. Знаходження зворотного шляху. Тренування у русі за азимутами (Н-Топ-4).</p> <p><i>Завдання та способи розвідки місцевості. Розвідка місцевості спостерігачем, складання схеми орієнтирів. Огляд місцевості дозорами</i></p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>вміє</i> орієнтуватися на місцевості, рухатися за азимутом, доповідати про своє місцезнаходження; ▪ <i>складає</i> схему маршруту руху на місцевості. ▪ <i>набуває</i> навичок у орієнтуванні під час виконання нормативів з військової топографії; ▪ <i>знає</i> способи розвідки місцевості; ▪ <i>вміє</i> оглядати місцевість та складати схему орієнтирів
Розділ 8. Прикладна фізична підготовка — 11; 8; 4 год			
	3; 2; 0	<p>Тема 8.2. Прискорене пересування та легка атлетика</p> <p>Біг. Розучування техніки бігу на короткі та середні дистанції. Тренування у бігу на 1—3 км на будь-якій місцевості.</p> <p>Метання гранати Ф-1 на дальність. Розучування прийомів і способів</p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>характеризує</i> особливості бігу, перешкод та метання гранат; ▪ <i>розучує</i> техніку бігу на будь-якій місцевості на короткі та середні дистанції та метання ручної гранати; ▪ <i>здійснює</i> тренування марш-кидка

Дата проведення уроку	К-ть год	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
		<p>метання ручної гранати. Тренування у виконанні вправи з метання гранати Ф-1 на дальність.</p> <p>Марш-кидок. Розучування техніки бігу по пересіченій місцевості, способів перенесення зброї, підгонки спорядження і тренування в марш-кидках</p>	<p>на пересіченій місцевості</p>
	1; 1; 0	<p>Тема 8.3. Подолання перешкод</p> <p>Подолання окремих перешкод. Ознайомлення з елементами єдиної смуги перешкод. Подолання горизонтальних і вертикальних перешкод стрибками. Перелізання вертикальних перешкод. Метання гранати у перешкоду на точність (за умовами виконання загальної контрольної вправи на смугі перешкод)</p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ характеризує особливості подолання горизонтальних і вертикальних перешкод; ▪ долає перешкоди різними способами, в тому числі метанням гранат; ▪ виявляє витривалість під час подолання смуги перешкод
	7; 5; 4	<p>Тема 8.4. Основи самозахисту</p> <p>Базові елементи самозахисту в бою. Бойова стійка та її види. Пересування в стійці (кроком). Прийоми самострахування (падіння і переكاتи). Удари та захист від них. Удари рукою і ногою та захист від них. Удари коліном і головою.</p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ виконує вправи і прийоми самозахисту зі зброєю та без зброї; ▪ дотримується правил безпечної поведінки під час опрацювання вправ і прийомів самозахисту; ▪ здійснює та координує свої рухи, захищається в залежності від обставин;

Дата проведення уроку	К-ть год	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
		<p>Прийоми нанесення ударів по противнику, що впав.</p> <p>Захвати та звільнення від них. Захват рукою, двома руками за руки і одягу противника та звільнення від них.</p> <p>Прийоми звільнення від задушливих захватів спереду і позаду.</p> <p>Больові прийоми і кидки. Прийоми загину руки за спину. Захист від загину руки за спину. Важіль ліктя вниз. Викручування кисті назовні. Затиснення кисті. Згинання руки в лікті.</p> <p><i>Зброя в бою</i></p> <p>Захист від нападу зі зброєю. Захист при ударі ножем знизу застосуванням загину руки за спину, обеззброєння противника. Захист від прямого, бокового і удару ножем зверху. Вибивання ножа. Захист від погрози пістолетом. Вибивання пістолета.</p> <p>Бій з використанням ножа. <i>Правила володіння ножем. Способи захвату ножа. Постановка удару. Бойові стійки з ножем. Бій з ножем, що утримується прямим і зворотнім хватом та бій при захваті озброєної руки (парні вправи).</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>володіє способами захисту від удару ножем;</i> ▪ <i>отримує навички в бою зі зброєю</i>

Дата проведення уроку	К-ть год	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
		<p>Бій з використанням ножа і автомата. Бій на автоматах. Методи захисту і контратаки ножем при нападі противника, озброєного автоматом (парні вправи).</p> <p>Удари прикладом, магазином, уколи багнетом і захист від них (парні вправи)</p>	
Розділ 9. Військово-медична підготовка — 3; 2; 1 год			
	1; 1; 1	<p>Тема 9.5. Перша медична допомога при травмах, закритих внутрішніх органів і вивихах</p> <p>Поняття про забої, розтягнення, розриви зв'язок і вивихи. Симптоми вивихів. Перша допомога при забоях, розтягненнях і розривах зв'язок і вивихах. Поняття про травму. Симптоми та перша допомога при закритих і відкритих травмах голови, грудної клітки і живота.</p> <p>Техніка накладання первинних пов'язок на голову, передпліччя, ліктьовий та плечовий суглоби, колінний та гомілково-стопний суглоби.</p> <p>Тренування у накладенні первинної перев'язки на травмовані частини тіла пораненого (Н-М-4)</p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ орієнтується в порядку надання першої допомоги при травмах та різних пошкодженнях; ▪ аналізує види пов'язок; ▪ знає про заходи першої допомоги при травмах голови, грудної клітки і живота; ▪ застосовує способи накладання пов'язки на голову, передпліччя, ліктьовий і плечовий суглоби; ▪ виконує норматив щодо перев'язки пораненого

Дата проведення уроку	К-ть год	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
	1; 0; 0	<p><i>Тема 9.6. Перша медична допомога при ураженнях зброєю масового ураження</i></p> <p>Медичний захист від хімічної зброї. Засоби та заходи першої медичної допомоги при ураженні бойовими отруйними речовинами. Тренування у надіванні шолом-маски протигазу на пораненого та введенні знеболюючого засобу (Н-М-5, 6).</p> <p>Медичний захист від біологічної зброї. Засоби захисту від БЗ. Спеціальна та екстрена профілактика інфекційних захворювань. Заходи першої медичної допомоги при ураженні біологічними засобами. Використання антибактеріальних засобів аптечки індивідуальної (АІ).</p> <p>Медичний захист від ядерної зброї. Засоби та заходи першої медичної допомоги для профілактики первинної реакції і у разі небезпеки опромінення. Використання радіозахисних засобів аптечки індивідуальної (АІ)</p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ знає засоби та заходи першої медичної допомоги при ураженнях; ▪ вміє застосовувати знеболюючі засоби в бою при ураженнях; ▪ виконує норматив з надівання шолом-маски на пораненого

Дата проведення уроку	К-ть год	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
	1; 1; 0	<p>Тема 9.7. Перша медична допомога при опіках, ураженнях електричним струмом та отруєннях</p> <p><i>Опіки, їх класифікація, причини виникнення та ознаки. Особливості опіків від світлового випромінювання ядерного вибуху, від напалму та інших запалювальних речовин. Профілактика та перша медична допомога при опіках. Тренування у накладенні пов'язок. Ураження електричним струмом і блискавкою, ознаки ураження. Перша допомога при ураженні електричним струмом. Поняття про отруту та отруєння. Ознаки та перша допомога при отруєнні хімічними речовинами — окисом вуглецю і пороховими газами, бензином і антифризом, дихлоретаном і метиловим спиртом</i></p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ характеризує опіки; ▪ пояснює способи профілактики опікового шоку та ураження електричним струмом; ▪ застосовує способи накладання пов'язок при опіках; ▪ виконує алгоритм дій з надання першої допомоги при хімічних опіках, діях низьких температур, ураженні електричним струмом; ▪ дотримується гігієнічних правил при цьому
	1; 2; 1	Резерв	
	52; 32; 17	ВСЬОГО	

НАВЧАЛЬНО-ПОЛЬОВІ ЗБОРИ

Дата проведення уроку	К-ть год	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
Розділ 3. Тактична підготовка – 12 год			
	5	<p>Тема 3.2. Солдат в бою</p> <p style="text-align: center;"><i>Дії солдата в бою</i></p> <p style="text-align: center;"><i>Дії солдата в бою у складі бойової групи</i></p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ називає обов'язки солдата в бою; ▪ діє в обороні та в наступі у складі бойової групи, виконує пересування на полі бою різними способами; ▪ веде спостереження за полем бою, виявляє цілі, визначає їх положення на місцевості і доповідає про результати спостереження; ▪ застосовує прийоми знищення противника вогнем, гранатами, багнетом і прикладом; ▪ виконує нормативи тактичної підготовки
	2	<p>Дії солдата в обороні. Підготовка до оборони (тактико-стройова).</p> <p>Одержання та усвідомлення завдання на оборону. Вибір і обладнання окопу для стрільби лежачи і його маскування, пристосування місцевих предметів до оборони. Підготовка до ведення вогню: вивчення місцевості, визначення відстані до орієнтирів, ділянок місцевості, закритих і які не прострілюються, імовірних шляхів руху противника, способів ведення вогню. Спостереження за полем бою (Н-Т-1, 3).</p> <p>Дії в обороні під час відбиття атаки противника. Дії під час артилерійського (мінометного) обстрілу з боку противника. Ведення вогню за командою командира і самостійно, оцінка і вибір цілі, прицілу і точки прицілювання. Знищення противника, що атакує, вогнем зі стрілецької зброї і гранатою. Бій з противником, що увірвався в траншею, допомога товаришу вогнем і гранатою.</p>	

Дата проведення уроку	К-ть год	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
	2	<p>Зміна вогневої позиції (місця для стрільби), самодопомога при пораненнях. Дії за сигналами оповіщення. Дії солдата у складі бойової групи в ході оборони</p> <p>Дії солдата у наступі. Підготовка і рух в атаку (тактико-стройова). Одержання та усвідомлення завдання на наступ. Зайняття вихідної позиції для атаки і маскування. Спостереження за полем бою. Підготовка до атаки: поповнення боєприпасів, зарядження зброї, спорядження гранат, вибір шляху руху в атаку, спостереження за сигналами командира і дії за ними. Рух в атаку по пересіченій місцевості зі стрільбою на ходу, з подоланням природних перешкод. Знищення противника вогнем, гранатами, багнетом і прикладом. Підтримка сусіда вогнем для його просування вперед (Н-Т-1).</p> <p>Підготовка до атаки і атака з положення безпосереднього зіткнення з противником. Підготовка до атаки. Вистрибування з траншеї. Рух в атаку, ураження відкритих цілей противника вогнем на ходу, подолання природних перешкод, закидання противника гранатами. Бій у траншеї, взаємодія з сусідом, знищення противника</p>	

Дата проведення уроку	К-ть год	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
	1	<p>гранатою, вогнем упритул і в рукопашному бою. (Н-Т-1).</p> <p>Перехід в атаку з ходу. Підготовка зброї і гранат до дії. Висування до рубежу переходу в атаку, спішування, подолання мінного поля, ведення вогню на ходу, атака переднього краю і знищення противника в першій траншеї гранатами, вогнем упритул і в рукопашному бою. Швидке просування вперед у пішому порядку. (Н-Т-1)</p> <p>Наступ у глибині оборони. Дії солдата у складі бойової групи у наступі в глибині. Просування вперед різними способами в поєднанні з вогнем. Вибір місця для стрільби. Знищення вогневих засобів противника. Здійснення маневру, забезпечення атаки вогнем і атака об'єкта у фланг або тил. Заходи щодо збереження прихованого пересування</p> <p>Дії солдата, призначеного спостерігачем (тактико-стройова). Одержання та усвідомлення завдання на спостереження. Вибір, обладнання і маскування місця для спостереження. Огляд місцевості по зонах, виявлення цілей та визначення їх положення на місцевості. Доповідь про результати спостереження (Н-Т-3)</p>	

Дата проведення уроку	К-ть год	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
	2	<p>Дії відділення з початком вогневої підготовки противника і переходом його в атаку. Відбиття атак піхоти та танків противника перед переднім краєм. Знищення противника, що увірвався на позицію відділення, вогнем упритул, гранатами та в рукопашному бою. Знищення вертольотів противника. Зміна позиції. Дії відділення у складі бойових груп в ході оборони. Виконання другої вправи з метання ручних гранат.</p> <p>Дії відділення у наступі (тактичне). Дії відділення під час наступу з положення безпосереднього зіткнення з противником. Одержання завдання на наступ. Заняття вихідного положення для наступу та підготовка до атаки. Спостереження за полем бою. Дії відділення з початком вогневої підготовки. Позначення проходів для танків. Перехід в атаку з траншеї, ураження противника вогнем у ході атаки (Н-Т-1). Подолання мінного поля та ділянки місцевості з радіоактивним (хімічним) зараженням. Дії під час виявлення вогневих засобів противника, танків противника, ведення вогню снайперів, у разі появи літаків (вертольотів). Бій у траншеї, знищення противника</p>	

Дата проведення уроку	К-ть год	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
	1	<p>вогнем, гранатою, у рукопашному бою. Виконання першої вправи з метання ручних гранат. Ведення бою в глибині оборони бойовими групами відділення: маневр для виходу у фланг або тил противника, оволодіння об'єктом атаки.</p> <p>Дії відділення під час наступу з ходу. Підготовка до наступу з ходу. Висування до рубежу переходу в атаку в пішому порядку. Розгортання в цеп. Рух в атаку, ураження противника вогнем з ходу, подолання різних перешкод і загороджень. Бій у траншеї, ході сполучення, знищення противника вогнем і в рукопашному бою. Знищення об'єктів противника в глибині оборони бойовими групами відділення. Оволодіння об'єктом атаки. Порядок дій на об'єктах, які перебувають під захистом МГП.</p> <p>Дії дозорного відділення на маршруті руху (тактичне). Складання кроків маршруту руху. Шиккування похідного порядку дозорного відділення. Порядок руху дозорного відділення з додержанням маскування (Н-Т-З). Дії під час огляду місцевості (узлісся, лощини, висот, інше), під час проходження тіснин та інших вузьких місць, у разі зустрічі водної перешкоди,</p>	

Дата проведення уроку	К-ть год	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
		замінованих та заражених ділянок маршруту. Дії відділення, коли противник не виявлений, при виявленні дрібної групи противника та при раптовій зустрічі з ним. Дії в екстремальних ситуаціях: порядок дій дозорних під час захоплення полоненого. Поводження з військовополоненими (МГП)	
	1	<p>Тема 3.4. озброєння та бойова техніка родів військ Сухопутних військ</p> <p>Ознайомлення учнів з озброєнням та бойовою технікою родів військ Сухопутних військ під час навчально-польових зборів у військових частинах. Демонстрація озброєння та бойової техніки в дії.</p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ усвідомлює необхідність знань, вмінь і навичок для захисту Вітчизни; ▪ розуміє значення озброєння та бойової техніки в сучасному бою
Розділ 4. Вогнева підготовка – 2 год			
	1	<p>Тема 4.4. Стрільба по наземних і повітряних цілях</p> <p>Виконання вогневих завдань бойовою зброєю. Вимоги безпеки під час проведення стрільб. Вправа бойових стрільб з автомата Калашникова: «Стрільба з місця по нерухомих цілях». Виконання нормативів № 1, 2, 3, 4, 5</p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ перевіряється з виконання нормативів вогневої підготовки; ▪ виконує вправу бойових стрільб з автомата, доповідає про результати стрільби

Дата проведення уроку	К-ть год	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
	1	Тема 4.7. Метання ручних гранат у бою Вимоги безпеки під час метання гранат. Вогневі тренування: виконання першої та другої навчальної вправи з метання ручних гранат	Учень: ▪ <i>перевіряється</i> з виконання першої та другої навчальної вправи з метання ручних гранат
Розділ 8. Прикладна фізична підготовка — 4 год			
	2 1 1	Тема 8.2. Прискорене пересування та легка атлетика Контрольні вправи. Біг на 1 км (Н-ПФП-6). Метання гранати Ф-1 на дальність (Н-ПФП-7) Контрольна вправа. Марш-кидок на 5 км у складі навчального підрозділу (Н-ПФП-8)	Учень: ▪ <i>виконує</i> нормативні вправи з прискореного пересування і метання гранат на будь-якій місцевості
	2 1 1	Тема 8.3. Подолання перешкод Подолання єдиної смуги перешкод. Тренування у подоланні перешкод за умовами загальної контрольної вправи на смугі перешкод. Комплексне тренування (подолання перешкод поточно і змагально-груповим методом) Контрольна вправа. Виконання загальної контрольної вправи на єдиній смугі перешкод (Н-ПФП-9)	Учень: ▪ <i>тренується</i> у подоланні перешкод за умовами загальної контрольної вправи, в тому числі метанням гранат; ▪ <i>виконує</i> нормативну вправу з подолання перешкод; ▪ <i>виявляє</i> витривалість під час подолання смуги перешкод
	18	ВСЬОГО	

ЗАХИСТ ВІТЧИЗНИ. ПЕРЕЛІК РОЗДІЛІВ І ТЕМ ТА РОЗПОДІЛ ГОДИН НА КУРС НАВЧАННЯ ДІВЧАТ*

№ теми	Назва розділу, теми	Кількість годин на тиждень		
		2 год	1,5 год	1 год
	Вступний урок**	1	1	1
	Розділ 1. Основи цивільного захисту**	21	15	10
1.1	<i>Нормативно-правова база цивільного захисту</i>	1	1	
1.2	<i>Надзвичайні ситуації</i>	6	4	3
1.3	<i>Захист населення від надзвичайних ситуацій</i>	9	7	4
1.4	<i>Основи рятувальних та інших невідкладних робіт</i>	3	2	2
1.5	<i>Організація цивільного захисту навчального закладу</i>	2	1	1
	Розділ 2. Міжнародне гуманітарне право про захист життя людей	3	3	3
2.1	<i>Основні положення міжнародного гуманітарного права</i>	1	1	1
2.2	<i>Застосування міжнародного гуманітарного права</i>	1	1	1
2.3	<i>Засоби і методи ведення воєнних дій</i>	1	1	1
	Розділ 3. Основи медичних знань і допомоги	26	19	14
3.1	<i>Основи законодавства України про охорону здоров'я людини</i>	1	1	1
3.2	<i>Здоров'я людини і навколишнє середовище</i>	3	2	1

* А також юнаків, які за станом здоров'я або релігійними поглядами не вивчають основи військової справи.

** Вступний урок та розділ «Основи цивільного захисту» вивчаються спільно з юнаками за єдиною програмою.

Продовження таблиці

№ теми	Назва розділу, теми	Кількість годин на тиждень		
		2 год	1,5 год	1год
3.3	<i>Основні системи організму людини, їх функції. Травми систем та їх наслідки. Втрата свідомості</i>	9	7	5
3.4	<i>Захворювання основних систем організму людини. Інфекційні захворювання</i>	5	3	2
3.5	<i>Опіки та отруєння організму людини. Уражаюча дія електричного струму. Укуси отруйних змій і комах</i>	4	3	2
3.6	<i>Ураження організму людини від зброї масового ураження</i>	1	1	1
3.7	<i>Оцінювання стану критичних систем організму людини. Термінальний стан</i>	2	1	1
3.8	<i>Медична допомога при порушенні здоров'я людини</i>	1	1	1
	Розділ 4. Перша медична допомога у надзвичайних ситуаціях	47	36	23
4.1	<i>Застосування заходів і засобів з надання першої медичної допомоги у надзвичайних ситуаціях</i>	4	3	2
4.2	<i>Перша допомога при гострих порушеннях дихання та під час зупинки серця</i>	2	1	1
4.3	<i>Перша медична допомога при пораненнях. Перев'язка пораненого</i>	12	9	6
4.4	<i>Перша допомога при переломах та вивихах. Транспортування потерпілих</i>	8	6	4
4.5	<i>Перша допомога при опіках. Допомога при тепловому та сонячному ударі, обмороженні та електротравмах</i>	5	4	2
4.6	<i>Перша допомога при утопленні, синдромі тривалого здавлювання та інших патологічних станах</i>	5	4	2
4.7	<i>Перша допомога при отруєннях і укусах</i>	6	4	3
4.8	<i>Перша медична допомога при радіаційних ураженнях і від отруєння речовинами, що є хімічною зброєю</i>	5	4	2

Закінчення таблиці

№ теми	Назва розділу, теми	Кількість годин на тиждень		
		2 год	1,5 год	1 год
	Розділ 5. Перша медична допомога хворим. Догляд за хворими	35	28	16
5.1	<i>Перша медична допомога при захворюваннях основних систем організму людини. Догляд за хворими</i>	9	7	3
5.2	<i>Основні способи реанімації і транспортування при гострих захворюваннях. Застосування лікарських препаратів</i>	9	7	5
5.3	<i>Профілактика інфекційних захворювань</i>	8	6	4
5.4	<i>Гострі захворювання органів травлення, обміну речовин, нирок та сечовивідних шляхів. Надання першої медичної допомоги</i>	9	7	4
	Контроль навчальних досягнень учнів	2	2	2
	Резерв	5	3	2
	РАЗОМ	140	105	70

10-Й КЛАС, ГРУПА ДІВЧАТ

Дата проведення уроку	К-ть год	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
Вступний урок — 1; 1; 1 год*			
	1; 1; 1	Конституція України про захист суверенітету і територіальної цілісності України.	Учень: ▪ усвідомлює поняття національної безпеки

* Вступний урок та розділ «Основи цивільного захисту» вивчаються спільно з юнаками.

Дата проведення уроку	К-ть год	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
		<p>Збройні Сили — гарант національної безпеки України. Захист Вітчизни — основне завдання Збройних Сил, обов'язок громадян України. Забезпечення безпеки, життя і здоров'я людини — обов'язок держави. Завдання, структура предмета, форми і методи занять. Вимоги до рівня підготовки учнів.</p> <p>Дотримання учнями статутних взаємовідносин на уроках з предмета</p>	<p>держави, роль і завдання Збройних Сил щодо захисту держави;</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ розуміє захист суверенітету, територіальну цілісність України, обов'язки громадян щодо захисту Вітчизни; ▪ визначає основні поняття з основ військової справи, цивільного захисту, медико-санітарної підготовки; ▪ дотримується на уроках з предмета статутних взаємовідносин
Розділ 9. Основи цивільного захисту — 21; 15; 10 год			
	1; 1; 0	<p>Тема 1.1. Нормативно-правова база цивільного захисту</p> <p><i>Конституція України про захист життя, здоров'я і безпеку людини. Закони України, інші нормативно-правові документи про захист населення від надзвичайних ситуацій. Структура та режими функціонування єдиної системи цивільного захисту України. Завдання, сили і засоби цивільного захисту. Обов'язки учнів щодо вивчення основ цивільного захисту</i></p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ називає основні положення нормативно-правової бази цивільного захисту; ▪ пояснює важливість знань основ цивільного захисту

Дата проведення уроку	К-ть год	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
	6; 4; 3	<p>Тема 1.2. Надзвичайні ситуації</p> <p>Загальні положення. Поняття про надзвичайну ситуацію. Класифікація та основні причини виникнення надзвичайних ситуацій. Вплив надзвичайних ситуацій на довкілля і безпеку життєдіяльності людини. <i>Надзвичайна ситуація загальнодержавного, регіонального, місцевого і об'єктового рівня.</i></p> <p>Надзвичайні ситуації природного, техногенного та соціально-політичного характеру.</p> <p>Стихійні лиха. Поведінка населення під час землетрусу, затоплення, повені, іншого стихійного лиха. <i>Транспортні, виробничі аварії (катастрофи) і пожежі, аварії на гідротехнічних спорудах.</i></p> <p><i>Основні радіаційно та хімічно небезпечні об'єкти в Україні. Особливості ліквідації наслідків аварій і катастроф.</i></p> <p>Тероризм — загроза людству XXI століття. Терористичні акти, їх мета, наслідки. Заходи щодо попередження надзвичайних ситуацій терористичного походження.</p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>класифікує</i> надзвичайні ситуації; ▪ <i>характеризує</i> причини виникнення надзвичайних ситуацій у мирний і воєнний час, уражаючі фактори ядерної зброї та сучасних звичайних засобів ураження, осередки ядерного, хімічного та біологічного ураження; ▪ <i>визначає</i> обстановку в надзвичайних ситуаціях; ▪ <i>наводить</i> приклади виникнення надзвичайних ситуацій в Україні та за її межами; ▪ <i>пояснює</i> негативний вплив надзвичайних ситуацій на довкілля та життєдіяльність людини; ▪ <i>володіє</i> знаннями про правила безпечної поведінки при виникненні надзвичайних ситуацій і поводженні з небезпечними предметами

Дата проведення уроку	К-ть год	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
		<p>Надзвичайні ситуації воєнного характеру від дії зброї масового ураження та звичайної зброї.</p> <p>Ядерна зброя. Призначення, характеристика ядерної зброї. <i>Види ядерних вибухів.</i> Уражаючі фактори ядерної зброї, їх вплив на людей і територію. <i>Особливості уражаючої дії нейтронних боєприпасів.</i> Осередок ядерного ураження. Зони радіоактивного зараження.</p> <p>Хімічна зброя. Призначення, характеристика хімічної зброї. Бойові отруйні речовини, їх класифікація та вплив на організм людини і територію. Осередок хімічного ураження.</p> <p>Біологічна зброя. Призначення, характеристика біологічної зброї. Біологічні засоби, їх види та вплив на організм людини і територію. Осередок біологічного ураження.</p> <p><i>Обсервація і карантин.</i></p> <p>Звичайна зброя. Осколкові, кулькові, фугасні боєприпаси й ракети в звичайному спорядженні, їх призначення та уражаюча дія. Запалювальні боєприпаси й суміші. <i>Особливості уражаючої дії боєприпаса об'ємного вибуху.</i> Уражаюча дія <i>напалму, пірогелей, терміту і фосфору на організм людини</i></p>	

Дата проведення уроку	К-ть год	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
	9; 6; 4	<p>Тема 1.3. Захист населення від надзвичайних ситуацій</p> <p><i>Заходи захисту</i></p> <p>Основні заходи захисту.</p> <p>Оповіщення та інформація.</p> <p><i>Завдання, заходи захисту населення від надзвичайних ситуацій. Організація оповіщення про виникнення або загрозу виникнення надзвичайних ситуацій.</i> Попереджувальний сигнал «Увага всім!». Сигнали оповіщення та зміст інформації населення про виникнення або загрозу виникнення надзвичайних ситуацій у мирний і воєнний час. Дії населення за сигналами оповіщення.</p> <p>Спостереження і контроль.</p> <p><i>Завдання спостереження і контролю в різних режимах функціонування єдиної системи захисту. Об'єкти, сили і засоби спостереження і контролю.</i> Пост радіаційного і хімічного спостереження: завдання, склад, оснащення, дії чергового спостерігача.</p> <p>Укриття населення в захисних спорудах. <i>Призначення, класифікація захисних споруд.</i> Укриття найпростішого типу — відкриті і перекриті щілини, їх підготовка та можливості щодо захисту. Протирадіаційні укриття</p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>характеризує</i> основні заходи і засоби захисту населення в надзвичайних ситуаціях; ▪ <i>називає</i> призначення та будову засобів захисту органів дихання та шкіри, способи евакуації населення; ▪ <i>виготовляє</i> найпростіші засоби захисту органів дихання та шкіри; ▪ <i>володіє</i> основними засобами індивідуального захисту органів дихання та шкіри, приладами радіаційної, хімічної розвідки і контролю, виконує нормативи з основ цивільного захисту; ▪ <i>визначає</i> обладнання та пояснює порядок використання інженерних споруд для захисту населення; ▪ <i>розуміє систему оповіщення про загрозу або виникнення надзвичайних ситуацій у мирний і воєнний час;</i> ▪ <i>виконує правила перебування у захисних спорудах;</i>

Дата проведення уроку	К-ть год	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
		<p>і сховища, їх захисні властивості, обладнання та порядок використання. <i>Правила перебування у захисних спорудах.</i></p> <p>Евакуаційні заходи. Поняття про евакуацію та її види. Принципи і способи здійснення евакуації населення. <i>Підготовка та проведення евакуації населення з небезпечних районів. Розміщення евакуйованого населення у безпечних районах.</i></p> <p><i>Засоби захисту, спостереження і контролю</i></p> <p>Засоби захисту органів дихання. <i>Противопилова тканинна і ватно-марлева маска, їх призначення, порядок виготовлення та використання.</i> Респіратори та фільтрувальні протигази: призначення, склад, принцип дії і порядок застосування. Тренування нормативів (Н-ОЦЗ-1, 2)</p> <p>Засоби захисту шкіри Звичайні та спеціальні засоби захисту шкіри. <i>Підготовка та використання предметів одягу та взуття.</i> Ізольючі та фільтрувальні засоби індивідуального захисту шкіри: захисний комбінезон (костюм), легкий захисний костюм Л-1, загальновійськовий захисний комплект (ЗЗК). Їх призначення,</p>	<p>▪ <i>називає об'єкти, сили і засоби спостереження і контролю, а також порядок розміщення евакуйованого населення у безпечних районах</i></p>

Дата проведення уроку	К-ть год	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
		<p>склад, правила користування. Тренування нормативів (Н-ОЦЗ-3, 4).</p> <p>Медичні засоби захисту. Аптечка індивідуальна, її склад, порядок застосування її медичних засобів. Індивідуальний протихімічний пакет, його склад, порядок обробки шкіри, одягу, взуття. Пакет перев'язувальний індивідуальний, склад і порядок користування ним.</p> <p>Прилади радіаційної, хімічної розвідки та дозиметричного контролю. <i>Завдання дозиметрії в цивільному захисті. Одиниці радіоактивності й дози випромінювання. Методи визначення іонізуючих випромінювань. Класифікація дозиметричних приладів.</i> Призначення, склад і порядок використання приладів: радіаційної розвідки і контролю радіоактивного забруднення (ДП – 5 А,Б,В); контролю радіоактивного опромінення (ДП-22В, ДП-24, ІД-1); хімічної розвідки і контролю зараження (ВПХР).</p>	
	3; 2; 2	<p>Тема 1.4. Основи рятувальних та інших невідкладних робіт</p> <p>Рятувальні та інші невідкладні роботи у надзвичайних ситуаціях.</p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ характеризує порядок проведення рятувальних та інших невідкладних робіт;

Дата проведення уроку	К-ть год	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
		<p>Мета, види і обсяги рятувальних та інших невідкладних робіт. <i>Сили і засоби ведення рятувальних та інших невідкладних робіт в районах стихійного лиха, аварії й осередку ураження.</i></p> <p>Організація та проведення рятувальних робіт в осередку ураження. Завдання та зміст рятувальних і невідкладних аварійно-рятувальних робіт. Прийоми і способи виконання рятувальних робіт. Заходи безпеки. Особиста гігієна в умовах радіаційного, хімічного та біологічного зараження.</p> <p>Заходи по ліквідації наслідків зараження. Санітарна обробка людей. Заходи санітарної обробки та порядок їх проведення. <i>Знезаражування території та об'єктів у формі дезактивації, дегазації та дезінфекції, порядок та способи проведення</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ проводить часткову санітарну обробку обмундирування та тіла; ▪ дотримується правил особистої гігієни в умовах радіаційного, хімічного та біологічного зараження; ▪ володіє знаннями про основні заходи по ліквідації наслідків застосування зброї масового ураження; ▪ уявляє масштаби рятувальних робіт в осередках ураження; ▪ знає порядок та способи проведення санітарної обробки і знезаражування території та об'єктів
	2; 1; 1	<p>Тема 1.5. Організація цивільного захисту навчального закладу</p> <p>Цивільний захист навчального закладу. Організаційна структура цивільного захисту навчального закладу. Невоєнізовані формування цивільного захисту навчального закладу, їх призначення та застосування.</p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ характеризує організаційну структуру цивільного захисту навчального закладу; ▪ спостерігає за діями невоєнізованих формувань навчального закладу; ▪ діє у складі навчальних невоєнізованих

Дата проведення уроку	К-ть год	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
		<p><i>Дії невоєнізованих формувань навчального закладу за сигналами оповіщення.</i></p> <p><i>Дії учнів у надзвичайних ситуаціях. Практичні дії учнів у складі поста радіаційного та хімічного спостереження, рятувальної групи, групи охорони громадського порядку і ланки обслуговування сховища (укриття) при виникненні надзвичайних ситуацій.</i></p> <p><i>Виконання нормативів з основ цивільного захисту.</i></p>	формувань
Розділ 3. Основи медичних знань і допомоги — 25; 19; 14 год			
	1; 1; 1	<p>Тема 3.1. Основи законодавства України про охорону здоров'я людини</p> <p>Основні документи нормативно-правової бази про захист життя і здоров'я людини в Україні.</p> <p>Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» про правові, організаційні, економічні та соціальні засади охорони здоров'я в Україні.</p> <p>Заходи медичного захисту населення у надзвичайних ситуаціях</p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ називає основні документи щодо захисту життя і здоров'я людини в Україні; ▪ обґрунтовує заходи медичного захисту населення у надзвичайних ситуаціях
	3; 2; 1	<p>Тема 3.2. Здоров'я людини і навколишнє середовище</p> <p>Основи здоров'я людини.</p> <p>Поняття про здоров'я людини. Критерії здоров'я.</p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ називає критерії здоров'я людини; ▪ пояснює вплив навколишнього середовища

Дата проведення уроку	К-ть год	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
		<p>Вплив навколишнього середовища на організм людини. Загрозливі для життя людини фактори, що визначені Всесвітньою організацією охорони здоров'я.</p> <p>Вплив уражаючих факторів надзвичайних ситуацій на людину. Медична характеристика ураження людей від дії стихійного лиха, виробничих аварій і катастроф, уражаючих факторів зброї масового ураження. Аналіз стану здоров'я людей в Україні. Залежність стану здоров'я людей від рівня забруднення навколишнього середовища та інших чинників. Соціально-економічне становище і техногенно-екологічна ситуація в Україні та їх вплив на здоров'я людей</p>	<p>на організм людини, екологічну і соціально-економічну ситуацію в Україні;</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ визначає основні види ушкоджень людей від дії уражаючих факторів надзвичайних ситуацій; ▪ характеризує стан здоров'я людей залежно від стану забруднення навколишнього середовища
	9; 7; 5	<p>Тема 3.3. Основні системи організму людини, їх функції. Травми систем та їх наслідки. Втрата свідомості</p> <p>Будова організму людини. Клітини, органи та системи організму людини. Основні системи організму, їх складові частини та функції.</p> <p>Критичні системи організму. Критичні та некритичні для життя людини системи, наслідки</p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ називає складові тіла людини; ▪ пояснює особливості побудови основних систем організму людини; ▪ визначає критичні та некритичні системи організму людини; ▪ характеризує травми критичних систем організму людини; ▪ розуміє причини

Дата проведення уроку	К-ть год	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
		<p><i>їх ушкодження. Взаємодія критичних систем.</i></p> <p>Травми систем організму. Поняття про травму. Вплив довкілля на виникнення травм. Види травм залежно від чинників довкілля. Особливості промислових і воєнних травм. Класифікація травм від ступеня важкості поранення.</p> <p>Травми критичних систем та їх наслідки. Травми (порушення діяльності) системи дихання та серцево-судинної системи, наслідки травмування. Травма голови та її наслідки: струс і забій головного мозку, деформація (здавлювання) черепа.</p> <p>Поранення. Поняття про рану, класифікація ран. Основні види та загальна характеристика ускладнень при пораненнях: кровотеча, інфікування, інтоксикація, пневмоторакс, гемоторакс, травматичний шок.</p> <p>Кровотечі та їх зупинка. Кровотечі, їх класифікація. Зовнішня і внутрішня кровотечі, причини виникнення та ознаки. Способи зупинки зовнішньої артеріальної, венозної та капілярної кровотечі. Місця затискання артерій. Порядок застосування джгута для зупинки крові.</p>	<p><i>та наслідки втрати свідомості;</i></p> <p>▪ називає характерні поранення, від яких настає травматичний шок</p>

Дата проведення уроку	К-ть год	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
		<p>Допомога при появі ознак внутрішньої кровотечі.</p> <p>Травми кісток та суглобів. Поняття про переломи кісток та вивихи суглобів, їх класифікація. Ознаки переломів та симптоми вивихів. <i>Закриті ушкодження: забиття, вивихи, розтягнення м'язів і зв'язок, синдром тривалого здавлювання (травматичний токсикоз).</i></p> <p>Травматичний шок. <i>Поняття про травматичний шок. Характеристика первинного і вторинного шоку, фази розвитку. Види травматичного шоку залежно від тяжкості. Характерні поранення, переломи та ушкодження організму людини, від яких настає травматичний шок.</i></p> <p>Втрата свідомості. <i>Причини та наслідки втрати свідомості. Оцінка стану свідомості людини. Втрати свідомості від травми голови, дії електричного струму та блискавки на організм людини. Втрати свідомості від кисневого голодування (гіпоксія), теплового та сонячного удару, від недостатнього кровопостачання в мозок</i></p>	

Дата проведення уроку	К-ть год	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
	5; 3; 2	<p>Тема 3.4. Захворювання основних систем організму людини. Інфекційні захворювання</p> <p>Хвороби серцево-судинної системи. Характеристика гострої серцево-судинної недостатності. Причини гострої серцевої недостатності та її випадки: інфаркт міокарда, стенокардія. Колапс і запаморочення — різновиди гострої судинної недостатності.</p> <p>Хвороби дихальної і нервової системи. Задуха (асфіксія) та причини її виникнення. Напад астми. Бронхіт і пневмонія (запалення легенів) як ускладнення простудних захворювань. Характеристика хвороб. Епілепсія — хвороба нервової системи.</p> <p>Хвороби органів травлення. Порушення обміну речовин. Захворювання органів шлунково-кишкового тракту: хронічний гастрит, виразка дванадцятипалої кишки, гострий холецистит, панкреатит, метеоризм. Характеристика хвороб. Цукровий діабет — хвороба від порушення обміну речовин.</p> <p>Інфекційні захворювання. <i>Поняття про інфекційні захворювання. Збудники</i></p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>називає</i> хвороби основних систем організму людини; ▪ <i>характеризує</i> перебіг хвороб основних систем організму; ▪ <i>визначає</i> поняття <i>інфекційних захворювань</i>; ▪ <i>характеризує</i> <i>імунітет та його форми</i>; ▪ <i>має уявлення про особливості потрапляння та називає місця локалізації різних інфекцій в організмі людини</i>; ▪ <i>характеризує перебіг інфекційних захворювань</i>

Дата проведення уроку	К-ть год	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
		<p><i>інфекційних захворювань (бактерії, віруси, гриби, найпростіші тварини), їх характеристика.</i></p> <p><i>Умови поширення (епідемічний процес) інфекції: джерело (збудники та їх носії) інфекції, шляхи перенесення збудників, об'єкти зараження (люди). Поняття про епідемію та пандемію. Механізм (шляхи) передачі інфекції, інкубаційний період. Імунітет та його форми. Характеристика вродженого (природного), набутого і штучного імунітету.</i></p> <p>Основні групи інфекційних захворювань. Основні інфекційні захворювання дихальних шляхів, місця локалізації їх збудників, шляхи передачі інфекції. Особливості потрапляння та місця локалізації кишкових інфекцій в організмі людини.</p> <p><i>Кров'яні інфекції, місця локалізації в організмі, шляхи і способи поширення ін'єкцією в кров.</i></p> <p><i>Інфекції зовнішнього покриву, місця локалізації в організмі, контактні шляхи передачі інфекції.</i></p> <p><i>Перебіг (періоди) інфекційних захворювань.</i></p> <p><i>Натуральна віспа, чума і холера — особливо небезпечні інфекції, їх особливості</i></p>	

Дата проведення уроку	К-ть год	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
	4; 3; 2	<p>Тема 3.5. Опіки та отруєння організму людини. Уражаюча дія електричного струму. Укуси отруйних змій і комах</p> <p>Опіки. Поняття про опіки. Характеристика термічних, хімічних, променевих і радіаційних опіків. Класифікація термічних опіків залежно від глибини ураження. Ускладнення опіків: опіковий шок та опікова хвороба.</p> <p>Отруєння. Поняття про отруту і отруєння. Шляхи потрапляння отрути до організму, шляхи її виведення. Ознаки та класифікація отруєнь. Дія отруйних речовин на організм людини. Характеристика побутових і виробничих отруєнь. <i>Отруєння речовинами, що є хімічною зброєю: характеристика отруйних речовин хімічної зброї та їх дія на організм людини.</i></p> <p>Уражаюча дія електричного струму. Дія електричного струму на організм людини. Електротравма як наслідок ураження. Характеристика порушень в організмі людини від дії електричного струму чи блискавки.</p> <p>Укуси отруйних змій і комах. <i>Родини та види отруйних змій. Характеристика видів. Симптоми загального</i></p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>класифікує</i> опіки та отруєння організму людини; ▪ <i>називає</i> ускладнення опіків; ▪ <i>характеризує</i> дію отруйних речовин на організм людини, називає порушення в організмі людини від дії електричного струму чи блискавки; ▪ <i>надає характеристику отруйних речовин хімічної зброї, знає їх дію на організм людини;</i> ▪ <i>називає симптоми загального отруєння від укусу змій;</i> ▪ <i>пояснює особливості укусів отруйних комах, ряду павуків, великих скорпіонів</i>

Дата проведення уроку	К-ть год	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
		<p><i>отруєння від укусу змій. Отруйні комахи та наслідки їх укусів. Клінічна картина дії отрути комах. Ускладнення від укусів — анафілактичний шок. Особливості укусів ряду павуків, великих скорпіонів</i></p>	
	1; 1; 1	<p>Тема 3.6. Дія на організм людини йонізуючого випромінювання Біологічна дія радіації. Променева хвороба та її синдроми. Ступені тяжкості перебігу променевої хвороби. Характеристика перебігу променевої хвороби кожного ступеня</p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ пояснює класифікацію уражень від дії променевої енергії; ▪ характеризує перебіг променевої хвороби кожного ступеня
	2; 1; 1	<p>Тема 3.7. Оцінювання стану критичних систем організму людини. Термінальний стан Оцінювання стану критичних систем організму потерпілого. Оцінювання загального стану потерпілого. Оцінювання стану критичних систем: визначення ознак втрати свідомості; перевірка наявності дихання і кровотеч, травми голови; вимірювання пульсу на магістральних судинах шиї; визначення наявності (можливості розвитку) шоку. Термінальний стан. Поняття про термінальний стан та його періоди.</p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ оцінює загальний стан і стан критичних систем організму людини; ▪ пояснює ознаки клінічної та біологічної смерті; ▪ визначає ознаки втрати свідомості, наявність шоку потерпілого

Дата проведення уроку	К-ть год	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
		Характеристика педагогичного й агонального періоду. Клінічна смерть, ознаки та тривалість. Біологічна смерть, основні ознаки	
	1; 1; 1	<p>Тема 3.8. Медична допомога при порушенні здоров'я людини</p> <p>Медична допомога. Значення, види медичної допомоги при порушенні здоров'я людини.</p> <p>Суть, мета та принципи першої медичної допомоги (перша допомога) при травмах і захворюваннях людей. Правила надання першої допомоги, обсяг та послідовність заходів. Самопомога та взаємодопомога — основні способи першої допомоги. Мета, зміст долікарської (фельдшерської) допомоги. Невідкладні заходи першої лікарської допомоги</p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>класифікує</i> види медичної допомоги; ▪ <i>називає</i> засоби першої медичної допомоги і порядок їх застосування; ▪ <i>визначає</i> заходи долікарської (фельдшерської) допомоги та першої лікарської допомоги
Розділ 4. Перша медична допомога у надзвичайних ситуаціях — 18; 13; 9 год			
	4; 3; 2	<p>Тема 4.1. Застосування заходів і засобів з надання першої медичної допомоги у надзвичайних ситуаціях</p> <p>Застосування заходів першої медичної допомоги. Порядок проведення огляду і надання першої медичної допомоги потерпілим. Визначення, усунення та запобігання головним факторам, які загрожують</p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>називає</i> заходи першої медичної допомоги; ▪ <i>перелічує</i> засоби першої медичної допомоги і порядок їх застосування; ▪ <i>визначає</i> заходи долікарської (фельдшерської) допомоги та першої лікарської

Дата проведення уроку	К-ть год	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
		<p>життю потерпілого (закупорка дихальних шляхів, кровотеча та шок).</p> <p>Ліки загального доступу та їх застосування під час надання першої медичної допомоги. Види ліків. Призначення знеболювальних, протизапальних, серцево-судинних, шлунково-кишкових, протилихоманних і протиалергійних, антисептичних засобів і антисептиків. <i>Ентеральні та парентеральні способи введення ліків до організму. Введення ліків ректально, інгаляторно, перорально та в слизову оболонку. Введення ліків у м'язи, під шкіру та у вену.</i></p> <p>Засоби першої медичної допомоги. Засоби допомоги: пластикові рукавички і маски штучного дихання, тонометр, термометр, піпетка та одноразові шприци, шприц-тюбик, гумова трубка або джгут, затискач або пінцет, ніж, скальпель або ножиці. Порядок застосування засобів першої медичної допомоги.</p> <p>Комплекти медичних засобів першої допомоги. <i>Медична аптечка домашня, автомобільна, індивідуальна та невідкладної медичної допомоги, санітарна сумка, їх комплектність та застосування</i></p>	<p><i>допомоги;</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>класифікує комплекти першої медичної допомоги</i>

Дата проведення уроку	К-ть год	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
	2; 1; 1	<p>Тема 4.2. Перша допомога при гострих порушеннях дихання та під час зупинки серця</p> <p>Методика проведення штучного дихання і закритого масажу серця. Поняття про реанімацію. Основні завдання реанімації потерпілого в стані клінічної смерті. Основні реанімаційні заходи: підготовка потерпілого до відновлення дихання, в тому числі забезпечення прохідності дихальних шляхів (звільнення дихальних шляхів від сторонніх предметів, западання язика, слизу, води тощо); штучне дихання (примусова вентиляція легень) методом із рота в рот, за допомогою пластикової маски, методом Сильвестра-Брошу, методом Холджера Нельсона; штучний масаж серця.</p> <p>Практичне виконання реанімаційних заходів. Штучний масаж серця одним реаніматором. Штучне дихання різними методами одним реаніматором. Одночасне проведення штучного масажу серця та штучного дихання (примусової вентиляції легень) двома реаніматорами</p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ володіє способами звільнення дихальних шляхів від сторонніх предметів; ▪ проводить штучне дихання та непрямий масаж серця; ▪ володіє методикою проведення реанімаційних заходів двома реаніматорами

Дата проведення уроку	К-ть год	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
	12; 9; 6	<p>Тема 4.3. Перша допомога при пораненнях. Перев'язка пораненого</p> <p>Перша медична допомога під час поранень. Обробка рани — основа першої допомоги при пораненнях. Асептичні і антисептичні засоби обробки ран. Правила асептики і антисептики. Правила надання першої допомоги при пораненнях.</p> <p>Техніка зупинки кровотеч.</p> <p>Зупинка артеріальної кровотечі кінцівки: безпосереднім затисканням артерій пальцями кисті, закруткою, джгутом, стисною пов'язкою; різким максимальним згинанням кінцівки в суглобі; фіксацією кінцівки в кінцевому положенні.</p> <p><i>Зупинка венозної кровотечі кінцівки накладанням стисної пов'язки.</i></p> <p><i>Зупинка капілярної кровотечі кінцівки обробкою та перев'язкою рани.</i></p> <p>Тимчасова зупинка кровотечі накладанням джгута і закрутки.</p> <p>Тренування у наданні першої допомоги при кровотечах (Н-ОМЗ-1).</p> <p>Перев'язка ран. Визначення процесу перев'язки. Засоби перев'язування ран.</p> <p>Пакет перев'язувальний</p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ пояснює класифікацію ран; ▪ орієнтується в порядку надання першої допомоги при пораненнях; ▪ характеризує види кровотечі; ▪ розуміє порядок надання першої допомоги при зовнішніх та внутрішніх кровотечах; ▪ застосовує способи накладання джгута; ▪ дотримується правил безпеки під час першої допомоги при кровотечах; ▪ вміє накладати пов'язку для зупинки кровотеч; ▪ виконує норматив з надання першої допомоги при кровотечах; ▪ характеризує види пов'язок; ▪ виконує норматив з надання першої допомоги пораненому; ▪ застосовує методи накладання пов'язки на різні частини тіла пораненого; ▪ вміє накладати працюючі та підтримуючі пов'язки;

Дата проведення уроку	К-ть год	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
		<p>індивідуальний, порядок користування. Бинт, способи та техніка його намотування.</p> <p>Пов'язки. Визначення і класифікація пов'язок за призначенням і виконанням. Загальні вимоги до накладання та правила накладання пов'язок при пораненнях.</p> <p><i>Характеристика покривних, стисних, іммобілізуючих та підтримуючих пов'язок. Будова покривної і стисної пов'язки.</i></p> <p>Методи накладання пов'язок. <i>Методи накладання покривних (бинтової, косинкової, пращоподібної і пластирної) пов'язок і стисної бинтової пов'язки. Методи накладання іммобілізуючих (шинної, бинтової та гіпсової) і підтримуючих (косинкової і бинтової) пов'язок.</i></p> <p>Перев'язка пораненого. Накладання бинтових пов'язок на голову, грудну клітку, плече, низ живота, нижню і верхню кінцівки. Накладання косинкових пов'язок на голову, плече, стегно, пах, стопу. Тренування у наданні першої допомоги при пораненнях (Н-ОМЗ-2).</p> <p><i>Накладання пращоподібних пов'язок на голову, ніс.</i></p>	<p>▪ <i>володіє методикою накладання пращоподібних, підтримуючих і іммобілізуючої шинної пов'язок</i></p>

Закінчення таблиці

Дата проведення уроку	К-ть год	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
		<i>Накладання підтримуючої пов'язки підвішуванням кінцівки. Накладання іммобілізуючої шинної пов'язки: шини Крамера на передпліччя, дерев'яної шини на стегно</i>	
	4; 2; 1	<i>Резерв</i>	
	70; 50; 35	ВСЬОГО	

11-Й КЛАС, ГРУПА ДІВЧАТ

Дата проведення уроку	К-ть год	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
Розділ 2. Міжнародне гуманітарне право (МГП) — 3; 3; 3 год			
	1; 1; 1	Тема 2.1. Основні положення МГП МГП як галузь міжнародного публічного права. Призначення, сфера застосування МГП. Відмінність МГП від права людини. Принципи і норми МГП щодо захисту життя, інших прав цивільних осіб, захисту жертв збройних конфліктів. Женевські конвенції 1949 року і Додаткові протоколи до них 1977 року — основні нормативно-правові акти МГП	Учень: <ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>характеризує</i> принципи і норми МГП; ▪ <i>знає</i> Женевські конвенції та Додаткові протоколи до них; ▪ <i>розуміє</i> відмінність МГП від права людини

Дата проведення уроку	К-ть год	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
	1; 1; 1	<p>Тема 2.2. Застосування МГП</p> <p>Захист цивільного населення, природного середовища та установок і споруд, які мають небезпечні сили від наслідків збройних конфліктів. Спеціальний захист окремих категорій цивільного населення: захист жінок у випадку збройного конфлікту. Захист жертв війни — поранених, хворих і осіб, які зазнали аварії корабля. Захист культурних цінностей у випадку збройного конфлікту</p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>називає</i> осіб та розпізнає об'єкти, які знаходяться під захистом МГП; ▪ <i>знає</i> норми Женевських конвенцій про захист жертв війни; ▪ <i>характеризує</i> міжнародні розпізнавальні знаки
	1; 1; 1	<p>Тема 2.3. Засоби і методи ведення воєнних дій</p> <p>Засоби ведення воєнних дій, що заборонені нормами МГП: конкретні види звичайної зброї невибіркової дії та зброї, що спричиняє надмірні страждання й ушкодження. Заборонені методи (способи) воєнних дій у збройних конфліктах. Відповідальність держав і фізичних осіб за порушення міжнародного гуманітарного права</p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>обґрунтовує</i> необхідність правил ведення збройного конфлікту; ▪ <i>характеризує</i> заборонені засоби та методи ведення воєнних дій
<p>Розділ 4. Перша медична допомога у надзвичайних ситуаціях — 25; 18; 9 год</p>			
	8; 6; 4	<p>Тема 4.4. Перша допомога при переломах і вивихах. Транспортування потерпілих</p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>класифікує</i> переломи та вивихи; ▪ <i>характеризує</i> ознаки

Дата проведення уроку	К-ть год	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
		<p>Переломи і вивихи, перша допомога. <i>Заходи першої допомоги: зупинка кровотечі, попередження травматичного шоку, накладання пов'язки на рану, іммобілізація табельними (підручними) засобами.</i> Способи та правила транспортування потерпілих.</p> <p>Іммобілізація пошкодженої ділянки тіла людини. Постановка транспортної шини з підручного матеріалу на плече, передпліччя, нижню кінцівку. Тренування у наданні допомоги при переломах (Н-ОМЗ-3).</p> <p>Транспортування потерпілих. <i>Транспортування потерпілих при різноманітних ушкодженнях перенесенням на руках, на плечах, на спині, з використанням носильних лямок і підручних засобів, на санітарних носилках</i></p>	<p>травматичного шоку;</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ вибирає способи транспортування потерпілих; ▪ застосовує способи накладання шини з підручного матеріалу; ▪ виконує норматив з надання допомоги при переломах; ▪ надає першу допомогу при переломах та вивихах; ▪ вміє користуватися шприц-тюбиком; ▪ володіє способами транспортування потерпілих
	5; 4; 2	<p>Тема 4.5. Перша допомога при опіках. Допомога при тепловому та сонячному ударі, обмороженні й електротравмах</p> <p>Перша допомога при термічних опіках: охолодження місця опіку та протишокові заходи. Перша допомога при хімічних опіках.</p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ характеризує опіки; ▪ пояснює способи профілактики опікового шоку, сонячного удару, відмороження та ураження електричним струмом; ▪ застосовує способи накладання пов'язок при опіках та відмороженнях;

Дата проведення уроку	К-ть год	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
		<p><i>Обмороження та його періоди. Класифікація обмороження. Стадії загального замерзання тіла.</i> Перша допомога при обмороженнях.</p> <p>Тепловий та сонячний удар. Ураження електричним струмом, блискавкою. Тепловий та сонячний удар, причини та симптоми їх розвитку, перша допомога. <i>Ураження електричним струмом і блискавкою, фізична природа та наслідки ураження.</i> Перша допомога, дотримання правил безпеки під час допомоги при ураженні електричним струмом і блискавкою.</p> <p>Надання першої допомоги при термічних, хімічних опіках та обмороженнях. Охолодження та висушування місця термічного опіку. Накладання стерильних пов'язок при опіках та обмороженнях. <i>Промивання ділянок тіла від дії агресивних речовин (сильних кислот і лугів). Засипка уражених ділянок нейтралізуючими речовинами.</i></p> <p>Надання першої допомоги при ураженні електричним струмом. Одягання гумових рукавиць і одягу. Звільнення потерпілого</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ надає першу допомогу при тепловому та сонячному ударі, діях низьких температур, ураженні електричним струмом, дотримується гігієнічних правил при цьому; ▪ розуміє періоди обмороження та стадії загального замерзання тіла; ▪ розрізняє відмінність між ураженнями електричним струмом і блискавкою

Дата проведення уроку	К-ть год	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
		з-під дії електричного струму різними способами. Приведення потерпілого до свідомості. Відновлення дихання і кровообігу реанімаційними заходами	
	5; 4; 2	<p>Тема 4.6. Перша допомога при утопленні, тривалому здавлюванні та інших патологічних станах</p> <p>Утоплення, тривале здавлювання та інші патологічні стани. Утоплення людини, перша допомога при цьому.</p> <p>Здавлювання грудної клітки і кінцівок, наслідки тривалого здавлювання для організму людини, перша допомога. Удушєння, явище ядухи та перша допомога.</p> <p>Симптоми головного болю та хвороби, з якими він пов'язаний, перша допомога. Причини та характерні ознаки гострого болю у животі, перша допомога.</p> <p>Дії рятувника під час надання першої допомоги при утопленні. Очищення ротової порожнини, звільнення дихальних шляхів та шлунку від води, оживлення, забезпечення теплом і напоями.</p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ пояснює достовірні ознаки утоплення, синдрому тривалого здавлювання частин тіла людини та ▪ виконує алгоритм дій при наданні першої допомоги при цьому; ▪ дотримується санітарно-гігієнічних правил при наданні першої допомоги; ▪ володіє способами перекладення потерпілого в стабільне положення під час здавлювання; ▪ застосовує методи позбавлення головного болю та болю в животі

Дата проведення уроку	К-ть год	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
		<p>Дії рятівника під час надання першої допомоги при тривалому здавлюванні й удушенні людини. Оцінка стану свідомості і параметрів життєдіяльності організму людини. Встановлення наявності кровообігу і дихання, за відсутності — реанімаційні заходи. <i>Переведення потерпілого в стабільне положення та відновлення свідомості. За необхідності — зупинка кровотечі, перев'язка ран та іммобілізація переломів.</i></p> <p>Надання першої допомоги при головному болю та гострому болю в животі. <i>Вживання хворим ліків загального призначення з медичної аптечки при головному болю.</i></p> <p>Надання першої допомоги при захворюванні органів шлунково-кишкового тракту, нападі апендициту, прориву виразки шлунка</p>	
	4; 2; 1	<p>Тема 4.7. Перша допомога при отруєннях і укусах</p> <p>Отруєння. Корозійні отруєння та отрути, що їх викликають. Перша допомога при отруєнні метиловим спиртом, дихлоретаном, парами бензину, хлору, парами аміаку, сильними кислотами і лугами.</p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ наводить приклади згубного впливу отруйних речовин на організм людини; ▪ характеризує профілактичні заходи отруєння хімічними речовинами, продуктами харчування тваринного та рослинного походження;

Дата проведення уроку	К-ть год	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
		<p>Резорбтивні отруєння, їх види. Особливості кров'яного отруєння чадним газом, двоокисом вуглецю, метаном, аргоном і азотом. Явище асфіксії. Перша допомога при отруєнні газами.</p> <p>Особливості отруєння солями важких металів, сполуками фосфору та іншими деструктивними речовинами.</p> <p>Особливості функціонального отруєння нейротропними препаратами, алкоголем та ніотином.</p> <p>Шлункові отруєння. Ознаки та перша допомога при отруєнні грибами та неякісною їжею.</p> <p>Лікарські препарати, засоби і способи для надання першої допомоги при різноманітних отруєннях</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ надає першу допомогу при отруєннях, укусах змій і комах; ▪ застосовує антидоти при отруєннях; ▪ характеризує особливості отруєння солями важких металів, фосфорними речовинами; ▪ володіє навичками надання першої допомоги при різноманітних отруєннях; ▪ обирає алгоритм надання першої допомоги при алергічній реакції; ▪ знає лікарські препарати, необхідні для надання першої допомоги, і заходи безпеки під час надання першої допомоги
	3; 2; 0	<p>Тема 4.8. Перша медична допомога при радіаційних ураженнях і від отруєння речовинами, що є хімічною зброєю</p> <p>Медичний захист від отруєння речовинами, що є хімічною зброєю.</p> <p>Засоби та заходи першої медичної допомоги при ураженні бойовими отруйними речовинами.</p> <p>Надівання шолом-маски протигазу на пораненого та введення знеболюючого засобу.</p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ володіє заходами першої допомоги при радіаційних ураженнях; ▪ використовує радіо-захисні засоби під час надання першої медичної допомоги

Дата проведення уроку	К-ть год	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
		<p>Медичний захист від радіаційного ураження. Засоби та заходи першої медичної допомоги для профілактики первинної реакції та у разі небезпеки опромінення. Використання радіозахисних засобів аптечки індивідуальної (АІ)</p>	
Розділ 5. Перша медична допомога хворим. Догляд за хворими — 23; 15; 4 год			
	7; 5; 1	<p>Тема 5.1. Перша медична допомога при захворюваннях основних систем організму людини. Догляд за хворими</p> <p>Перша допомога та догляд за хворими. Основи медичної деонтології. Особиста гігієна хворого. Лікувально-охоронний та санітарно-гігієнічний режим у лікарні</p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ володіє засобами догляду за хворими, надає першу допомогу; ▪ визначає поняття про медичну деонтологію, знає заходи дотримання особистої гігієни хворого; ▪ орієнтується в особливостях лікувально-охоронного та санітарно-гігієнічного режиму в лікарнях
	5; 3; 1	<p>Тема 5.2. Основні способи реанімації і транспортування при гострих захворюваннях. Застосування лікарських препаратів</p> <p>Основні способи реанімації і транспортування при гострих захворюваннях, нещасних випадках та отруєннях.</p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ називає основні способи реанімації, транспортування хворих; ▪ має навички догляду за хворими з гострими захворюваннями органів дихання; ▪ володіє навичками догляду за хворими з гострими захворюваннями органів

Дата проведення уроку	К-ть год	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
		<p><i>Догляд за хворими з гострими захворюваннями органів дихання (гостра пневмонія, приступ бронхіальної астми, легенева кровотеча). Ознаки цих захворювань.</i></p> <p>Захворювання серцево-судинної системи, біль у серці, набряки тощо. Перша допомога</p>	<p>дихання і серцево-судинної системи</p>
	6; 4; 2	<p>Тема 5.3. Профілактика інфекційних захворювань</p> <p>Профілактика інфекційних захворювань.</p> <p>Завдання профілактики.</p> <p>Профілактичні заходи епідемічного процесу.</p> <p>Профілактичні щеплення (вакцинація) та методи їх виконання.</p> <p>Запобіжне лікування (екстрена профілактика) комплексними препаратами з антибіотиків.</p> <p>Антимікробні препарати аптечки індивідуальної-АІ-2, умови і порядок їх застосування.</p> <p>Особиста профілактика інфекційних захворювань.</p> <p>Особиста профілактика інфекційних захворювань під час перебування у навчальних колективах.</p> <p>Особиста профілактика під час догляду за інфекційними хворими</p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ характеризує інфекційні хвороби, визначає особисті профілактичні заходи при догляді за інфекційними хворими; ▪ розуміє особливості потрапляння та місця локалізації різних інфекцій в організм людини; ▪ володіє методикою профілактичних щеплень

Дата проведення уроку	К-ть год	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
	5; 3; 0	<p>Тема 5.4. Гострі захворювання органів травлення, обміну речовин, нирок та сечовивідних шляхів. Надання першої медичної допомоги</p> <p>Гострі захворювання. Ознаки гострих хвороб шлунка (спрага, біль у животі, відрижка, печія, блювання, шлункова кровотеча), кишок (пронеси, запори, метеоризм, кишкова кровотеча) і сечовивідних шляхів (розлад виділення сечі, набряки, гіпертонія, біль), які потребують першої допомоги.</p> <p>Перша допомога. Печінкова та ниркові коліки, промивання шлунка беззондовим методом, використання клізм. Застосування холоду, тепла</p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ характеризує перебіг гострих захворювань органів травлення, обміну речовин, нирок та сечовивідних шляхів; ▪ називає ознаки гострих хвороб шлунка, кишок, сечовивідних шляхів; ▪ володіє промиванням шлунка беззондовим методом, надає першу допомогу при печінковій та нирковій коліках
	1; 1; 1	Резерв	
	52; 37; 17	ВСЬОГО	

ЗАНЯТТЯ

У ЛІКУВАЛЬНО-ОЗДОРОВЧОМУ ЗАКЛАДІ

Дата проведення уроку	К-ть год	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
Розділ 4.			
Перша медична допомога у надзвичайних ситуаціях — 4 год			
	2	<p>Тема 4.7. Перша допомога при отруєннях і укусах</p> <p>Перша допомога при отруєннях і укусах. Ураження сильнодіючими отруйними речовинами, укусами отруйних змій і комах, їх профілактика й перша допомога. Негайна допомога у випадку анафілактичного шоку. Профілактика ураження отруйними речовинами, що є хімічною зброєю. Заходи безпеки під час надання першої допомоги. Антидоти та їх використання.</p> <p>Перша допомога при різноманітних гострих отруєннях. Види гострих отруєнь ліками, побутовими речовинами, отрутохімікатами, грибами, отруйними рослинами і ягодами. Основні ознаки отруєння й загальні принципи надання першої допомоги. Оволодіння засобами першої допомоги при різноманітних отруєннях</p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ надає допомогу при ураженнях сильнодіючими отруйними речовинами; ▪ розпізнає ознаки анафілактичного шоку; ▪ дотримується заходів безпеки під час надання першої медичної допомоги; ▪ оволодіває засобами першої допомоги при різноманітних отруєннях

Дата проведення уроку	К-ть год	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
	2	<p>Тема 4.8. Перша медична допомога при радіаційних ураженнях і від отруєння речовинами, що є хімічною зброею</p> <p>Медична профілактика: застосування радіозахисних препаратів (аптечки індивідуальної АІ-2 або препаратів, що містять йод). Надання першої медичної допомоги при радіаційних ураженнях: використання захисних споруд, одягання захисного одягу, респіраторів, часткова санітарна обробка, дезактивація одягу і взуття, допомога залежно від характеру уражень організму людини</p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ уявляє радіаційні ураження і їх профілактику; ▪ ознайомлюється з лікарськими препаратами для надання першої допомоги і заходами безпеки під час надання першої допомоги; ▪ оволодіває навичками надання першої допомоги при радіаційному ураженні
<p>Розділ 5. Перша медична допомога хворим. Догляд за хворими — 12 год</p>			
	2	<p>Тема 5.1. Перша допомога хворим та догляд за ними</p> <p>Засоби догляду за хворими: підкладний круг, підкладне судно. Гігієна харчування. Лікувально-охоронний та санітарно-гігієнічний режим у лікарні</p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ вміє використовувати засоби догляду за хворими, надавати першу допомогу; ▪ орієнтується в особливостях лікувально-охоронного та санітарно-гігієнічного режиму в лікарнях
	4	<p>Тема 5.2. Основні способи реанімації і транспортування при гострих захворюваннях. Застосування лікарських препаратів</p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ оволодіває основними способами реанімації, транспортування хворих; ▪ знає застосування

Дата проведення уроку	К-ть год	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
		<p>Правила застосування лікарських препаратів. Правила застосування гірчичників, медичних банок, ножних ванн, накладання венозних джгутів. Штучне дихання й закритий масаж серця.</p> <p>Засоби першої допомоги. Засоби першої допомоги та ліки під час нападу бронхіальної астми, легеневої кровотечі, гіпертонічного кризу, нападу стенокардії, набряку легенів і непритомності. Вимірювання артеріального тиску й температури тіла. Практичне оволодіння засобами догляду за хворими</p>	<p>лікарських препаратів;</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>проводить</i> штучне дихання і непрямий масаж серця; ▪ <i>отримує</i> навички догляду за хворими з гострими захворюваннями органів дихання і серцево-судинної системи
	2	<p>Тема 5.3. Профілактика інфекційних захворювань</p> <p>Спеціальні заходи знищення збудників інфекційних захворювань. Поняття про дезінфекцію та її окремі види — дезінсекцію і дератизацію, їх призначення. Завдання профілактичної, поточної та остаточної дезінфекції. Методи дезінфекції, засоби знезаражування. Дезінфекційні засоби, способи їх застосування та об'єкти знезаражування. Приготування</p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>називає</i> завдання профілактичної, поточної і остаточної дезінфекції; ▪ <i>володіє</i> методами дезінфекції, застосовує засоби знезаражування під час проведення дезінфекції

Дата проведення уроку	К-ть год	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
		робочих розчинів дезінфекційних засобів. Завдання профілактичної і винищувальної дезінсекції. Застосування отрути (інсектицидів) під час дезінсекції. Завдання механічної, хімічної та газової дератизації. Засоби хімічної дератизації (ратициди), приготування отруєних принад	
	4	Тема 5.4. Гострі захворювання органів травлення, обміну речовин, нирок та сечовивідних шляхів. Надання першої медичної допомоги Ознайомлення з перебігом гострих захворювань органів травлення, обміну речовин, нирок та сечовивідних шляхів. Надання першої допомоги	Учень: ▪ пояснює перебіг гострих захворювань органів травлення, обміну речовин, нирок та сечовивідних шляхів; ▪ виявляє ознаки гострих хвороб шлунка, кишок, сечовивідних шляхів; ▪ надає першу допомогу під час промивання шлунка беззондовим методом
	2	Контроль навчальних досягнень учнів за темами занять у лікувально-оздоровчому закладі	
	18	ВСЬОГО	

ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ УЧНІВ

1. Критерії оцінювання

Особливістю предмета **Захист Вітчизни** є його спрямованість на підготовку учнів до військової служби та виконання військових обов'язків у запасі, дій у надзвичайних ситуаціях. Отже, об'єктами навчальних досягнень учнів є не тільки якісні знання навчального матеріалу, а й набуття практичних умінь і навичок з основ військової справи, цивільного захисту, медичних знань і першої допомоги. Тому оцінюванню підлягає:

- рівень засвоєння учнями знань з предмета під час усного чи письмового опитування, тестування;
- рівень вмінь застосовувати знання під час практичних занять, у ході яких учні виконують підготовчі вправи, початкові та навчальні вправи, прийоми та способи тактичних, вогневих дій та дій у надзвичайних ситуаціях;
- рівень володіння практичними вміннями та навичками, що виявляються під час виконання нормативів, контрольних вправ (занять).

2. Оцінювання

2.1. Рівні навчальних досягнень та критерії оцінювання учнів наведені у наступній таблиці.

Рівні навчальних досягнень учнів	Бали	Критерії оцінювання якості знань, умінь і навичок учнів
I. Початковий	1	Учень може розрізнити об'єкт вивчення і відтворити деякі його елементи. Володіє навчальним матеріалом на рівні елементарного розпізнавання і відтворення окремих фактів, елементів, об'єктів, що відтворюються учнем окремими словами чи реченнями з постійною допомогою викладача, виконує лише фрагменти практичних завдань
	2	Учень фрагментарно відтворює незначну частину навчального матеріалу, має поверхові уявлення про об'єкт вивчення, виявляє здатність викласти думку на елементарному рівні, має елементарні навички, практичні завдання виконує лише з допомогою викладача

Рівні навчальних досягнень учнів	Бали	Критерії оцінювання якості знань, умінь і навичок учнів
	3	Учень відтворює менше половини навчального матеріалу, за допомогою викладача виконує елементарні завдання, розрізняє елементи техніки виконання нормативних вимог і здатний виконати незначну їх частину
II. Середній	4	Учень знає близько половини навчального матеріалу, здатний відтворювати його не в повному обсязі відповідно до тексту підручника або пояснення викладача, його вміння і навички дають змогу виконувати практичні дії на рівні нижчої межі середнього рівня нормативного часу
	5	Учень розуміє основний навчальний матеріал, здатний дати визначення понять, але допускає помилки. За допомогою викладача може логічно відтворювати значну його частину, його вміння і навички дають змогу виконувати практичні дії на рівні середньої межі нормативного часу
	6	Учень виявляє знання і розуміння основних положень навчального матеріалу, відповіді його правильні, він може відтворити значну частину теоретичного матеріалу, за допомогою викладача може його аналізувати, порівнювати та робити висновки, здатний виконувати контрольні нормативи на рівні вищої межі середнього нормативного часу
III. Достатній	7	Учень виявляє знання і розуміння переважної більшості навчального матеріалу, здатний застосовувати його на рівні стандартних вимог, частково контролювати власні навчальні дії, рівень практичних умінь і навичок дає змогу виконувати нормативи на рівні нижчої межі достатнього нормативного часу
	8	Знання учня достатньо повні, він вільно застосовує вивчений матеріал у стандартних ситуаціях, вміє аналізувати, робити висновки. Самостійно застосовує теоретичні знання для виконання практичних завдань. Виконує нормативи на рівні середньої межі достатнього нормативного часу
	9	Учень вільно володіє вивченим матеріалом, вміє узагальнювати інформацію, застосовує її на практиці, рівень умінь і навичок при виконанні нормативів відповідає вищій межі достатнього нормативного часу

Рівні навчальних досягнень учнів	Бали	Критерії оцінювання якості знань, умінь і навичок учнів
IV. Високий	10	Учень володіє глибокими, міцними знаннями, здатний використовувати їх у нестандартних ситуаціях. Виявляє творчі здібності, самостійно визначає окремі цілі власної пізнавальної діяльності, знаходить джерела інформації та самостійно використовує їх при вирішенні поставлених завдань. Нормативи виконує на рівні нижчої межі високого рівня
	11	Учень володіє узагальненими знаннями з предмета, вільно висловлює власні думки, визначає програму особистої пізнавальної діяльності без допомоги викладача, знаходить джерела інформації та використовує одержані відомості відповідно до мети та завдань власної пізнавальної діяльності. Нормативи виконує на рівні середньої межі високого нормативного часу
	12	Учень має системні знання, виявляє здатність приймати творчі рішення, самостійно розвиває власні обдарування і нахили, вміє самостійно здобувати знання, рівень умінь і навичок дає змогу виконувати нормативи на бездоганному рівні та зі значним перевищенням високого рівня нормативного часу

2.2. Види оцінювання. Основними видами оцінювання є: точне; тематичне; підсумкове за семестр, перший і другий рік навчання та навчально-польові збори (заняття).

2.3. Поточне оцінювання здійснюється на всіх етапах навчальної діяльності у формах: опитування учнів на предмет засвоєння навчального матеріалу; тестового контролю; виконання учнями нормативних прийомів і вправ, письмових робіт; створення навчальних комп'ютерних (та інших видів) моделей бойових дій і надзвичайних ситуацій, навчальних макетів (мішеней). Необхідність поточного оцінювання визначає викладач.

2.4. Тематичне оцінювання є обов'язковим для кожного розділу, оскільки основною структурною одиницею предмета є тема. Оцінка за тему виставляється шляхом узагальнення поточних оцінок за тему з урахуванням оцінок за виконання нормативних прийомів і вправ, письмових робіт, за створені навчальні моделі (макети).

2.5. Підсумкове оцінювання учнів.

2.5.1. Підсумкова оцінка за семестр, перший рік навчання, підсумкова оцінка за навчально-польові збори виставляється шляхом узагальнення тематичних і семестрових оцінок.

2.5.2. Підсумкова оцінка за другий рік навчання з предмета визначається виходячи з оцінок за семестри другого року навчання і навчально-польові збори (практичні заняття у лікувально-оздоровчому закладі, далі — заняття):

- **12 балів**, якщо оцінка, отримана за НПЗ (заняття),— 12 балів, а за перший і другий семестри року навчання не нижча за 9 балів;
- **11 балів**, якщо оцінка, отримана за НПЗ (заняття),— 11 балів, а за перший і другий семестри року навчання не нижча за 8 балів;
- **10 балів**, якщо оцінка, отримана за НПЗ (заняття),— 10 балів, а за перший і другий семестри року навчання не нижча за 7 балів;
- **9 балів**, якщо оцінка, отримана за НПЗ (заняття),— 9 балів, а за перший і другий семестри року навчання не нижча за 6 балів;
- **8 балів**, якщо оцінка, отримана за НПЗ (заняття),— 8 балів, а за перший і другий семестри року навчання не нижча за 5 балів;
- **7 балів**, якщо оцінка, отримана за НПЗ (заняття),— 7 балів, а за перший і другий семестри року навчання не нижча за 4 бали;
- **6 балів**, якщо оцінка, отримана за НПЗ (заняття),— не менша за 6 балів, а за перший і другий семестри року навчання не нижча за 3 бали;
- **5 балів**, якщо оцінка, отримана за НПЗ (заняття),— не менша за 5 балів, а за перший і другий семестри року навчання не нижча за 2 бали;
- **4 бали**, якщо оцінка, отримана за НПЗ (заняття),— не менша за 4 бали, а за перший і другий семестри року навчання не більше однієї оцінки 1 бал;
- **3 бали**, якщо оцінка, отримана за НПЗ (заняття),— не менша за 3 бали, а за перший і другий семестри року навчання не більше ніж 1 бал;
- **2 бали**, якщо оцінка, отримана за НПЗ (заняття),— не менша за 2 бали, а за перший і другий семестри року навчання не нижча за 1 бал;
- **1 бал**, якщо оцінка, отримана за НПЗ (заняття),— не менша за 1 бал, а за перший і другий семестри року навчання не нижча за 1 бал.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК 1. СТРІЛЬБА ЗІ СТРЕЛЬЦЬКОЇ ЗБРОЇ

1. Загальні положення

1.1. Метою індивідуального навчання стрільби є набуття учнями початкових навичок щодо вирішення вогневих завдань зі стрілецької зброї у сучасному бою. В основу навчання покладаються основні положення Курсу стрільб зі стрілецької зброї і бойових машин Збройних Сил України, що викладаються цим додатком відповідно до тематики вогневої підготовки предмета.

1.2. Вправи стрільб для індивідуального навчання включають:

- вправи початкових стрільб (далі — ВПС);
- вправи навчальних стрільб (далі — ВНС);
- вправу контрольних стрільб (далі — ВКС);
- вправу бойових стрільб (далі — ВБС).

ВПС призначені для набуття учнями первинних навичок у виконанні вогневих завдань. ВПС виконуються з пневматичної гвинтівки у підготовлених для стрільби місцях (кабінеті предмета), стрілецьких тирах.

ВНС призначені для послідовного навчання учнів самостійного виконання вогневих завдань всіма способами по різних цілях, підтримання та вдосконалення індивідуальної підготовки. ВНС виконуються з малокаліберної гвинтівки у стрілецьких тирах, на навчально-тренувальних засобах.

ВКС призначена для визначення рівня вогневої виучки учнів у ході проведення перевірок, контрольних занять. ВКС виконуються з малокаліберної гвинтівки у стрілецьких тирах.

ВБС з автомата призначена для набуття учнями первинних навичок у виконанні вогневих завдань бойовою зброєю.

Примітка. Вправою бойових стрільб з автомата визначена вправа початкових стрільб з Курсу стрільб зі стрілецької зброї і бойових машин, яка має назву «Стрільба з місця по нерухомих цілях».

1.3. Індивідуальне навчання учнів стрільби починається з виконання 1, 2 ВПС із пневматичної гвинтівки. У подальшому вправи

стрільб виконуються у такій послідовності: 1, 2 ВНС і ВКС з малокаліберної гвинтівки — у навчальних закладах; ВВС з автомата Калашникова бойовим патроном — у військових частинах під час навчально-польових зборів.

Для вдосконалення навичок учнів шляхом тренування вогневих завдань викладачами предмета розробляються вправи підготовчих стрільб. Умови вправ підготовчих стрільб розробляються відповідно до теми навчання з вогневої підготовки, рівня індивідуальної підготовки учнів та можливостей навчально-матеріальної бази навчального закладу. Підготовчі вправи з навчання стрільби включають рішення однієї або декількох вогневих задач. Під рішенням вогневої задачі розуміється ураження одиночної або групової цілі стрільбою бойовими (малокаліберними) патронами або умовними пострілами. Ураження цілей умовними пострілами викладач визначає за допомогою навчальних стрілецьких приладів.

Відпрацювання підготовчих вправ забезпечує послідовне навчання вмілих дій зі зброєю, влучної стрільби, вмілого використання правил стрільби.

1.4. У навчальних закладах наказом призначаються зведені відділення та взводи, у яких командирами призначаються найбільш підготовлені учні. Витяг з наказу повинен знаходитися у керівника стрільби на ділянці.

1.5. Під час виконання вправ стрільб зі стрілецької зброї учні повинні бути у польовій (спортивній) формі одягу з польовим спорядженням, сумкою з магазинами, сумкою з ручними гранатами, флагою, малою лопатою, засобами індивідуального захисту (протигазом).

1.6. Під час виконання вправ стрільб організовуються заняття (тренування) на навчальних місцях. Кількість навчальних місць, номери нормативів та зміст занять на них визначає викладач предмета. Заняття з учнями на навчальних місцях проводяться командирами навчальних відділень відповідно до графіка відпрацювання навчальних питань та нормативів на навчальних місцях, який складається викладачем. До виконання вправ стрільб допускаються лише ті учні, які вивчили матеріальну частину зброї та боеприпасів, вимоги безпеки, основи та правила стрільби, умови вправи та склали залік. Учні, які не склали залік, до стрільби не допускаються. Стрільба в протигазах проводиться без змін умов вправи. Протигаз надіваються учнями у вихідному положенні за командою «Гази», що подається керівником стрільби на ділянці та знімаються за командою керівника стрільби на ділянці після повернення зміни у вихідне положення. Ті, хто носять окуляри, виконують вправи стрільб зі стрілецької зброї без протигаза.

1.7. Для керівництва стрільбою підрозділу навчального закладу наказом керівника навчального закладу щодо організації проведення стрільб призначається керівник стрільби на ділянці та керівники занять на навчальних місцях (командири навчальних відділень). У наказі також визначається:

- перелік вправ стрільб, що плануються для виконання;
- перелік зброї, що дозволена для використання під час стрільб;
- порядок проведення занять на навчальних місцях;
- завдання щодо всебічного забезпечення заняття з вогневої підготовки.

Керівником стрільби на ділянці призначається викладач предмету навчального закладу. Йому підпорядковується весь склад навчального підрозділу, що навчається стрільби. Керівник стрільби на ділянці призначає зі складу навчального підрозділу спостерігача, команду для гасіння пожеж на мішеневому полі, а в разі необхідності — роздавальників боєприпасів.

Примітка. Для керівництва стрільбою під час навчально-польових зборів, її обслуговування та забезпечення виконання заходів безпеки наказом керівника зборів (командира військової частини) щодо організації проведення стрільб призначаються старший керівник стрільби, керівники стрільби на ділянці та особи і підрозділи, що забезпечують стрільбу.

1.8. **Керівник стрільби на ділянці** відповідає за суворе дотримання порядку проведення занять, умов виконання вправ стрільб і вимог безпеки учнями. Під час стрільби йому підпорядковується електрик-оператор дільничного пункту управління та всі посадові особи, які призначені для обслуговування стрільби на ділянці.

Він повинен:

до початку стрільби

знати вимоги Інструкції із заходів безпеки стрільби на полігоні; отримати інструктаж від старшого керівника стрільби про порядок проведення стрільби, вимоги безпеки; прибути з навчальним підрозділом на навчальний об'єкт не пізніше ніж за 30 хв до початку стрільби, про що доповісти старшому керівнику стрільби; перевірити готовність об'єкта до занять та поставити завдання тим, хто стріляє; довести до учнів вимоги безпеки, особливо сигнали припинення вогню, та перевірити їх знання; призначити спостерігача на дільничному пункті управління, поставити завдання; перевірити зв'язок зі старшим керівником стрільби; організувати проведення

занять на навчальних місцях; отримати доповідь від спостерігача про результати огляду небезпечної зони; доповісти старшому керівнику стрільби про готовність до стрільби після того, як чергова зміна тих, хто стріляє, зайняла вихідне положення; після отримання від старшого керівника стрільби дозволу на стрільбу подати команду на відкриття напівкіл червоного кольору зовнішнього візуального сигнального пристрою (далі — ВСП) дільничного пункту управління; подати команду черговій зміні «На зазначені позиції, вперед». Після зайняття тими, хто стріляє, вогневих позицій впевнитися у безпеці стрільби, віддати вказівку на подання команди «Вогонь»;

під час стрільби

спостерігати за порядком виконання вправ стрільб тими, хто стріляє, керувати показом цілей та вести облік виконання вправ стрільб навчальним підрозділом; вимагати суворого дотримання вимог безпеки та Курсу стрільб усім складом, що перебуває на ділянці; у разі порушення вимог безпеки, появи на мішеневому полі людей, машин або тварин, виникнення пожежі на мішеневому полі, появи візуального сигналу білого кольору на командному пункті (бліндажі, укритті) або в іншому випадку, передбаченому Інструкцією із заходів безпеки полігона, негайно подати сигнал «Відбій», замінити візуальний сигнал на дільничному пункті управління і вжити заходів щодо припинення стрільби; уживати заходів щодо усунення перешкоди стрільбі, при цьому діяти у порядку, визначеному Інструкцією з вимог безпеки полігона; після усунення перешкод для продовження стрільби отримати дозвіл від старшого керівника стрільби;

після закінчення стрільби

подати команду на відкриття напівкіл білого кольору зовнішнього ВСП дільничного пункту управління; доповісти старшому керівнику стрільби про припинення стрільби; організувати збирання стріляних гільз, огляд стрілецької зброї та переконатися у відсутності в ній боєприпасів і гільз. Перевірити роздавально-здавальну відомість боєприпасів та підписати її особисто, звірити відповідність витрат боєприпасів, що вказані у роздавально-здавальній відомості, з даними відомості обліку результатів виконання навчальних (контрольних, бойових) стрільб; зробити запис у журналі обліку стрільб (занять) навчального об'єкта про результати стрільби та надати ці дані старшому керівнику стрільби.

1.9. Під час виконання вправ стрільб з місця, відповідно до умов ведення оборонного бою зі стрілецької зброї, на військових стрільбищах рубежем відкриття вогню (далі — РВВ) є вогнева позиція.

РВВ — лінія, з досягненням якої дозволяється стрільба. РВВ (вогнева позиція) повинен розташовуватися на віддаленні від вихідного рубежу не ближче: для стрільби зі стрілецької зброї — 10 м.

1.10. Ціль вважається ураженою, якщо здійснено пряме влучення кулі в мішень з колами. Пробоїна, що перебила лінію кола, зараховується на користь стріляючого.

1.11. Облік результатів стрільб ведеться у взводі — за кожного учня та відділення. Відомості про визначення індивідуальної оцінки та облік результатів виконання вправ стрільб зберігаються у викладача предмета протягом року.

2. Підготовка до виконання вправ стрільб

2.1. Виконання вправ стрільб із непідготовленої та не приведенної до нормального бою зброї забороняється.

2.2. Підрозділи прибувають на військове стрільбище (директрису, вогневе містечко) не пізніше ніж за 30 хв до початку стрільби. Цей час використовується для перевірки зброї на розрядженість, організації занять на навчальних місцях, перевірки роботи полігонного обладнання мішеневого поля та огляду мішеней; перевірки зв'язку старшого керівника стрільби з керівниками стрільби на ділянках, з навчальними місцями, на яких буде проводитися стрільба, а також для перевірки готовності зброї до стрільби.

2.3. У керівника стрільби на дільничному пункті управління повинна бути така документація:

- план проведення заняття з вогневої підготовки;
- варіанти показу цілей (відповідно до умов вправ, що виконуються);
- відомість визначення індивідуальної оцінки та обліку результатів виконання вправ стрільб;
- графік відпрацювання нормативів з вогневої підготовки;
- відомість складання заліку зі знань вимог безпеки під час проведення занять з вогневої підготовки;
- витяг з наказу керівника навчального закладу про організацію і проведення стрільб, забезпечення виконання вимог безпеки;
- витяг з наказу керівника навчального закладу про створення зведених відділень, взводів;
- акт готовності мішеневого поля;
- акт технічного стану зброї та перевірочні мішені, по яких проводилося приведення до нормального бою зброї.

2.4. Перед початком заняття керівник навчального підрозділу (викладач предмета), що стріляє:

- повідомляє тему, мету та порядок проведення заняття;
- вказує навчальні місця та порядок взаємодії з керівником стрільби на ділянці, повідомляє час початку та закінчення стрільби;
- перевіряє знання кожним, хто навчається, основних положень цього Курсу стрільб та вимог безпеки під час стрільби (додаток 6 до Курсу стрільб), доводить до них метеодані;
- після постановки завдань дає команду на зайняття підрозділами зазначених навчальних місць (ділянок стрільби).

Із зайняттям підрозділом зазначеної ділянки керівник стрільби:

- повідомляє тему і порядок проведення заняття;
- вказує на місцевості вихідне положення, вогневі позиції для тих, хто навчається (під час стрільби зі стрілецької зброї), рубежі відкриття та припинення вогню, основні та небезпечні напрямки стрільби;
- визначає порядок взаємодії з керівниками на навчальних місцях, де буде проводитися стрільба;
- перевіряє знання учнями умов вправи, що виконується, та вимог безпеки під час стрільби;
- ставить командирам навчальних взводів (відділень), що стріляють, бойове завдання стосовно дій у наступі або в обороні залежно від умов вправи, що виконується.

Надалі керівник стрільби на ділянці виконує свої обов'язки.

3. Порядок виконання вправ стрільб

3.1. Керівник стрільби на ділянці наказує черговій зміні тих, хто стріляє, отримати на пункті боєпостачання боеприпаси. Боеприпаси видаються поштучно за відомістю. У разі необхідності боеприпаси можуть видаватися роздавальником боеприпасів у вихідному положенні у споряджених магазинах.

Ті, хто навчається, отримавши боеприпаси, оглядають їх, споряджають патронами магазин, укладають магазин в сумку та під керівництвом командира навчального відділення (старшого змін у складі пари, групи) прямують у вихідне положення.

Керівник стрільби на ділянці уточнює тим, хто навчається, порядок виконання вправи (вогневу позицію, місце для стрільби, положення для стрільби, сектор стрільби, напрямок руху, черговість стрільби тих, хто стріляє) та нагадує вимоги безпеки під час виконання вправи.

Переконавшись у готовності зміни тих, хто навчається, та ділянки до стрільби, керівник наказує на дільничному пункті управління відкрити червоні напівкола ВСП і доповідає про готовність до стрільби старшому керівнику стрільби.

Після перевірки готовності всіх ділянок до стрільби старший керівник стрільби наказує на командному пункті відкрити червоні напівкола ВСП і віддає розпорядження на подання сигналу «Слушайте всі».

За цим сигналом і за командою керівника стрільби «На визначені напрямки — вперед» ті, хто стріляє, відповідно до отриманого завдання виходять (розмикаються) на свої напрямки для стрільби. Переконавшись у готовності тих, хто навчається, та в безпеці стрільби, керівник стрільби на ділянці віддає розпорядження на подання сигналу «Вогонь».

Керівник стрільби на ділянці подає команду «Вогнева позиція — 10 м попереду, положення для стрільби (лежачи, з коліна, стоячи), сектор стрільби (орієнтир 1, орієнтир 2) — до бою». Ті, хто навчається, діють у такій послідовності: займають зазначені вогневі позиції на РВВ, готуються до стрільби, заряджають зброю і доповідають: «Перший (другий), до бою готовий» та діють відповідно до отриманого завдання, спостерігають у зазначеному секторі стрільби та в разі виявлення цілей самостійно відкривають вогонь з положень для стрільби, передбачених умовами вправи.

Після закінчення виконання вправи ті, хто навчається, доповідають: «Перший (другий), стрільбу закінчив» і ставлять зброю на запобіжник. За командою керівника стрільби на ділянці «Припинити вогонь. Розряджай» ті, хто стріляє, розряджають зброю і доповідають: «Перший (другий), зброя розряджена, поставлена на запобіжник». Керівник стрільби на ділянці, підходячи до тих, хто стріляє, подає команду «Зброю до огляду», оглядає зброю, після чого подає команду «Зброю оглянуто».

Після огляду зброї керівник стрільби на ділянці повертає зміну у складі пари, групи у вихідне положення, дає команду «Відбій» та розпорядження відкрити білі напівкола ВСП на дільничному пункті управління, доповідає старшому керівнику стрільби про закінчення стрільби зміною. Після цього заслуховує доповідь кожного, хто навчається, про його дії під час виконання вправи, про спостереження за результатами стрільби, витрату боєприпасів, несправності та затримки під час стрільби.

Форма доповіді: «Товаришу капітане, учень Петренко виконував бойове завдання зі знищення противника в зазначеному напрямку (секторі стрільби). У ході бою спостерігав: грудна фігура

дальність _____, приціл _____, у центр (під обріз) — уражена (не-уражена); стрілець, дальність _____, приціл _____, у центр (під обріз) — уражений (неуражений). Боєприпаси витрачені повністю (не повністю, залишилося _____ патронів), затримок під час стрільби не було (були _____)».

Заслухавши доповіді тих, хто навчається, керівник стрільби робить короткий розбір дій тих, хто виконував вправу. Після проведення розбору керівник стрільби наказує здати на пункт боепостачання або роздавальнику невитрачені боєприпаси та прямувати на наступне навчальне місце.

Після доповідей керівників стрільби на ділянці, коли на всіх дільничних пунктах управління будуть відкриті білі напівкола ВСП, старший керівник стрільби видає вказівку відкрити на командному пункті біле напівколо ВСП і подати сигнал «Відбій» та, у разі потреби, оглянути мішені.

3.2. Результати стрільби заносяться до відомості визначення індивідуальної оцінки та обліку результатів виконання вправ стрільб.

Примітка. Під час виконання вправ стрільб керівник стрільби перебуває в пішому порядку — не ближче 15 м від того, хто стріляє. Показ цілі починається через 10—20 с після зайняття вогневої позиції тими, хто стріляє.

3.3. Вправи стрільб у складі підрозділу по повітряних цілях виконуються в такому порядку*: керівник стрільби на ділянці у вихідному положенні ставить бойове завдання командирі взводу на дії взводу в наступі або обороні; після проходження взводом РВВ та досягнення ним рубежу, який відповідає дальності до цілі, або після зайняття зазначеної позиції керівник стрільби подає сигнал на показ цілі (мішень вертольота); за командою командира взводу особовий склад готується до стрільби та веде вогонь по вказаній цілі; після закінчення стрільби, розряджання та огляду зброї взвод повертається у вихідне положення.

4. Вправи стрільб для індивідуального навчання

Вправи початкових стрільб з пневматичної гвинтівки

1 ВПС. Стрільба з місця по нерухомій цілі з положення для стрільби сидячи

* Зазначений порядок використовується для відпрацювання вогневих завдань теми «Солдат в бою» з тактичної підготовки.

Умови виконання:

Ціль — мішень з позначкою «П» (пневматична). Відстань до цілі — 5 м. Кількість патронів — 8 (3 пробних, 5 залікових). Час на стрільбу — не обмежений. Положення для стрільби — сидячи за столом з опорою на лікті.

Оцінка: 12 балів — вибити 45 очок; 11 балів — вибити 43 очка; 10 балів — вибити 40 очок; 9 балів — вибити 35 очок; 8 балів — вибити 33 очка; 7 балів — вибити 30 очок; 6 балів — вибити 25 очок; 5 балів — вибити 23 очка; 4 бали — вибити 20 очок; 3 бали — вибити 15 очок; 2 бали — вибити 13 очок; 1 бал — менше чи рівно 10 очок.

2 ВПС. Стрільба з місця по нерухомій цілі з положення для стрільби стоячи

Умови виконання:

Ціль — мішень з позначкою «П» (пневматична). Відстань до цілі — 10 метрів. Кількість патронів — 8 (3 пробних, 5 залікових). Час на стрільбу — не обмежений. Положення для стрільби — стоячи за столом з упором на лікті.

Оцінка: 12 балів — вибити 40 очок; 11 балів — вибити 35 очок; 10 балів — вибити 33 очка; 9 балів — вибити 31 очко; 8 балів — вибити 29 очок; 7 балів — вибити 27 очок; 6 балів — вибити 25 очок; 5 балів — вибити 20 очок; 4 бали — вибити 17 очок; 3 бали — вибити 12 очок; 2 бали — вибити 10 очок; 1 бал — вибити менше 10 очок.

Вправи навчальних стрільб з малокаліберної гвинтівки

1 ВНС. Стрільба з місця по цілі, що з'являється

Умови виконання:

Ціль — грудна фігура з колами (мішень № 4), зменшена в 4 рази, нерухома; відстань до цілі — 25 м; кількість патронів — 3 шт.; час на стрільбу — не обмежений; положення для стрільби — лежачи з упору.

Оцінка: 12 балів — вибити 25 очок; 11 балів — вибити 24 очка; 10 балів — вибити 23 очка; 9 балів — вибити 22 очка; 8 балів — вибити 21 очко; 7 балів — вибити 20 очок; 6 балів — вибити 19 очок; 5 балів — вибити 17 очок; 4 бали — вибити 15 очок; 3 бали — вибити 12 очок; 2 бали — вибити 10 очок; 1 бал — менше 10 очок.

2 ВНС. Стрільба з місця по рухомій цілі

Умови виконання:

Ціль — ростова фігура (мішень №8, що умовно біжить), зменшена у 8 разів, нерухома. Відстань до цілі — 25 м. Кількість патронів — 3 шт. Час на стрільбу — не обмежений. Положення для стрільби — лежачи з упору.

Оцінка: Мішень поділити на три рівні частини.

12 балів — уразити мішень трьома пострілами, з яких три у верхню частину мішені; 11 балів — уразити мішень трьома пострілами, з яких два у верхню частину мішені; 10 балів — уразити мішень трьома пострілами, з яких один у верхню частину мішені; 9 балів — уразити мішень трьома пострілами, з яких три у середню частину мішені; 8 балів — уразити мішень трьома пострілами, з яких два у середню частину мішені; 7 балів — уразити мішень трьома пострілами, з яких один у середню і два у нижню частину мішені; 6 балів — уразити мішень двома пострілами, з яких один у верхню частину мішені; 5 балів — уразити мішень двома пострілами, з яких один у середню частину мішені; 4 бали — уразити мішень двома пострілами, з яких два у нижню частину мішені; 3 бали — уразити мішень одним пострілом у верхню частину мішені; 2 бали — уразити мішень одним пострілом у середню частину мішені; 1 бал — уразити мішень одним пострілом у нижню частину мішені.

ВКС. Стрільба з місця по нерухомій і рухомій цілі

Умови виконання:

Цілі — мішень №8 (ростова фігура, що умовно біжить), зменшена у 8 разів, нерухома та мішень №4 (грудна фігура з колами), зменшена в 4 рази, нерухома. Відстань до цілі — 25 м. Кількість патронів — 9 шт. (3 пробних, 6 залікових). Час на стрільбу — не обмежений. Положення для стрільби — лежачи з упору. Пробні постріли виконуються по мішені №8.

Оцінка: 12 балів — уразити обидві мішені і вибити 28 очок; 11 балів — уразити обидві мішені і вибити 26 очок; 10 балів — уразити обидві мішені і вибити 24 очка; 9 балів — уразити обидві мішені і вибити 23 очка; 8 балів — уразити обидві мішені і вибити 21 очко; 7 балів — уразити обидві мішені і вибити 19 очок; 6 балів — уразити обидві мішені і вибити 18 очок; 5 балів — уразити обидві мішені і вибити 16 очок; 4 бали — уразити обидві мішені і вибити 14 очок; 3 бали — уразити обидві мішені і вибити 13 очок; 2 бали — уразити обидві мішені і вибити 10 очок; 1 бал — уразити одну мішень №8.

Примітка: при неможливості виконання вправ стрільби з малокаліберної гвинтівки стрільба може вестися з пневматичної гвинтівки з положення сидячи за столом з опорою на лікті з відстані 5 м по мішені: № 4 — зменшеній у 20 разів, № 8 — зменшеній у 40 разів.

Вправа бойових стрільб з автомата

Стрільба з місця по нерухомих цілях

Цілі: грудна фігура з колами (мішень № 4) на щиті 0,75×0,75 м, нерухома, щит устанавлюється на рівні поверхні землі (без просвіту); атакуючий (контратакуючий) стрілець — ростова фігура (мішень № 8).

Дальності до цілей:

до грудної фігури — 100 м;

до атакуючого (контратакуючого) стрільця — 200 м.

Кількість боєприпасів: 11.

З них 3 для стрільби по грудній фігурі з колами — одиночними пострілами, 8 — по атакуючому стрільцю (чергами).

Час на стрільбу: необмежений.

Положення для стрільби: лежачи з упора.

Оцінка: «відмінно» — 25 очок та уразити мішень № 8;

«добре» — 20 очок та уразити мішень № 8;

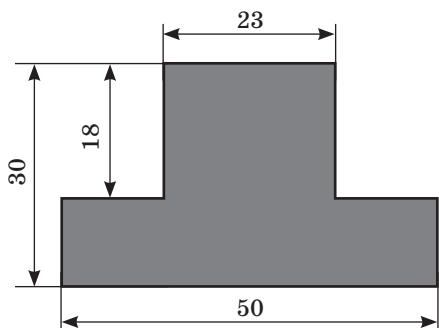
«задовільно» — 15 очок та уразити мішень № 8.

Особливості виконання вправи: після виконання вправи керівник стрільби разом з тим, хто навчається, оглядає мішені та вказує на допущені помилки.

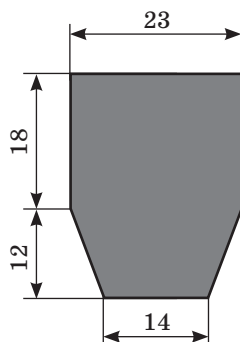
Оцінка за виконання вправи знижується на один бал: якщо одну із цілей не було обстріляно (під час першого чи другого показу).

Стрільба оцінюється «незадовільно» незалежно від кількості уражених цілей: якщо під час виконання вправи той, хто стріляє, порушив такі вимоги безпеки: ведення вогню за межі небезпечних напрямків або по укриттю (бліндажу), на якому піднято червоний прапор (ліхтар); зроблено постріл (чергу) до виходу на РВВ; продовження стрільби після сигналу «Відбій» (команди «Припинити вогонь») та після підняття білого прапора (ліхтаря) на укритті (бліндажі) або після утикання ствола в ґрунт (перешкоду).

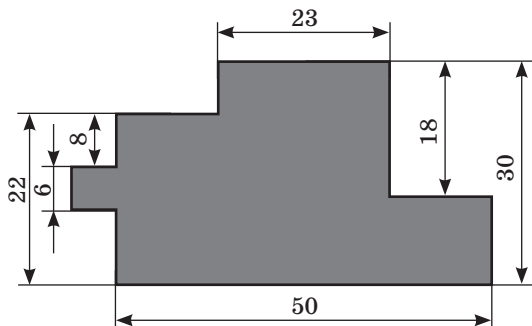
5. Зразки мішеней*

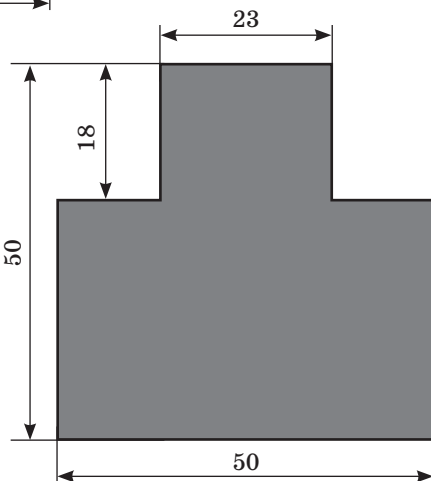
Мал. 2. Головна фігура
(мішень № 5)

Мал. 3. Головна фігура
(мішень № 5а)

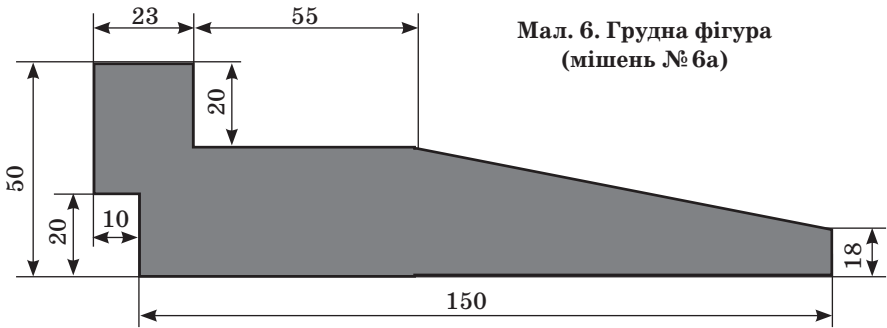

Мал. 4. Головна фігура
(мішень № 5б)

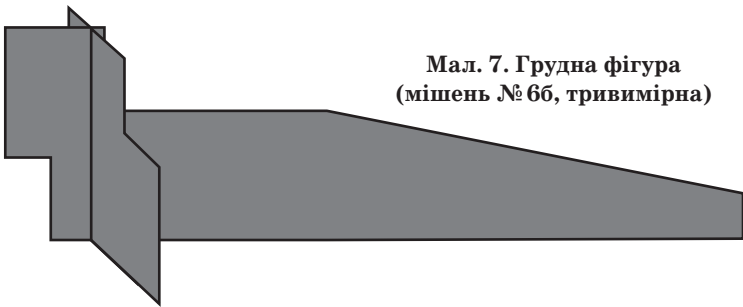

Мал. 5. Грудна фігура
(мішень № 6)

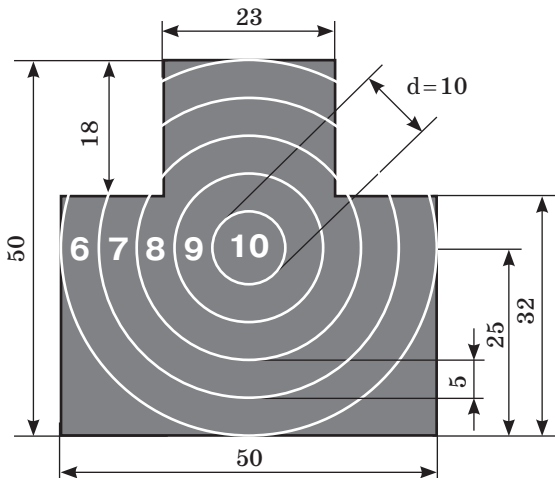
* Розміри позначені в сантиметрах.

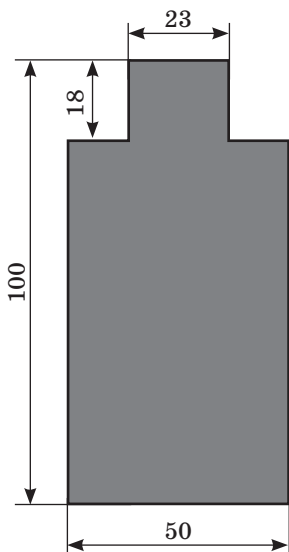
Мал. 6. Грудна фігура
(мішень № 6а)

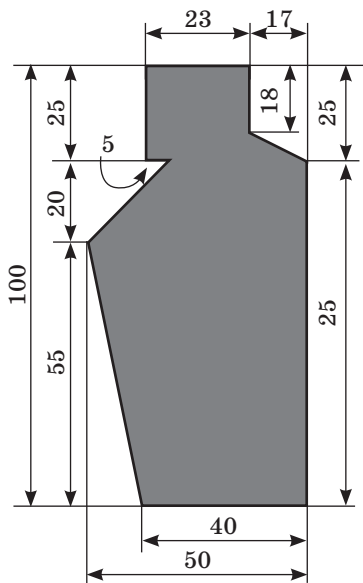
Мал. 7. Грудна фігура
(мішень № 6б, тривимірна)

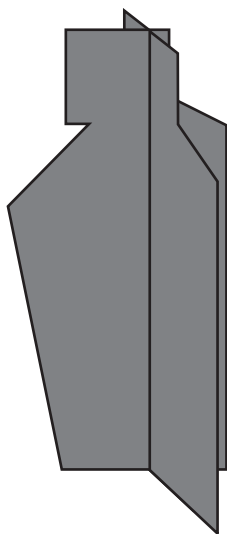
Мал. 8. Грудна фігура
з колами (мішень № 4)

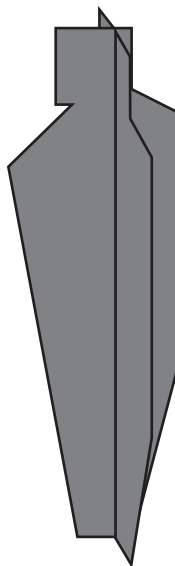
Мал. 9. Поясна фігура
(мішень № 7)

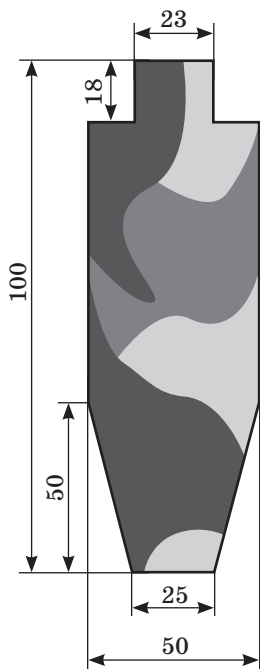
Мал. 10. Поясна фігура
(мішень № 7а)

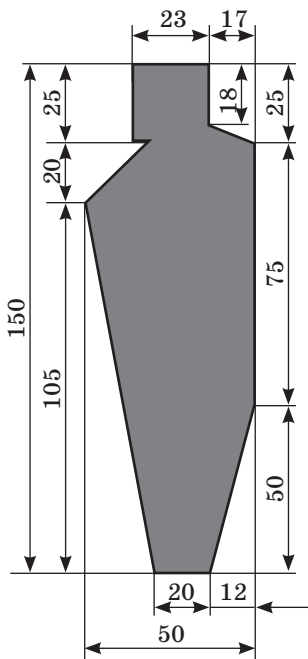
Мал. 11. Поясна фігура
(мішень № 7б, тривимірна)

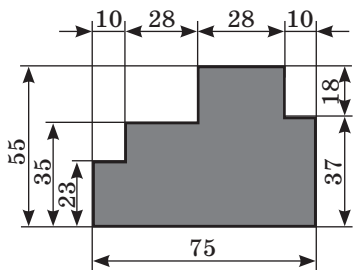
Мал. 14. Ростова фігура
(мішень № 8б, тривимірна)

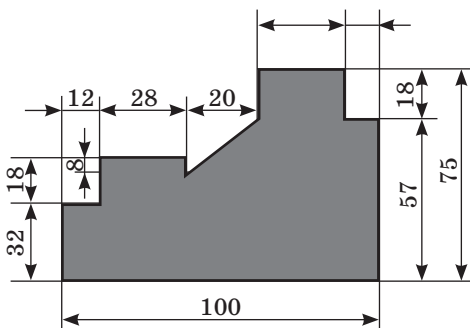
Мал. 12. Ростова фігура
(мішень № 8)

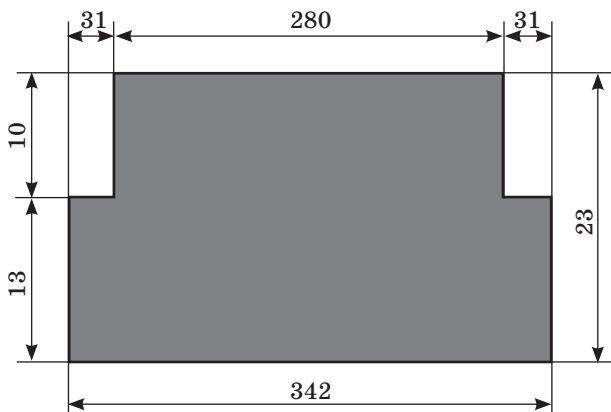
Мал. 13. Ростова фігура
(мішень № 8а)

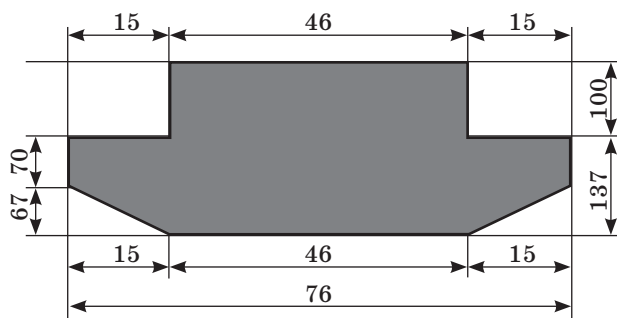
Мал. 19. Ручний кулемет
(мішень № 10)

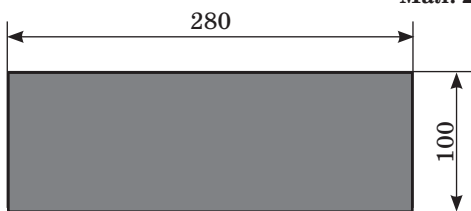
Мал. 20. Кулеметна обслуга
(мішень № 10а)

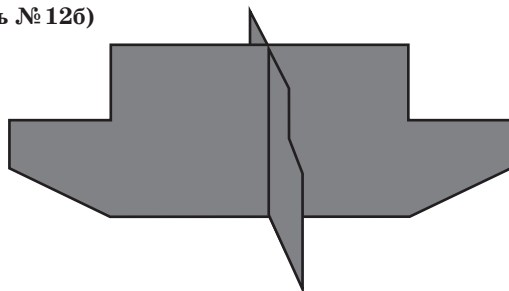
Мал. 23. Танк (мішень № 12)

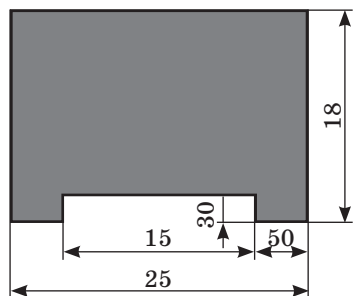
Мал. 24. Танк (мішень № 12а)

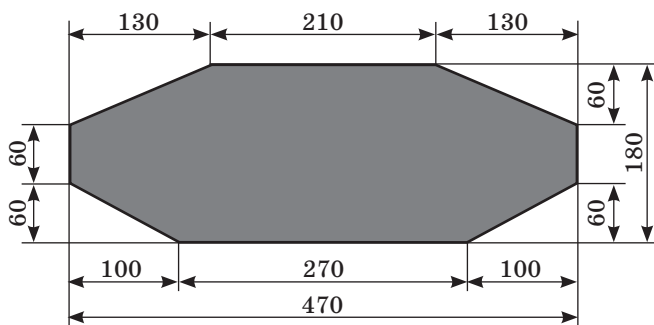
Мал. 25. Танк в окопі (мішень № 12б)

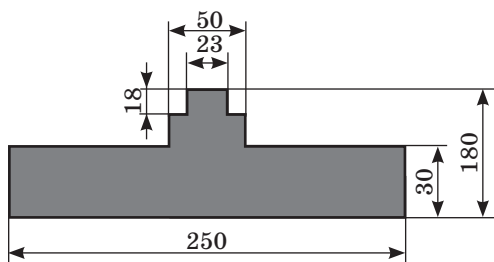
Мал. 26. Танк (мішень № 12в)

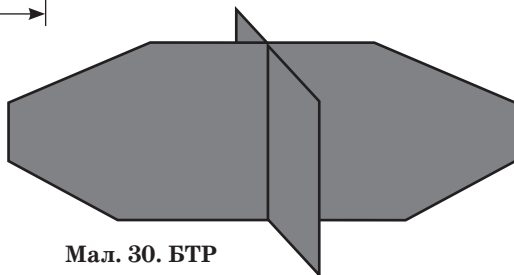
Мал. 27. БТР (мішень № 13)

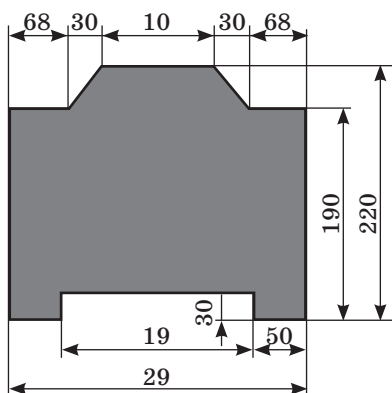
Мал. 28. БТР (мішень № 13а)

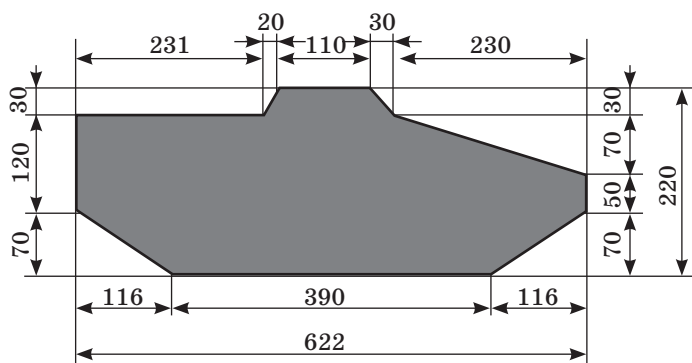
Мал. 29. БТР в окопі
(мішень № 13б)

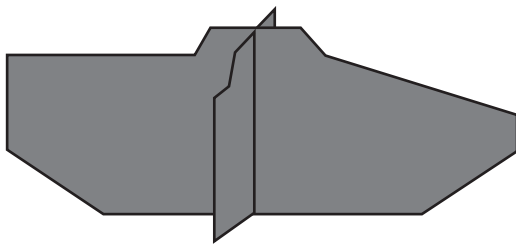
Мал. 30. БТР
(мішень № 13в тривимірна)

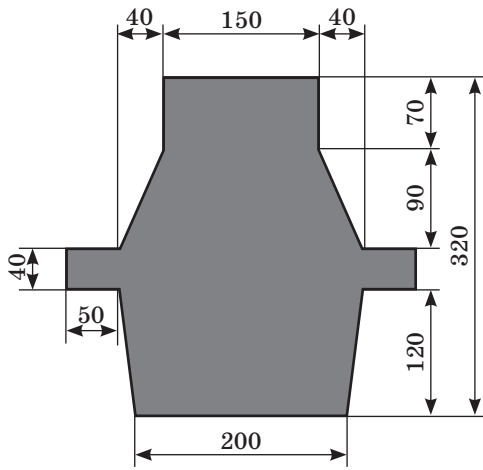
Мал. 31. БМП (мішень № 14)

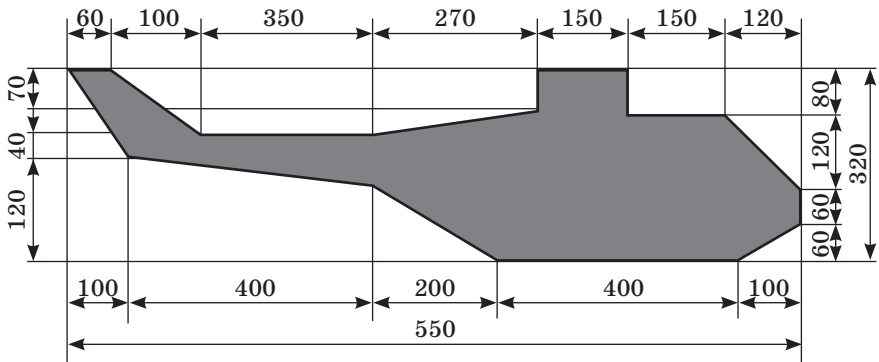
Мал. 32. БМП (мішень № 14а)

Мал. 34. БМП (мішень № 14в, тривимірна)

Мал. 53. Верголіт (мішень № 25)

Мал. 54. Верголіт (мішень № 25а)

ДОДАТОК 2. МЕТАННЯ РУЧНИХ ГРАНАТ

1. Підготовка до метання ручних гранат

Навчальні вправи з метання ручних гранат призначені для навчання учнів метання ручних наступальних і оборонних гранат з різних положень у пішому порядку. У ході підготовки учнів для більш цілеспрямованого навчання викладачами розробляються підготовчі вправи з метання ручних гранат. Умови підготовчих вправ розробляються відповідно до мети (теми) навчання та рівня індивідуальної підготовки учнів.

Вправи з метання ручних гранат виконуються на обладнаному (відповідно до схем цього додатка) навчальному місці (на обмеженій ділянці місцевості біля навчального закладу, вогневому містечку військової частини) під керівництвом викладача. Прийоми та правила метання ручних гранат викладено у Настанові зі стрілецької справи «Ручні гранати».

Перед виконанням вправ з метання ручних гранат учнями вивчаються вимоги безпеки, будова гранат, правила поведінки з ними, прийоми і правила метання. Навчальні гранати, які застосовуються для метання, за масою та формою повинні відповідати бойовим. До виконання вправ з метання гранат допускаються ті, що засвоїли правила поведінки з гранатами та виконали підготовчі вправи під час засвоєння прийомів і правил метання гранат. Зброя учня під час метання гранати повинна бути у положенні, що забезпечує її негайне застосування.

6.1.2. Ділянка для метання гранат обладнується та вибирається так, щоб під час метання ручних гранат у радіусі не менше 100 м від місця і в сторону метання гранат не було людей, тварин або об'єктів, які можуть бути уражені гранатою під час її падіння. Ділянка має бути позначена по периметру червоними прапорцями та покажчиками з відповідними попереджувальними написами. Навчальне місце для метання гранат містить у собі такі елементи: вихідне положення для чергової зміни тих, хто навчається; рубіж метання з окопом; мішеневе поле.

Вихідне положення обладнується на безпечному віддаленні (не менше 5 м) від рубежу метання гранат і позначається відповідними покажчиками білого кольору. Рубіж метання ручних гранат позначається відповідними покажчиками червоного кольору. Окоп, з якого метається граната, відповідає розмірам окопу стрільця для стрільби стоячи.

2. Порядок виконання вправ з метання ручних гранат

У вихідному положенні керівник (викладач предмета) повідомляє учням тему, мету і порядок проведення заняття; перевіряє знання учнями вимог безпеки, правил поводження з гранатою та умов вправи; повідомляє черговість виконання вправи, розподіляє учнів по змінах і призначає старших змін; після цього наказує першому, хто виконує вправу, отримати ручну гранату і вийти на вихідне положення, черговій зміні підготуватися до виконання вправи, а решті учнів підрозділу приступити до занять на навчальних місцях у тиловому районі.

Учень, отримавши гранату і навчальний запал до неї, оглядає їх, укладає в сумку для гранат та виходить на вихідне положення, а чергова зміна займає місця у вихідному положенні. Переконавшись, що на ділянці для метання гранат і поблизу неї відсутні люди, тварини або машини, керівник вказує тому, хто метає гранату, напрямок та порядок метання.

Під час виконання навчальної вправи з ходу в пішому порядку:

- керівник подає команду «До бою, підготувати гранату». Учень вигвинчує пробку з корпусу гранати, угвинчує запал і доповідає: «Такий-то до метання гранати готовий». Керівник, переконавшись у готовності учня та в безпеці метання гранати, подає команду «В атаку — вперед, гранатою — вогонь».

За командою учень:

- самостійно на ходу бере гранату в праву (ліву) руку і пальцями щільно притискає спусковий важіль до корпусу гранати; продовжуючи щільно притискати спусковий важіль, іншою рукою стискає (випрямляє) кінці запобіжної чеки і за кільце пальцем висмикує її з запалу; з виходом на рубіж метання замахується і кидає гранату в ціль; після кидка гранати зупиняється, відставивши праву ногу назад, опускається на праве коліно і присідає на підбор; гомілка лівої ноги при цьому повинна залишитися у вертикальному положенні, а праве коліно бути притиснутим до підбора лівої ноги; укриває незахищені частини тіла (сталевим шоломом, зброєю і протигазом), а після вибуху гранати завершує атаку цілі; за командою керівника «Стій» приймає положення для стрільби лежачи.

Після закінчення виконання вправи керівник повертає учня у вихідне положення, оглядає ціль і проводить розбір його дій.

Під час виконання навчальної вправи з окопу в пішому порядку:

- керівник подає команду «До бою, підготувати гранату». Учень займає місце в окопі, вигвинчує пробку з корпусу гранати, угвинчує запал і доповідає: «Такий-то до метання гранати

готовий». Керівник, переконавшись у готовності учня та в безпеці метання гранати, подає команду «Гранатою — вогонь». За командою учень:

- самостійно бере гранату в праву (ліву) руку і пальцями щільно притискає спусковий важіль до корпусу гранати; продовжуючи щільно притискати спусковий важіль, іншою рукою стискає (випрямляє) кінці запобіжної чеки і за кільце пальцем висмикує її з запалу, замахується і кидає гранату в ціль; після кидка гранати укривається в окопі, а після умовного вибуху гранати завершує атаку цілі; за командою керівника «Стій» приймає положення для стрільби лежачи.

Після закінчення виконання вправи керівник повертає учня у вихідне положення, оглядає ціль і проводить розбір його дій.

Примітка. Операції з навчальним запалом учень виконує шляхом імітації.

Після розбору за командою керівника той, хто виконав вправу, вибуває у тилловий район, а наступний — на рубіж метання ручної гранати. Після завершення виконання вправи черговою зміною керівник дає команду на заміну навчальних місць.

3. Вправи з метання ручних гранат у пішому порядку

1-а навчальна вправа

Метання ручної оборонної гранати з місця з окопу

Ціль: три атакуючі стрільці — ростові фігури (мішень №8), що встановлені у позначеному габариті на відкритій місцевості по фронті 10 м та в глибину 5 м. Габарит розбивається у глибину на три частини: центральну — глибиною 1 м, ближню та дальню — глибиною по 2 м. Мішені встановлюються: дві — у середині центральної частини та одна — у середині дальньої.

Дальність до цілі: 25 м.

Час: не більше 30 с від команди «Гранатою — вогонь» до падіння гранати.

Кількість гранат: 1 (навчальна, вага 600 г).

Положення для метання: стоячи з окопу.

Рівень компетентності:

високий — влучити у центральну частину габариту;

достатній — влучити у дальню частину габариту;

середній — влучити у ближню частину габариту.

2-а навчальна вправа

Метання ручної наступальної гранати на ходу в пішому порядку

Ціль: три стрільці — грудні фігури (мішень №6), встановлені у траншеї (окопі) на фронті 10 м в центральній частині габариту. Габарит розбивається у глибину на три частини: центральну глибиною 1 м, ближню і дальню глибиною по 2 м.

Дальність до цілі: 25—20 м.

Кількість гранат: 1 (навчальна, вага 310 г).

Час: не більше 30 с від команди «В атаку — вперед, гранатою — вогонь» до моменту подолання траншеї та зайняття положення для стрільби лежачи.

Положення для метання: на ходу.

Рівень компетентності:

високий — влучити у траншею;

достатній — влучити у дальню частину габариту;

середній — влучити у ближню частину габариту.

ДОДАТОК 3. ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ І ВПРАВИ З ПРИКЛАДНОЇ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ

1. Методика

1.1. Навчальні заняття організуються і проводяться за методикою, яка включає сукупність методів і методичних прийомів навчання, розвитку і виховання учнів.

1.2. Навчання спрямоване на формування в учнів прикладних рухових навичок, прищеплення їм організаторсько-методичних умінь. Розвиток спрямовано на вдосконалення в учнів фізичних і спеціальних якостей, зміцнення здоров'я.

Виховання в процесі фізичної підготовки спрямоване на формування моральних і психічних якостей учнів.

1.3. Навчання фізичних вправ і прийомів включає ознайомлення, розучування і вдосконалення.

Ознайомлення сприяє створенню в учнів правильного уявлення про розучувану вправу. Для ознайомлення необхідно: назвати вправу, зразково її показати; пояснити техніку виконання; показати, за необхідності, вправу ще раз по частинах (розділах) з одночасним поясненням техніки виконання. В процесі ознайомлення може проводитися опробування вправи учнями.

Розучування спрямоване на формування в учнів нових рухових навичок. Залежно від підготовленості учнів і складності вправ застосовуються такі способи розучування:

- в цілому, якщо вправа не складна і доступна для учнів, або її виконання елементах (частинах) неможливе;
- по частинах, якщо вправа складна і її можна розділити на окремі елементи;
- по розділах, якщо вправа складна і її можна виконати із зупинками;
- за допомогою підготовчих вправ, якщо вправу виконати в цілому не можна через її складність, а розділити на частини неможливо.

Удосконалення спрямоване на закріплення в учнів рухових навичок і вмінь. Удосконалення у виконанні вправ, розвиток фізичних і спеціальних якостей забезпечується постійним фізичним тренуванням.

Основними методами тренувань є рівномірний, повторний, змінний, інтервальний, контрольний і змагальний.

1.4. Способами організації учнів при виконанні фізичних вправ можуть бути індивідуальний, груповий, фронтальний, поточний, круговий і змагально-круговий.

1.5. Навчальні заняття є основною формою фізичної підготовки і проводяться у вигляді: теоретичних, практичних (навчально-тренувальних, показових) занять.

1.6. Теоретичні заняття спрямовані на оволодіння учнями необхідними знаннями, передбаченими програмою навчань, і проводяться у вигляді лекцій та семінарів.

1.7. Практичні заняття є основним видом навчальних занять і проводяться за розділами прикладної фізичної підготовки (гімнастика, прискорене пересування та легка атлетика, подолання перешкод, основи самозахисту) або комплексно, і повинні мати навчально-тренувальну спрямованість.

1.8. Навчально-тренувальні заняття складаються з трьох частин: підготовчої, основної, заключної.

Підготовча частина проводиться 6—8 хв. В ній вирішуються завдання організації, загального зміцнення організму і підготовки його до оволодіння військово-прикладними руховими навичками в розвитку фізичних і спеціальних якостей в основній частині занять. Зміст підготовчої частини складають вправи, прийоми і дії загальнорозвивального характеру, які виконуються в русі і на місці. Загальнорозвивальні вправи включають потягуючі вправи, вправи для м'язів рук і плечового пояса, тулуба, ніг, всього тіла, у парях,

комплекси вільних вправ, стрибки. Підбір вправ залежить від завдань, які вирішуються в основній частині занять. Виконання вправ на місці й у русі починається з вихідного положення, яке приймається за команду «Вихідне положення ПРИЙНЯТИ». Вправа виконується за команду «Вправу почи-НАЙ». Для закінчення виконання на місці замість останнього рахунку подається команда «СТІЙ», в русі — «Вправу — ЗАКІНЧИТИ». Показ загально-розвивальних вправ, що виконуються на місці, керівник виконує стоячи обличчям (дзеркально) або боком до учнів, а тих, що виконуються у русі, — назустріч строю. Прості і раніше вивчені загально-розвивальні вправи тільки називаються керівником заняття, всі інші — демонструються.

Складні вправи виконуються за розподілом, наприклад, «Упор присівши, роби РАЗ, упор лежачи, роби ДВА, упор присівши, роби ТРИ, стройова стійка, роби ЧОТИРИ». Потім вправи виконуються за команду «Роби-РАЗ, роби-ДВА, роби ТРИ, роби ЧОТИРИ». Після цього вправи виконуються в цілому за команду «Вправу почи-НАЙ». Для підвищення щільності підготовчої частини раніше вивчені вправи виконуються одна за одною без пауз для відпочинку за команду «Потоком вправу почи-НАЙ».

1.9. Основна частина занять проводиться 35—40 хв. В ній вирішуються завдання оволодіння військово-прикладними рухами, навичками та їх удосконалення, розвиток фізичних і спеціальних якостей, виховання моральних і психічних якостей, удосконалення злагоженості навчальних підрозділів, формування умінь діяти в складних умовах. Зміст основної частини занять складають вправи, прийоми та дії, передбачені програмою з прикладної фізичної підготовки. Основна частина занять проводиться на трьох і більше навчальних місцях з наступною їх зміною і закінчується тренуванням у бігові чи комплексним тренуванням протягом 6—10 хв.

Виконання вправ на навчальних місцях організовується груповим чи фронтальним способом. При груповому способі підрозділ після закінчення підготовчої частини шикуються в колону по три (чотири). Вказавши навчальні місця, керівник занять подає команду «Взвод, до місць занять кроком (бігом) — РУШ». За цією командою відділення взводу найкоротшим шляхом виходять до місць занять, розташовуються так, щоб вказані місця знаходились ліворуч від строю і визначають крок на місці, потім за загальною командою зупиняються і повертаються ліворуч. Керівник занять подає команду «До виконання вправ — ПРИСТУПИТИ». Командири відділень виходять на середину строю, повертаються обличчям до підрозділів, називають виконувану вправу і подають команду «Відділення — ВІЛЬНО»;

на заняттях з гімнастики — «Гімнастичну стійку — ПРИЙНЯТИ», учні відставляють праву ногу на півкроку вбік, руки з'єднують ззаду, вагу тіла рівномірно розподіляють на обидві ноги. Для зміни місць занять керівник подає команду «Вправу ЗАКІНЧИТИ». Після цієї команди командири відділень припиняють виконання вправ і шикують свій підрозділ, зміна місць занять проводиться за командою «Право-РУЧ», «Для зміни місць занять кроком (бігом) — РУШ». При першій зміні вказується порядок переходу.

1.10. При фронтальному способі керівник занять після закінчення підготовчої частини визначає перше навчальне місце і подає команду «До місця заняття кроком (бігом) — РУШ». Взвод висувається найкоротшим шляхом до вказаного місця, за командою керівника зупиняється і повертається ліворуч. Після виконання вправ підрозділ переходить до другого місця занять, потім до третього і т. д. У цьому випадку спочатку виконуються вправи з розвитку швидкості, спритності і дії, пов'язані з тонкою рухливою координацією, вправи на силу, а потім на витривалість.

1.11. Вихід учня із строю для виконання вправи проводиться за командою «Учень Петров, на вихідне положення кроком (бігом) — РУШ». Учень, почувши своє прізвище, приймає стройову стійку, відповідає: «Я», за командою про вихід на вихідне положення відповідає: «СЛУХАЮСЬ», а потім стройовим кроком чи бігом займає його. За командою «ДО СНАРЯДУ» чи «ВПЕРЕД» учень приймає стройову стійку і виконує вправу. Для поточного виконання вправи подається команда «Взвод, потоком, дистанція п'ять (десять) кроків — ВПЕРЕД».

1.12. Комплексні тренування проводяться з метою удосконалення фізичних, спеціальних, психічних якостей і військово-прикладних рухливих навичок. До їх змісту включаються вправи з різних тем прикладної фізичної підготовки, вивчені як на цьому, так і на попередніх заняттях.

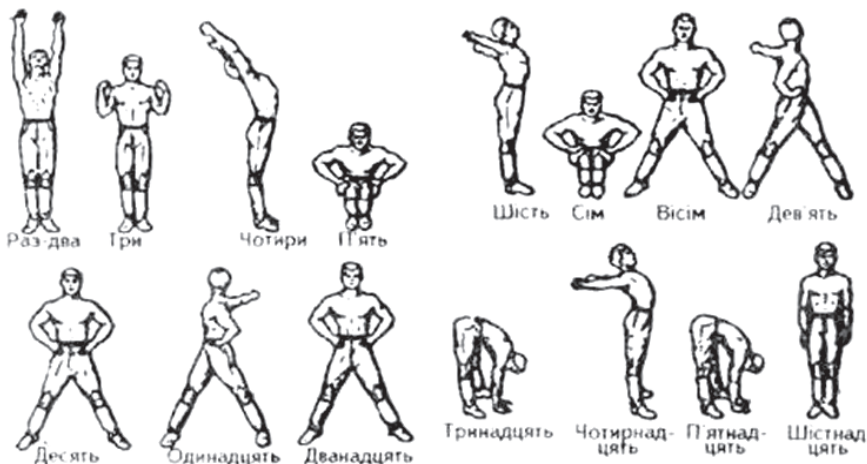
1.13. Заключна частина занять проводиться 2—3 хв. В ній вирішуються завдання приведення організму учня у відносно спокійний стан, наведення порядку на навчальних місцях та підбиття підсумків занять. Зміст заключної частини становить ходьба, біг в уповільненому темпі, вправи в глибокому диханні і для розслаблення м'язів.

Безпека занять. Керівники занять зобов'язані вживати всі заходи для попередження травматизму в процесі фізичної підготовки. Попередження травматизму забезпечується: чіткою організацією і дотриманням методики занять; високою дисциплінованістю учнів, хорошими знаннями ними прийомів страхування

та самострахування; своєчасною підготовкою місць занять та інвентаря; систематичним контролем за дотриманням встановлених правил і заходів безпеки з боку керівників занять.

2. Вправи прикладної фізичної підготовки

Вправа 1. Перший комплекс вільних вправ

Перший комплекс вільних вправ

Вихідне положення — стройова стійка.

1—2 — піднімаючись на носках, повільно підняти руки вперед, потім — вгору, пальці затиснуті в кулаки долонями до середини, дивитись вгору, потягнутися;

3 — опускаючись на всю ступню, з силою зігнути руки, притиснути їх до тулуба, кулаки до плечей, дивитись прямо;

4 — підняти руки догори, прогнутися, дивитися вгору;

5 — з'єднати носки ніг, присісти до упору на всій ступні, долоні на стегнах, лікті — в боки;

6 — випрямитись, піднімаючи руки вперед і розводячи їх в сторони і назад до упору, пальці затиснуті в кулак;

7 — присісти до упору на всій ступні, долоні на стегнах, лікті в боки;

8 — стрибком встати, ноги нарізно на ширину плечей, руки на пояс;

9 — розігнути ліву руку і, відводячи її ліворуч і до упору назад (пальці затиснуті в кулак), одночасно повернути тулуб вліво, ноги з місця не зрушувати, дивитися на кисть лівої руки;

10 — повернути тулуб прямо, ліву руку на пояс;

11 — розігнути праву руку і, відводячи її праворуч і до упору назад (пальці затиснуті в кулак), одночасно повернути тулуб вправо, ноги з місця не зрушувати, дивитись на кисть правої руки;

12 — повернути тулуб прямо, праву руку на пояс;

13 — різко нахилитись вперед, торкнутися руками землі, ноги прямі;

14 — випрямляючись, підняти руки вперед і, відводячи їх в боки і назад, прогнутися;

15 — різко нахилитися вперед, торкнутися землі руками, ноги прямі;

16 — випрямляючись, стрибком з'єднати ноги і прийняти стройову стійку.

Вправа 2. Підтягування на перекладині. Виконується з вису на прямих руках хватом зверху (положення вису фіксується 1—2 с). При підтягуванні підборіддя повинно бути вище перекладини.

Вправа 3. Згинання і розгинання рук в упорі на брусах. Виконувати в положенні упору, руки випрямлені, опускання проводиться до повного згинання рук, а розгинання — до повного їх випрямлення (положення упору фіксується 1—2 с).

Вправа 4. Комплексна силова вправа. Виконується протягом 1 хв: перші 30 с — максимальна кількість нахилів вперед до торкання руками ніг із положення лежачи на спині, руки за головою, ноги закріплені (допускається незначне згинання ніг, при поверненні в вихідне положення необхідний дотик до підлоги лопатками); повернутись в упор лежачи (руки на ширині плечей) і без паузи для відпочинку виконати протягом 30 с максимальну кількість згинання—розгинання рук в упорі лежачи (тіло пряме, руки згинати і розгинати до торкання грудьми підлоги).

Вправа 5. Комплексна вправа на спритність. Проводиться у будь-якому приміщенні чи на рівному майданчику з трав'яним покриттям. За командою «Руш!» пробігти з високого старту 10 м, виконати два перекиди вперед, стрибком поворот кругом, два перекиди вперед, пробігти 10 м, у зворотному напрямку. При виконанні перекидів у залі дозволяється використання матів.

Вправа 6. Біг на 1 км. Проводиться на будь-якій місцевості з загального чи роздільного старту. Старти і фініш обладнуються в одному місці.

Вправа 7. Метання гранати Ф-1 на дальність. Виконується з макетом автоматів в руці будь-яким способом з розбігу без поворотів або з місця. Дальність кидка вимірюється від лінії кидання

довжиною 4 м і шириною 7 см. Коридор шириною 10 м розмічується паралельними білими лініями. Виконувати 3 (три) спроби підряд, залік за кращою.

Вправа 8. Марш-кидок на 5 км у складі підрозділу. Проводиться в складі взводу, роти і рівних їм підрозділів на пересіченій місцевості. Кожен військовослужбовець повинен мати автомат (карабін), сумку для магазинів, два магазини і протигаз. Старт і фініш обладнуються в одному місці. Під час контрольного заняття оцінка виставляється за умови прибуття підрозділу на фініш у повному складі з розтяжкою не більше 50 м, час визначається за останнім учасником. При проведенні перевірок дозволяється взаємодопомога без передачі зброї, протигазу та інших предметів спорядження.

Вправа 9. Загальна контрольна вправа на смузі перешкод.

Виконується без зброї. Дистанція — 400 м. Вихідне положення — стоячи в траншеї: метнути гранату масою 600 г із траншеї на 20 м, по цегляній стінці (проломах) або по площі (2,6 × 1 м) перед стінкою (зараховується пряме попадання); при непопаданні в ціль першою гранатою продовжувати метання (не більше 3-х гранат) до поразки цілі; за непопадання гранати до результату на фініші додається 5 с. Вискочити із траншеї і пробігти 100 м по доріжці у напрямку до лінії початку смуги; обігти прапорець і перестрибнути рів шириною 2,5 м; пробігти проходами лабіринту; подолати паркан; залізи по вертикальній драбині на другий (зігнутий) відрізок зруйнованого моста; пробігти по балках, перестрибнути через розрив і зіскочити на землю із положення «стоячи» з кінця останнього відрізка балки; подолати три щаблі зруйнованої драбини і обов'язково торкнутись двома ногами землі між щаблями, пробігти під четвертим щаблем; пролізти у пролом стінки; зіскочити в траншею; пройти по ходу сполучення; вискочити із колодязя; стрибком подолати цегляну стінку; вибігти по похилій драбині на четвертий щабель і збігти по щаблях зруйнованої драбини; залізи по вертикальній драбині на балку зруйнованого моста; пробігти по балці, перестрибнути через розриви і збігти по нахиленій дошці; перестрибнути рів шириною 2 м, пробігти 20 м, обігти прапорець і пробігти в зворотному напрямку 100 м по доріжці.

Примітка. Для подолання кожної перешкоди дозволяється не більше трьох спроб. Якщо пропущена будь-яка перешкода, порушено умови подолання перешкод, вправа вважається невиконаною.

ДОДАТОК 4. БЕЗПЕКА ЗАНЯТЬ

1. Загальні вимоги безпеки під час проведення занять з предмета

Безпека під час проведення занять з предмета забезпечується їх чіткою організацією, суворим дотриманням заходів безпеки, які визначаються статутами, курсом стрільб, відповідними керівництвами та настановами.

Керівники навчальних закладів зобов'язані вживати заходів щодо попередження загибелі та травмування учнів, встановлювати необхідні вимоги безпеки під час роботи з озброєнням та військовою технікою, під час здійснення маршу в район занять, проведення занять, стрільб, спеціальних занять і робіт своєчасно доводити ці вимоги до учнів та добиватися їх суворого виконання.

Перед початком занять керівник навчального закладу зобов'язаний особисто впевнитись, що для цього створені безпечні умови, учні засвоїли вимоги безпеки та мають достатні практичні навички щодо їх виконання.

Відповідальність за дотримання учнями вимог безпеки на заняттях несуть викладачі предмета. Вони зобов'язані:

- вивчити з учнями вимоги безпеки під час проведення занять, прийняти заходи зі знання цих вимог та забезпечити постійний контроль за їх дотриманням;
- перевірити справність озброєння, військової та іншої техніки, яка виводиться (вивозиться) на заняття, звернувши особливу увагу на знання учнями правил поведінки з ними;
- перевірити справність та припасування одягу (обмундирування), спорядження й засобів індивідуального захисту учнів з урахуванням пори року;
- під час проведення занять на військовій техніці, з озброєнням, у лісистій місцевості, під час розташування табором та в інших пожежонебезпечних місцях вимагати від учнів суворого дотримання вимог пожежної безпеки;
- визначати маршрути руху у пішому порядку (маршрути руху машин) та порядок пересування (перевезення) учнів до місць проведення занять;
- на заняттях використовувати тільки технічно справне навчальне обладнання, зразки озброєння та військову техніку.

2. Вимоги безпеки під час проведення занять у кабінеті

Безпека учнів під час занять у кабінеті предмета забезпечується постійним і неухильним дотриманням планів проведення занять, а також визначених викладачем заходів безпеки, грамотною експлуатацією обладнання кабінету.

До роботи з проекційною та відеоапаратурою, іншими апаратними засобами допускаються лише викладач та учні, які мають відповідні навички роботи з нею.

На заняттях зі зброєю — перевіряти її справність, переконатися у відсутності гострих задирок, заклинь та інших причин травматизму учнів. Обов'язково перевіряти зброю на розрядженість.

Забороняється проводити заняття з електрообладнанням без вентиляції, встановлення захисних загороджень і протипожежного обладнання та якщо учні не склали залік з правил електробезпеки. Вимагати особливої обережності в роботі з бензином, антифризом та іншими речовинами, які легко займаються чи є отруйними речовинами, а також під час роботи з індикаторними трубками військового приладу хімічної розвідки. Не допускати миття рук, деталей та одягу етилованим бензином.

У випадку проведення в кабінеті вправ початкових стрільб з пневматичної гвинтівки дотримуватися вимог безпеки для стрільби у стрілецькому тирі.

3. Вимоги безпеки під час проведення занять на місцевості

Місцевість для занять обмежується. Обмежена ділянка місцевості доводиться до тих, хто навчається, за необхідності та за умовами виконання вправ її межі позначаються попереджувальними знаками (позначками).

Використання холостих патронів на заняттях дозволяється тільки військовослужбовцям і викладачу предмета. Стрільбу холостими патронами дозволяється вести тільки з бойової зброї.

Метання навчальних гранат дозволяється, коли в радіусі не менше 100 м від рубежу метання відсутні люди та об'єкти, що наражаються на небезпеку. Категорично забороняється:

- брати в руки вибухонебезпечні предмети;
- використовувати бойові патрони на тактичних заняттях;
- проводити імітаційну стрільбу різного виду патронами з навчальної і саморобної зброї.

Виявлені в учнів вибухонебезпечні предмети підлягають негайному вилученню.

4. Вимоги безпеки під час проведення стрільб у стрілецькому тирі

До навчальних стрільб у стрілецькому тирі допускаються учні, які пройшли інструктаж з вимог безпеки під час стрільб та склали заліки, результати яких зафіксовано у журналі, знають матеріальну частину зброї та можуть нею користуватися.

Під час навчальних стрільб у стрілецькому тирі потрібно дотримуватись наступних правил поведінки та вимог безпеки:

- без дозволу керівника учні не повинні: заходити до приміщення тиру; брати до рук зброю; виносити боєприпаси та зброю з приміщення тиру; заряджати та розряджати зброю; проводити підготовку до стрільби (прицілюватися); проводити стрільбу.

Забороняється:

- перебування учнів у приміщенні стрілецького тиру без викладача предмета або керівника стрілецького гуртка (далі — керівник);
- спрямовувати зброю в сторону від мішеней, наводити її на людей;
- брати зброю чи підходити до неї без команди.

Вимоги безпеки перед початком навчальних стрільб у стрілецькому тирі

Перед початком навчальних стрільб керівник повинен перевірити:

- знання учнями вимог безпеки при стрільбі;
- справність зброї, наявність боєприпасів та мішеней;
- стан приміщення стрілецького тиру, стан освітлення та обладнання.

Керівник повинен забезпечити належну поведінку і безпеку учнів на вихідному рубежі та безпечне проведення стрільб на вогневому рубежі.

Вимоги безпеки під час проведення навчальних стрільб

У приміщенні стрілецького тиру можуть знаходитися тільки учні, зазначені у списку допущених до стрільб.

На вихідному рубежі керівник роздає учням визначену кількість набоїв. Учні доповідають керівникові про їх отримання та чекають подальших команд. Учні підходять до зброї тільки після команди керівника «На вогневий рубіж кроком руш». Після команди керівника «Заряджай» учні самостійно заряджають зброю та доповідають керівникові про свою готовність. Учні проводять стрільбу тільки після команди керівника «По мішенях — вогонь». Після закінчення стрільб учні самостійно розряджають зброю і доповідають

керівнику про їх закінчення. Керівник повинен оглянути зброю кожного учня, який закінчив стрільбу. Тільки після того як усі учні повідомлять про закінчення стрільб, керівник дає команду «До мішеней кроком — руш» та разом з учням підходить до мішеней, де проводиться аналіз результатів стрільби кожного учня.

Вимоги безпеки після закінчення навчальних стрільб

Після закінчення стрільб керівник разом з командиром навчального взводу або старостою стрілецького гуртка переносять зброю у спеціально відведене місце, де проводять її огляд, чищення та змащування. Почищена зброя під наглядом керівника переноситься до кімнати її зберігання. У журналах «обліку відвідування» та «обліку видачі боеприпасів» керівник робить відповідні записи.

Вимоги безпеки у разі виникнення надзвичайної ситуації

У разі виникнення надзвичайної ситуації керівник негайно припиняє стрільби та виводить учнів з приміщення стрілецького тиру.

Потерпілим надається перша долікарська медична допомога, викликається швидка медична допомога та інформується адміністрація навчального закладу про виникнення надзвичайної ситуації.

5. Вимоги безпеки під час проведення стрільб на військовому стрільбищі

Безпека під час стрільби досягається чіткою організацією стрільб, точним дотриманням правил та вимог безпеки, високою дисциплінованістю всіх військовослужбовців.

На кожній директрисі (військовому стрільбищі) з урахуванням особливостей та місцевих умов розробляється і вивіщується на командному пункті та на дільничних пунктах управління інструкція з вимог безпеки, яку повинен твердо знати особовий склад підрозділів, що виводяться на стрільбу.

Учні, які не засвоїли правила та вимоги безпеки, до стрільби та її обслуговування не допускаються.

Кожний учень повинен беззаперечно та точно виконувати всі правила та вимоги безпеки під час стрільби.

Викладачі предмета відповідають за точне виконання встановлених правил та вимог безпеки підпорядкованими учнями.

Для забезпечення безпеки перед кожною стрільбою виставляється оточення.

Пересування на полігоні дозволяється лише по дорогах та в районах, які позначені начальником полігона.

Забороняється заходити (заїжджати) на ділянки, де є снаряди, міни, бомби, вибухові речовини. Ці ділянки є забороненими зонами з відповідними попереджувальними написами.

Забороняється торкатися снарядів, мін, бомб, вибухових речовин, які не розірвалися, та предметів імітаційного обладнання. Кожний снаряд, міну, бомбу, заряд вибухової речовини, що не розірвалися, відразу ж після виявлення необхідно позначити покажчиком з попереджувальним написом та повідомити начальника полігона.

З метою контролю за безпекою стрільби та діями учнів, що стріляють, а також своєчасного попередження про появу людей, тварин і транспортних засобів на мішеневих полях або у небезпечних зонах місцевості, виявлення вибухів і місць падіння снарядів, що не розірвалися, організовується спостереження. Спостерігачі забезпечуються оптичними приладами (біноклями, стереотрубами) та планшетами. Кількість спостерігачів визначається керівником стрільби на ділянці для надійного забезпечення спостереження.

Дозвіл на відкриття вогню на директрисі (військовому стрільбищі, вогневому містечку) дає старший керівник стрільби. Ведення вогню дозволяється тільки після підняття на всіх ділянках та командному пункті червоних прапорів ВСП.

Стрільба негайно припиняється за командою керівника або самотійно кожним стріляючим у разі:

- появи людей, тварин і машин на мішеневому полі, низьколітніх апаратів, вертольотів над районом стрільби;
- падіння снарядів (гранат) за межами безпечної зони або поблизу бліндажа, у якому перебувають люди, та втрати зв'язку з бліндажем;
- доповіді або подання встановленого сигналу з поста оточення про небезпеку продовження стрільби;
- підняття білого прапора (ВСП, ліхтарів) на командному пункті;
- виникнення пожежі на мішеневому полі та на території полігона;
- втрати орієнтування тими, хто стріляє;

Для негайного припинення вогню тими, хто стріляє, подається сигнал «Відбій», а також подається команда: «Стій! Припинити вогонь» та виставляється білий прапор (ВСП, ліхтар) замість червоного. За командою «Стій! Припинити вогонь» ті, хто стріляє, припиняють вогонь. Зброю розряджають. Зброю дозволяється заряджати тільки на рубежі відкриття вогню. У вихідне положення стріляючі повертаються тільки за командою керівника.

Категорично забороняється:

- заряджати зброю бойовими та холостими набоями, а також бойовими та інертними гранатами до сигналу «Вогонь» (команди керівника, командира);
- направляти зброю на людей, у бік або в тил стрільбища незалежно від того, заряджена вона чи ні;
- відкривати та вести вогонь: з несправної зброї, несправними боєприпасами або боєприпасами, які не передбачені таблицями стрільби для цієї системи; за межі небезпечних напрямків стрільби; при піднятому білому прапорі на командному (дільничному) пункті та укриттях (бліндажах); по бліндажах, незалежно від того, перебувають у них люди чи ні, а також по інших спорудах (вишках, тригонометричних пунктах та декоративному обладнанню); у разі втрати зв'язку з керівником стрільби;
- залишати будь-де заряджену зброю або передавати її іншим особам; залишати на вогневій позиції (місці для стрільби) індивідуальну зброю без команди керівника стрільби.

ДОДАТОК 5.

ОБ'ЄКТИ НАВЧАЛЬНО-МАТЕРІАЛЬНОЇ БАЗИ

1. **Кабінет предмета Захист Вітчизни** призначений для проведення занять за програмою предмета. Кабінет повинен відповідати вимогам Положення про навчальні кабінети загальноосвітніх навчальних закладів (затверджено наказом МОН України від 20.07.2004р. № 601). Обладнання кабінету демонстраційними стендами, комп'ютерною системою моделювання бою подається в роботі «Захист Вітчизни. Тактична підготовка» (див. с. 192).

2. **Кімната для зберігання зброї** обладнується у загальноосвітніх навчальних закладах для зберігання навчальної зброї, пневматичних, малокаліберних гвинтівок і боєприпасів до них, навчальної техніки і військово-технічного майна.

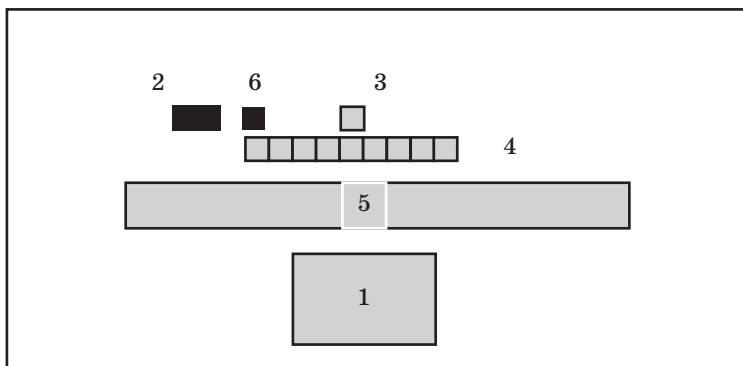
3. **Стрілецький тир** — це спеціально обладнане приміщення для стрільби з пневматичної і малокаліберної гвинтівки. У загальноосвітньому навчальному закладі під стрілецький тир обладнується будь-яке закрите приміщення, що відповідає вимогам безпеки, має спеціальне обладнання і за розмірами дозволяє виконувати вправи початкових і навчальних стрільб. Якщо такого приміщення немає, то виготовляється переносний кулеуловлювач, який дозволяє проводити вправи стрільб з пневматичної гвинтівки в кабінеті

предмета, іншому місці, за умови неухильного дотримання правил проведення стрільб та вимог безпеки. Ділянка стрільб тиру включає (як і на військовому стрільбищі) вихідний рубіж, рубіж відкриття вогню та напрямок стрільб довжиною до 25—30 м.

4. Стрйовий майданчик для проведення:

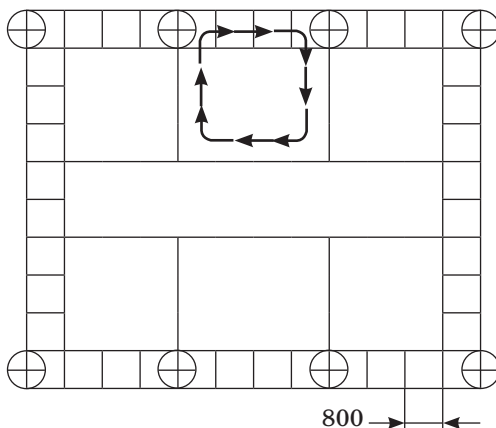
- занять і змагань зі стрйової підготовки;
- заходів з військово-патріотичного виховання учнів, урочистих заходів.

Обладнання стрйового майданчика

Обладнання:

1 — стрйова площадка; 2 — стенд із малюнками зі Стрйового статуту; 3 — місце для керівника занять; 4 — лінія для шиккування; 5 — смуга; 6 — флагшток.

Стройова площадка розміром 8×16 м призначена для відпрацювання стройових прийомів учнями. Лінії, нанесені по периметру площадки з інтервалом 800 мм, призначено для відпрацювання руху стройовим кроком. Кола, нанесені по периметру площадки, — для відпрацювання стройового положення та поворотів на місці. Великі квадрати — для відпрацювання поворотів під час руху. Для навчальних закладів кількість великих квадратів у довжину площадки може бути зменшена до трьох. Усі лінії на плацу наносяться білою фарбою. Крім стройової площадки, на майданчику виділяється смуга (5) для проходження навчальних підрозділів урочистим маршем.

5. Навчальні місця для занять з вогневої підготовки складаються з місць для вогневих тренувань зі стрілецької зброї і мішеневого поля. Місця тренувань вибираються і розгортаються на обмеженій ділянці місцевості, розгортаються у стрілецькому тирі або кабінеті предмета. На вказаних місцях виконуються розроблені викладачами підготовчі вправи, інші вогневі завдання, тому насиченість місць навчально-тренувальними засобами залежить від його творчих здібностей.

Місця для вогневих тренувань:

1 — виконання підготовчих вправ стрільби; 2 — розвідка цілей; 3 — визначення дальності до цілей та визначення вихідних даних для стрільби.

Для підготовки мішеневого поля застосовуються мішені (макети), що подаються додатком 1. Розміри мішеней залежать від дальності до них, яка встановлюється умовами вправ стрільби. При зменшенні дальності на відповідну величину зменшуються розміри мішеней. Отже, не обов'язково готувати мішеневе поле глибиною 200 м, щоб спостерігати за полем бою, виконувати підготовчі вправи для бойової стрільби з автомата. Наприклад, для ВВС з автомата дальність до ростової фігури № 8 (150×50 см) — 200 м. При зменшенні дальності у 10 разів розміри фігури № 8 — 15×5 см. Комп'ютерною графікою на листі формату А4 розробляється

вказаних розмірів і конфігурації ростова фігура. У такий спосіб готується комплект мішеней для підготовчих вправ стрільб, виконання нормативу «Спостереження за полем бою», тактичних завдань військової тактичної гри. Особливості розробки мішеней та підготовки мішеневого поля викладаються в роботі «Захист Витчизни. Тактична підготовка» (див. с. 192).

Під час підготовки мішеневого поля дотримуються також наступних правил:

- мішені встановлюють вертикально, на рівні поверхні землі (без просвіту);
- мішені фарбують одним кольором під фон навколишньої місцевості, при цьому видимість мішеней та їх контури повинні забезпечувати ведення по них прицільного вогню;
- площина мішеней повинна бути перпендикулярна до площини (напрямку) стрільби з місця відкриття вогню по них;
- дальності до цілей, що зазначені в умовах вправ, визначаються від місця перебування того, хто стріляє;
- усі цілі розосереджуються по фронту, встановлювати їх у створі забороняється.

6. Навчальне місце «Днювальний роти» призначене для вивчення обов'язків днювального. Воно обладнується, як правило, навпроти вхідних дверей. Таке розміщення навчального місця дозволяє максимально наблизити навчально-виховний процес до реальних умов функціонування військового підрозділу.

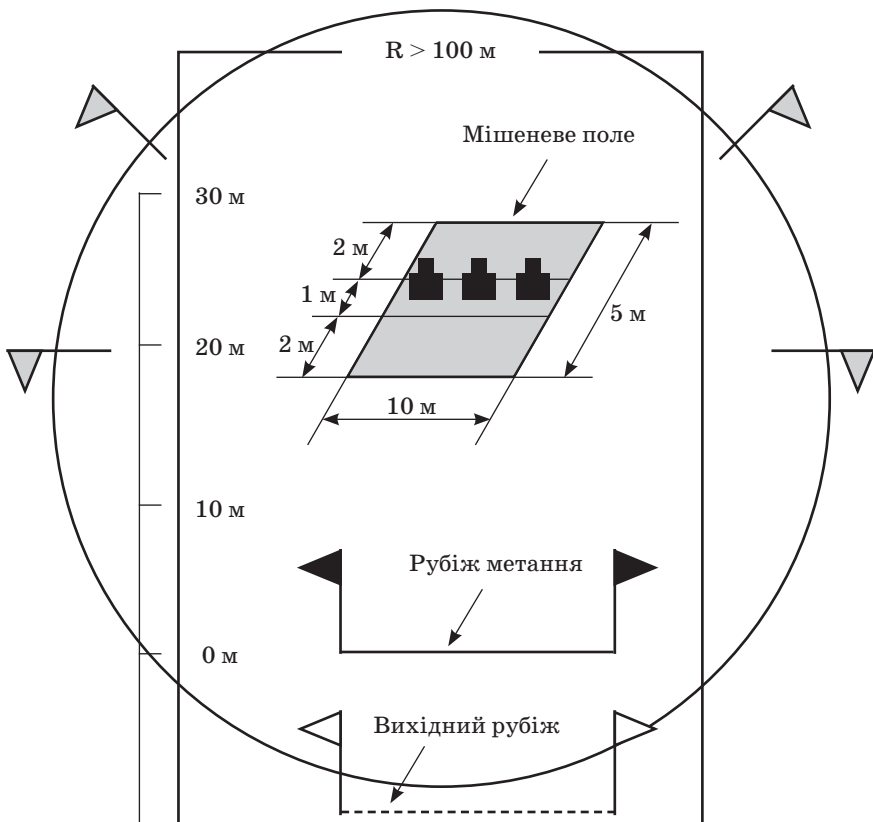
Обладнання: тумбочка, телефон, нагрудний знак «ДНЮВАЛЬНИЙ РОТИ», макет багнет-ножа та стенд з документацією добового наряду роти. Документація добового наряду: інструкції чергового та днювального роти, у тому числі на випадок тривоги, збору й пожежної безпеки; розпорядок дня, список номерів телефонів пожежної команди й чергового частини; опис документів і майна; книга прийняття та здавання чергування; комплект військових статутів Збройних Сил України.

Крім того, обов'язково знаходяться: перелік типових команд і сигналів, які повинен подавати днювальний; список військово-службовців роти, які проживають поза казармою; зразки форм одягу для ранкової фізичної зарядки; схема території, яка закріплена для прибирання; книги видачі зброї та боєприпасів, запису хворих, звільнених; комплект ключів від замків запалювання, люків бойових машин та дорожні листки на випадок тривоги — в опечатаній скриньці.

Інша інформація для удосконалення навчального місця — у Стройовому статуті Збройних Сил України.

7. Місце для метання ручних гранат — для відпрацювання першої та другої навчальних вправ з метання ручних гранат.

**Схема обладнання навчального місця
для метання ручних гранат
(1-а навчальна вправа)**

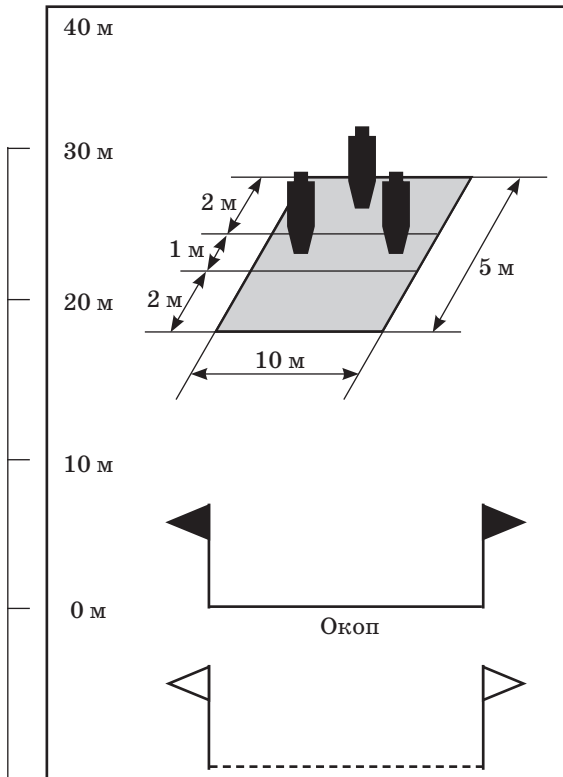

Пункт видачі
гранат

Тиловий район
(навчальні місця)

**Схема обладнання навчального місця
для метання ручних гранат
(2-а навчальна вправа)**

Пункт видачі
гранат

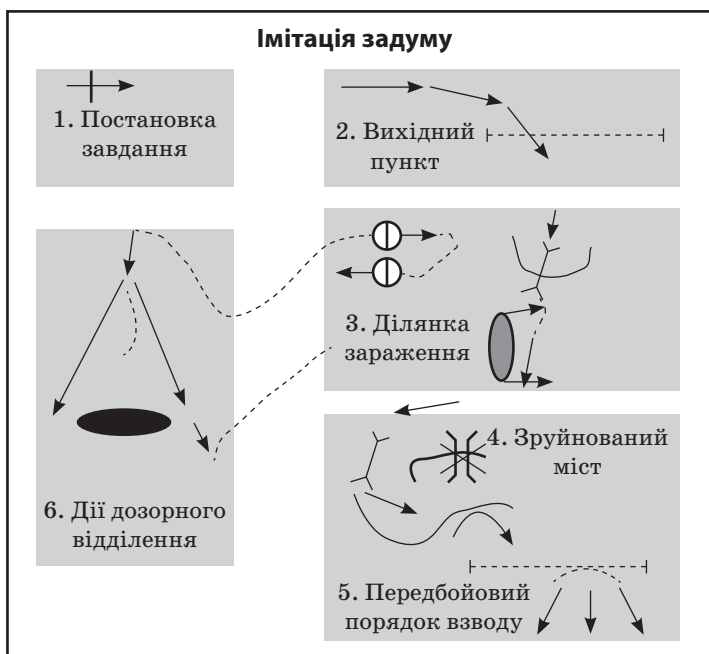

Тиловий район
(навчальні місця)

Примітка. Рубіж безпеки, як і для першої вправи, не менше ніж 100 м.

8. Навчально-тренувальний комплекс — це обмежена ділянка місцевості з розгорнутими навчальними місцями для практичних занять і тренувань з основ військової справи. Ділянка вибирається

біля (навколо) навчального закладу, її розміри визначаються шляхом моделювання. Наприклад, для занять з тактичної підготовки ділянка поділяється на смуги (квадрати), в межах яких доведеться діяти навчальному підрозділу за комп'ютерними моделями бою. Вибір, підготовка ділянки для занять — у роботі «Захист Вітчизни. Тактична підготовка» (див. с. 192).

Обмежена ділянка місцевості Відділення взводу в наступі. Висування до рубежу переходу в атаку

9. Єдина смуга перешкод, призначена для подолання горизонтальних і вертикальних перешкод індивідуально та у складі підрозділу, метання гранат на влучність. При відсутності смуги у навчальному закладі допускається проведення занять на місцевості, дообладнаній перешкодами і мішенями. Така місцевість повинна забезпечити подолання окремих природних, штучних перешкод (елементів смуги) висотою до 2 м різними способами (стрибки, перелізання), рух по вузькій опорі на незначній висоті (до 1 м), вистрибування із заглиблень, інші прийоми та дії.

Єдина смуга перешкод

1 — лінія початку смуги; 2 — ділянка швидкісного бігу довжиною 20 м; 3 — рів шириною угорі 2; 2,5 і 3 м, глибиною 1 м; 4 — лабіринт довжиною 6 м, шириною — 2 м, висотою 1,1 м (кількість проходів — 10, ширина проходу — 0,5 м); 5 — паркан висотою 2 м, товщиною 0,25 м, з похилою дошкою довжиною 3,2 м, шириною 0,25—0,3 м; 6 — зруйнований міст висотою 2 м, що складається з трьох відрізків (прямокутних балок 0,2×0,2 м): перший довжиною 2 м, другий — 3,8 м зі згином у 135 градусів (довжина від початку до згину — 1 м), третій — 3,8 м зі згином 135 градусів (довжина від початку до згину 2,8 м), розриви між відрізками балок 1 м на початку другого і третього відрізків балок і в кінці перешкоди — вертикальні драбини з трьома східцями; 7 — зруйнована драбина шириною 2 м (висота східців 0,8; 1,2; 1,5 і 1,8 м, відстань між ними 1,2 м, біля високого східця — нахилена драбина довжиною 2,3 м з чотирма східцями); 8 — стінка висотою 1,1 м, шириною 2,6 м і товщиною 0,4 м з двома проломами (нижній розміром 1×0,4 м розташований на рівні землі, верхній розміром 0,5×0,6 м на висоті 0,35 м від землі з прилягаючою до неї площиною 1×2,6 м); 9 — колодязь і хід сполучення (глибина колодязя 1,5 м, площа перетину вгорі 1×1 м; у задній стінці колодязя щілина розміром 1×0,5 м, що сполучає колодязь з перекритим ходом сполучення глибиною 1,5 м, довжиною 8 м з одним згином; відстань від колодязя до траншеї по прямій — 6 м); 10 — траншея глибиною 1,5 м; 11 — бігова доріжка шириною 2 м.

10. Навчальне місце «Основи самозахисту» для навчання прийомів самозахисту в бою, що проводиться:

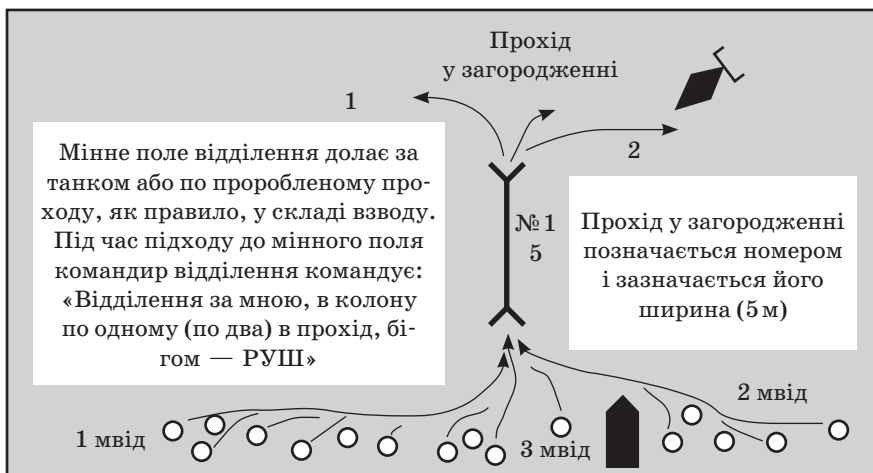
- зі зброєю — на спеціальному майданчику із стаціонарними і переносними макетами живої сили та мішенями (плетінками), на обмеженій ділянці місцевості, на смузі перешкод;
- без зброї — на рівному трав'яному майданчику, спеціально підготовленій ямі з піском та тирсою або у спортивному залі (на килимі з матів).

11. Виносне навчальне обладнання — це навчальні стрілецькі прилади, що дозволяють викладачеві навчати стрільби та виявляти помилки, що допускаються учнями. Вони звичайно включаються в комплект командирських ящиків (КЯ-56, КЯ-58, КЯ-73, КЯ-83). Окрім цих комплектів та іншого навчального обладнання, що поставляється, потребують виготовлення:

- комплекти мішеней для підготовчих вправ стрільби;
- комплект мішеней, тактичних знаків і позначок для тактико-стройових, тактичних занять і військової тактичної гри.

Додаток 3 містить достатню кількість мішеней, щоб підготувати мішеневе поле для занять з тактичної і вогневої підготовки. Необхідні розміри мішеней забезпечить застосування комп'ютерної графіки. Комплект тактичних знаків і позначок — у роботі «Захист Вітчизни. Тактична підготовка» (див. с. 192). Ці комплекти також можуть змінювати форму і розмір за допомогою комп'ютерної графіки за вибором викладача предмета. Одна із тактичних позначок (з деякими тактичними знаками) — позначка проходу у загородженні, подається.

Позначка проходу у загородженні

ДОДАТОК 6. ІНДИВІДУАЛЬНІ НОРМАТИВИ. ВИМОГИ ДО ЇХ ВИКОНАННЯ

Загальні положення

1. Норматив — це часовий, кількісний і якісний показник виконання учнем поставлених завдань, прийомів і дій, пов'язаних із застосуванням зброї і боєприпасів, військової техніки та військово-технічного майна в ході навчання предмета. Відпрацювання нормативів на заняттях сприяє удосконаленню прийомів і способів дій при виконанні поставленого завдання, швидкому оволодінню учнями зброєю та військовою технікою. Нормативи з основ військової справи, цивільного захисту і медико-санітарної підготовки розроблені згідно з вимогами статутів, порадників, керівництв та інструкцій на основі досвіду навчання учнів з урахуванням тактико-технічних характеристик зброї та військової техніки.

2. У додатку подані нормативи, які забезпечують відпрацювання навичок при оволодінні предметом для учнів загальноосвітніх навчальних закладів. При складанні плану-конспекту заняття необхідно тісно пов'язувати навчальні питання з нормативами, які є в наявності, і відпрацьовувати їх у тактичній обстановці та у тій послідовності, яку вона диктує.

3. Перед відпрацюванням нормативів учні повинні вивчити обладнання, зброю і військову техніку, правила поведінки з нею, вимоги безпеки і необхідні положення статутів, порадників, керівництв та інструкцій. Під час занять учень повинен навчитися правильно виконувати той чи інший норматив по елементах у повільному темпі, потім переходити до відпрацювання його в цілому, після чого приступити до інтенсивних тренувань до досягнення встановлених для даного заняття показників.

4. При відпрацюванні нормативів необхідно керуватись наступними вказівками:

- нормативи під час занять і тренувань відпрацьовуються на справній зброї та військовій техніці;
- інструмент і приладдя, які застосовуються при виконанні нормативів, повинні бути приведені в робочий стан;
- тренування з виконання нормативів, пов'язаних із розбиранням, збиранням зброї, спорядження магазинів, проводиться тільки з навчальною зброєю і боєприпасами;
- під час тактичних занять, при виконанні вправ стрільб нормативи виконуються як контрольні згідно з тактичною

обстановкою, яку створює керівник. Нормативи вважаються виконаними, якщо під час роботи дотримані умови їх виконання і не було допущено порушень вимог статутів, порадників, інструкцій, керівництва і безпеки.

Якщо при відпрацюванні нормативу допущена хоча б одна помилка, котра може привести до травми (ураження) учня (учнів), поломки техніки або аварій, виконання нормативу припиняється і норматив вважається невиконаним.

5. За порушення послідовності виконання нормативу, яке не призводить до аварій, поломки (псування) техніки та зброї, а також за кожну помилку, що приводить до порушення умов виконання нормативу, вимог Бойового статуту, керівництва, радника, Інструкцій, технологічної карти, оцінка знижується на один бал.

6. При виконанні нормативів учнями у загальновійськовому захисному комплекті час збільшується на 25 %, а під час роботи в протигазі на 10 %, крім нормативів, виконання котрих передбачено тільки в засобах захисту.

7. Час виконання нормативу учнем враховується по секундоміру в порядку, викладеному в умовах нормативу, а там, де він не визначений, — з моменту подачі команди «До виконання нормативу приступити» або іншої встановленої команди, сигналу до повного виконання нормативу і доповіді про його виконання.

Порядок визначення оцінки

8. Результати виконання нормативів учнями враховуються як одна із складових частин поточного оцінювання. Виконання нормативів перевіряється під час проведення підсумкових перевірок, а також на планових і контрольних заняттях. Якщо норматив відпрацьовується в процесі навчання декілька разів, то оцінка за його виконання визначається за останнім показаним результатом чи за результатом проведення контрольного заняття.

Під час занять з тактичної підготовки необхідно відпрацювати нормативи й з інших розділів предмета, які входять до змісту навчальних питань і тактичних завдань, враховувати їх при визначенні загальної оцінки за тактичний прийом, дії в цілому, за виконання тактичного завдання і за заняття.

9. Оцінка учня за виконання нормативу визначається за рівнями компетентності згідно дотримання умов нормативу та наявності помилок під час виконання нормативу.

10. Індивідуальна оцінка учню за виконання декількох нормативів з розділів предмета визначається так, як і індивідуальна оцінка завдань, питань, вправ і прийомів.

Тактична підготовка

№ з/п	Норматив, умови (порядок) його виконання	Критерії		
		високий		
		12	11	10
1	<p>Пересування на полі бою Учень (підрозділ) з автоматом на вогневій позиції у положенні для стрільби лежачи. Керівник доводить тактичну обстановку, ставить завдання на пересування для потайного зближення з противником, наприклад: «Такому-то, на такий-то рубіж, перебіжками — ВПЕРЕД».</p> <p>1.1. Перебіжками Учень (підрозділ) долає ділянку місцевості глибиною 100 м короткими перебіжками (у відділеннях — по одному).</p> <p>1.2. Переповзанням Учень (підрозділ) долає ділянку місцевості глибини 10 м переповзанням по-пластунськи.</p> <p>1.3. Перебіжками і переповзанням Учень (відділення) долає 50 м: перебіжкою — 15 м, переповзанням по-пластунськи 20 м і перебіжкою — 15 м. Час відраховується від команди на пересування до досягнення вказаного рубежу і приготування учня до стрільби. Положення зброї під час перебіжки — за вибором учня</p>	Виконано правильно, чітко		
		1 хв 20 с	1 хв 25 с	1 хв 30 с
2	<p>Зайняття місця для стрільби, обладнання окопу для стрільби Учень — у положенні лежачи (з піхотною лопаткою і автоматом) на відстані 50 м від вогневої позиції. Керівник доводить тактичну обстановку, вказує місце для стрільби і ставить завдання обладнати окоп для стрільби лежачи. Учень відриває окоп і маскує його підручним матеріалом. Час відраховується від команди керівника «На вказану позицію — ВПЕРЕД, до відривання окопу — ПРИСТУПИТИ» до доповіді про його готовність</p>	Окоп обладнано правильно		
		30 хв	32 хв	35 хв

оцінювання									Помилки, які знижують оцінку на один бал
достатній			середній			початковий			
9	8	7	6	5	4	3	2	1	
Не більше двох помилок			Не більше трьох помилок			Допущено більше трьох помилок			<p>1. Коли голова і тіло при переповзанні попластунськи високо піднімаються від землі.</p> <p>2. Довжина перебіжки між зупинками більше встановленої.</p> <p>3. Після перебіжки на місці зупинки учень не відповз в сторону, не приготувався до бою.</p> <p>4. Для зупинок при перебіжках не використовувалися укриті місця</p>
1 хв 35 с	1 хв 40 с	1 хв 45 с	1 хв 25 с	1 хв 30 с	1 хв 35 с	1 хв 40 с	1 хв 45 с	1 хв 50 с	
35 с	40 с	45 с	50 с	55 с	1 хв	1 хв 5 с	1 хв 10 с	1 хв 15 с	
55 с	1 хв	1 хв 5 с	1 хв 10 с	1 хв 15 с	1 хв 20 с	1 хв 25 с	1 хв 25 с	1 хв 30 с	
Не більше двох помилок			Не більше трьох помилок			Допущено більше трьох помилок			<p>1. Неправильне положення зброї під час обладнання окопу.</p> <p>2. Не велось спостереження за противником.</p> <p>3. Неправильне положення тіла під час обладнання окопу.</p> <p>4. Не витримано розміри окопу</p>
37 хв	39 хв	41 хв	43 хв	45 хв	47 хв	49 хв	51 хв	53 хв	

№ з/п	Норматив, умови (порядок) його виконання	Критерії		
		високий		
		12	11	10
3	<p>Спостереження за полем бою Учень на позиції відділення у положенні лежачи (з автоматом). Керівник доводить тактичну обстановку, вказує місце для спостереження і ставить завдання доповідати про помічені в заданому секторі цілі, правильно вказувати їх положення. Учень займає місце для спостереження. На відстані 200—500 м від місця спостереження розміщені 9 цілей (мішеней). Учень виявляє і визначає положення цілі на місцевості відносно орієнтирів і доповідає про результати спостереження керівнику, наприклад: «Орієнтир другий — вліво 50, ближче 100, під кущем — кулемет»</p>	Виявлені цілі		
		9	8	7
4	<p>Встановлення окремої протитанкової міни Учень біля вогневої позиції відділення, у положенні для стрільби лежачи. Керівник доводить тактичну обстановку і вказує місце, де необхідно встановити міну. Учень встановлює міну, не припиняючи спостереження за місцевістю і противником. Час відраховується від команди керівника «До встановлення міни — ПРИСТУПИТИ» до доповіді учня про установку міни</p>	Помилки немає		
		4 хв 30 с	4 хв 40 с	4 хв 50 с

оцінювання									Помилки, які знижують оцінку на один бал
достатній			середній			початковий			
9	8	7	6	5	4	3	2	1	
Виявлені цілі			Виявлені цілі			Помилка (%) у визначенні дальності, а в напрямку (у тисячних) від цілі до орієнтира більше, ніж:			1. Неправильний вибір місця для спостереження. 2. Неправильна доповідь про результати спостереження
6	5	4	3	2	1	15 % 0–20	20 % 0–25	25 % 0–30	
Не більше однієї помилки			Не більше двох помилок			Більше двох помилок			1. Неправильно викопано лунку для встановлення міни. 2. Неправильно проведені роботи по встановленню міни і вибухача та приведення його в бойове положення. 3. Порухнені правила маскуваня
5 хв	5 хв 10 с	5 хв 20 с	5 хв 40 с	5 хв 50 с	6 хв	6 хв 15 с	6 хв 30 с	6 хв 45 с	

Вогнева підготовка

№ з/п	Норматив, умови (порядок) його виконання	Критерії		
		високий		
		12	11	10
1	<p>Приготування до стрільби з різних положень (стоячи, з коліна і лежачи) та стрільба з автомата при діях в пішому порядку</p> <p>Учень — на вихідному рубежі у 10 м від рубежу відкриття вогню. Автомат — у положенні «На ремінь», магазин — у сумці. За командою керівника стрільби роздавач видає 5 навчальних патронів. Учень споряджає магазин і укладає його у сумку. Керівник вказує місце і положення для стрільби на вогневому рубежі, подає команду «ДО БОЮ». Учень швидко займає місце для стрільби, приймає вказане положення для стрільби, заряджає зброю і доповідає: «Такий-то до бою готовий!». За командою, наприклад, «Такому-то, по спостерігачу, п'ять, під ціль — ВОГОНЬ» встановлює приціл, знімає із запобіжника, встановлює вид вогню, імітує два-три постріли, доповідає про результати стрільби: «Такий-то, ціль вражена». За командами керівника «РОЗРЯДЖАЙ», «Зброю — ДО ОГЛЯДУ» учень припиняє стрільбу, розряджає і надає зброю для огляду, бере автомат у положення «На ремінь» і повертається у вихідне положення. Час на виконання нормативу фіксується від команди «До бою» до доповіді про готовність до бою</p>	Виконано правильно		
		10 с	11 с	12 с
2	<p>Неповне розбирання автомата*</p> <p>Автомат на столі, учень знаходиться біля зброї. За командою «До розбирання автомату — ПРИСТУПИТИ» здійснює неповне розбирання автомата та доповідає «Готово».</p> <p>Час фіксується від подачі команди до доповіді учня. Після виконання нормативу називає частини автомата</p>	Виконано правильно		
		13 с	15 с	18 с

* Дозволяється виконання комп'ютерних нормативів згідно [3] додатку 9.

оцінювання									Помилки, які знижують оцінку на один бал
достатній			середній			початковий			
9	8	7	6	5	4	3	2	1	
Не більше двох помилок			Не більше трьох помилок			Допущено більше трьох помилок			<p>1. Порушена послідовність приготування до бою.</p> <p>2. Неправильне розміщення корпусу та ніг учня у різних положеннях для стрільби.</p> <p>3. Неправильне утримання автомата під час прикладки.</p> <p>4. Пропущений прийом стрільби.</p> <p>5. Відсутня доповідь про готовність до бою</p>
13 с	14 с	15 с	16 с	17 с	18 с	19 с	20 с	21 с	
Не більше двох помилок			Не більше трьох помилок			Допущено більше трьох помилок			<p>1. Порушена послідовність розбирання.</p> <p>2. Перевірка наявності патрона в патроннику проведена при приєднаному магазині.</p> <p>3. Неохайно розкладено частини автомата</p>
19 с	20 с	21 с	22 с	23 с	25 с	27 с	29 с	31 с	

№ з/п	Норматив, умови (порядок) його виконання	Критерії		
		високий		
		12	11	10
3	Складання автомата після неповного розбирання За командою «До складання автомата — ПРИСТУПИТИ» учень, дотримуючись послідовності, складає автомат та доповідає «Готово». Час фіксується від подачі команди до доповіді учня	Виконано правильно		
		23 с	24 с	25 с
4	Чищення і змащування каналу* ствола автомата після неповного розбирання Для чищення зброї потрібне ганчір'я, маслянка із рушничним мастилом. За командою «До чищення і змащування — ПРИСТУПИТИ» учень виконує норматив № 2 та доповідає «Готово». Час фіксується від подачі команди до доповіді учня. Потім збирає приладдя для чищення каналу ствола і готує матеріал для змащування, називаючи елементи приладдя. Чищення і змащування каналу ствола автомата здійснюється без урахування часу	Виконано правильно		
		13 с	15 с	18 с
5	Спорядження магазину патронами Учень стоїть біля столу, на якому знаходиться 30 патронів та магазин до автомата. За командою «До спорядження магазину — ПРИСТУПИТИ», учень споряджає магазин патронами та доповідає «Готово!». Час фіксується від подачі команди до доповіді учня	Виконано правильно		
		35 с	40 с	45 с

*При відсутності навчальних зразків норматив не виконується.

оцінювання									Помилки, які знижують оцінку на один бал
достатній			середній			початковий			
9	8	7	6	5	4	3	2	1	
Не більше двох помилок			Не більше трьох помилок			Допущено більше трьох помилок			1. Порушена послідовність складання автомата. 2. Не зроблено спуск курка. 3. Запобіжник не встановлено у вихідне положення
26 с	28 с	30 с	31 с	33 с	35 с	37 с	39 с	41 с	
Не більше двох помилок			Не більше трьох помилок			Допущено більше трьох помилок			1. Неправильно названо елементи приладдя автомата. 2. Не вміє збирати приладдя. 3. Не знає матеріалів для чищення і змащування зброї
19 с	20 с	21 с	22 с	23 с	25 с	27 с	29 с	31 с	
Не більше двох помилок			Не більше трьох помилок			Допущено більше трьох помилок			
46 с	48 с	50 с	51 с	52 с	55 с	57 с	58 с	60 с	

ВІЙСЬКОВА ТОПОГРАФІЯ

№ з/п	Норматив, умови (порядок) його виконання	Критерії		
		високий		
		12	11	10
1	Визначення сторін горизонту Учень з компасом або годинником в руці знаходиться у вказаній точці місцевості. За командою керівника «До орієнтування приступити!» визначає сторони горизонту і доповідає «Готово!»	Виконано правильно		
		22 с	24 с	16 с
2	Визначення магнітного азимуту На місцевості учню вказується окремий предмет. За командою керівника «До визначення магнітного азимуту приступити» він визначає азимут та доповідає. Час фіксується від подачі команди до доповіді	Помилкоk немає. Похибка не більше 3 град.		
		28 с	30 с	32 с
3	Визначення напрямку руху На місцевості учню вказується магнітний азимут. За командою керівника «До визначення напрямку руху приступити» він визначає окремий орієнтир та доповідає. Час фіксується від подачі команди до доповіді	Виконано правильно		
		40 с	45 с	50 с
4	Рух за азимутом Учню видається схема (таблиця) даних для руху за азимутом, на якій вказані вихідний та кінцевий пункти, 3—4 проміжні орієнтири, магнітні азимуту та відстані між ними в метрах. Довжина маршруту не менше 2 км. Дотримуючись маскування, пішим порядком учень повинен вийти до кінцевого пункту. Час враховується від видачі схеми до виходу у кінцевий пункт	Виконано правильно		
		24 хв	26 хв	28 хв

оцінювання									Помилки, які знижують оцінку на один бал
достатній			середній			початковий			
9	8	7	6	5	4	3	2	1	
Не більше двох помилок			Не більше трьох помилок			Допущено більше трьох помилок			1. Невміння користуватися компасом та годинником. 2. Як орієнтир вибрано предмети, які погано видно. 3. Дії учня повільні та невпевнені
28 с	30 с	32 с	34 с	36 с	38 с	40 с	42 с	44 с	
Не більше однієї помилки. Похибка не більше 6 град.			Не більше двох помилок. Похибка не більше 9 град.			Більше двох помилок. Похибка більше 9 град.			1. Недостатні навички користування компасом. 2. Невміння провести відлік за компасом. 3. Дії повільні та невпевнені
34 с	36 с	38 с	40 с	42 с	44 с	46 с	48 с	50 с	
Не більше двох помилок			Не більше трьох помилок			Допущено більше трьох помилок			1. Недостатні навички користування компасом. 2. Невміння провести відлік за компасом. 3. Дії повільні та невпевнені
55 с	1 хв	1 хв 05 с	1 хв 10 с	1 хв 15 с	1 хв 20 с	1 хв 25 с	1 хв 30 с	1 хв 35 с	
Не більше двох помилок			Не більше трьох помилок			Допущено більше трьох помилок			1. Недостатні навички користування компасом. 2. Невміння провести відлік за компасом. 3. Дії повільні та невпевнені. 4. Невміння переводити метри у пари кроків
30 хв	32 хв	34 хв	36 хв	38 хв	40 хв	42 хв	44 хв	46 хв	

ПРИКЛАДНА ФІЗИЧНА ПІДГОТОВКА

№ з/п	ВПРАВИ*	Одиниці вимірювання	БАЛІ		
			12	11	10
2	Підтягування на перекладині	разів	12	11	10
3	Згинання і розгинання рук в упорі на брусах	разів	12	11	10
4	Комплексна силова вправа	разів за 1 хв	44	43	42
5	Комплексна вправа на спритність	с	11,0	11,3	11,6
6	Біг на 1 км	хв, с	3.45	3.50	3.55
7	Метання гранати Ф-1 на дальність	метри	42	40	38
8	Марш-кидок 5 км	хв, с	26.00	26.30	27.00
9	Єдина смуга перешкод	хв, с	1.30	1.33	1.35

ВІЙСЬКОВО-МЕДИЧНА ПІДГОТОВКА

№ з/п	Норматив, умови (порядок) його виконання	Критерії		
		високий		
		12	11	10
1	<p>Відтягнення пораненого</p> <p>«Поранений» зі зброєю і протигазом лежить на спині. Учень біля «пораненого» справа (зліва). Керівник доводить тактичну обстановку, ставить завдання на відтягнення «пораненого», наприклад: «Такому-то, пораненого в укриття — ВІДТЯГНУТИ».</p> <p>Виконання прийому закінчується відтягненням «пораненого» на 15 м. Спосіб відтягнення — по-пластунськи або на спині</p>	Виконано правильно		
	1 хв 20 с	1 хв 25 с	1 хв 30 с	

* Умови виконання вправ подані у додатку 5.

9	8	7	6	5	4	3	2	1
9	8	7	6	5	4	3	2	1
9	8	7	6	5	4	3	2	1
40	39	38	36	35	34	32	31	30
11,8	12,0	12,4	12,6	12,8	13,0	13,2	13,4	13,6
4.00	4.05	4.10	4.15	4.20	4.25	4.30	4.35	4.40
36	34	32	30	28	26	24	22	20
27.30	28.00	28.30	29.00	29.30	30.00	30.30	31.00	31.30
1.40	1.43	1.45	1.50	1.53	1.55	2.00	2.03	2.05

оцінювання									Помилки, які знижують оцінку на один бал
достатній			середній			початковий			
9	8	7	6	5	4	3	2	1	
Не більше двох помилок			Не більше трьох помилок			Допущено більше трьох помилок			1. Погане маску- вання при перепоз- ванні. 2. Невміле вико- ристання рельєфу місцевості. 3. Сповзання по- раненого на землю при відтягненні
1 хв 35 с	1 хв 40 с	1 хв 45 с	1 хв 50 с	1 хв 55 с	2 хв	2 хв 05 с	2 хв 10 с	2 хв 15 с	

№ з/п	Норматив, умови (порядок) його виконання	Критерії		
		високий		
		12	11	10
2	<p>Тимчасова зупинка кровотечі у пораненого Учень лежить біля «пораненого» і тримає в руках джгут (косинку, підручні засоби). Час відраховується від команди «До виконання нормативу приступити» і до закріплення джгута. Після цього позначається час його накладення.</p> <p>Накладання: — джгута на стегно (плече); — закрутки косинкою на стегно (плече)</p>	Помилко́к немає		
		15 с 30 с	16 с 31 с	17 с 33 с
3	<p>Імобілізація пораненого при переломах плеча і голінки Учень з шинами з підручного матеріалу біля пораненого. При накладенні шини на плече (голінку) «поранений» сидить (лежить) на землі. Шина накладається на одяг (без пов'язки, час підготовки шини у норматив не входить). За командою «Шину — НАКЛАСТИ» учень накладає шину. Виконання прийому при переломі кісток плеча закінчується підвішуванням руки на косинку (бинт, ремінь); при переломі кісток голінки — закріпленням пов'язки шпилькою або кінцями стрічки бинта</p>	Помилко́к немає		
		2 хв 30 с 2 хв	2 хв 40 с 2 хв 10 с	2 хв 50 с 2 хв 20 с

оцінювання									Помилки, які знижують оцінку на один бал
достатній			середній			початковий			
9	8	7	6	5	4	3	2	1	
Не більше однієї помилки			Не більше двох помилок			Більше двох помилок			1. Накладення джгута на місце, що не відповідає пораненню. 2. Накладення джгута на відкрите тіло без підкладки, ущемлення джгутом шкіри. 3. Учень не позначив час накладки джгута. 4. Норматив не виконаний, якщо допущено розслаблення або сповзання джгута
18 с 35 с	19 с 36 с	20 с 37 с	21 с 39 с	23 с 40 с	25 с 41 с	27 с 43 с	29 с 44 с	31 с 45 с	
Не більше однієї помилки			Не більше двох помилок			Більше двох помилок			1. Недостатня фіксація шини. 2. Порушення послідовності роботи при накладанні шини. 3. Накладена шина не дає необхідної іммобілізації «пораненої» кінцівки
3 хв 2 хв 30 с	3 хв 10 с 2 хв 40 с	3 хв 20 с 2 хв 50 с	3 хв 30 с 3 хв	3 хв 40 с 3 хв 10 с	3 хв 50 с 3 хв 20 с	4 хв 3 хв 30 с	4 хв 10 с 3 хв 40 с	4 хв 20 с 3 хв 50 с	

№ з/п	Норматив, умови (порядок) його виконання	Критерії				
		високий				
		12	11	10		
4	Перев'язка пораненого «Поранений» і учень лежать. Перев'язочний матеріал в руках учня (поряд з ним). Допускається бинтування поверх одягу. Час відраховується від моменту початку розгортання перев'язочного матеріалу до закріплення пов'язки шпилькою або кінцями стрічки бинта. Накладення первинної пов'язки: — на праве (ліве) око; — на праве (ліве) вухо; — на ліктювий (колінний) суглоб; — на плечовий суглоб; — «восьмиподібна» пов'язка на груді (накладається одним пакетом і бинтом); — на голінковостопний суглоб	Помилко́к немає				
		1 хв 25 с	1хв 30с	1 хв 35с		
		1 хв 10 с	1 хв 15 с	1 хв 20 с		
		1 хв 10 с	1 хв 15 с	1 хв 20 с		
		1 хв 15 с	1 хв 20 с	1 хв 25 с		
		2 хв 10 с	2 хв 20 с	2 хв 30 с		
		1 хв 5 с	1 хв 10 с	1 хв 15 с		
		Помилко́к немає				
		5	Надівання шолома-маски протигаз на ураженого Учень у протигазі лежить біля «ураженого» з боку його голови. Протигаз в «ураженого» в похідному положенні. Керівник доводить тактичну обстановку і ставить завдання учню надіти шолом-маску на ураженого. Час відраховується від команди керівника «Шолом-маску на ураженого — НАДІТИ» до доповіді учня про готовність	Помилко́к немає		
				10 с	10,5 с	11 с
6	Введення пораненому знеболювального засобу Учень лежить у надітому протигазі поряд з «пораненим» і застосовує шприц-тюбик з його аптечки індивідуальної. Аптечка знаходиться у внутрішньому кармані робочого одягу. Виконання прийому закінчується проколом голкою обмундирування «пораненого» (без введення голки в мускули)	Помилко́к немає				
		12 с	13 с	14 с		

оцінювання									Помилки, які знижують оцінку на один бал	
достатній			середній			початковий				
9	8	7	6	5	4	3	2	1		
Не більше однієї помилки			Не більше двох помилок			Більше двох помилок			<p>1. Пов'язка накладена слабо (сповзає) або під час її накладання утворюються «кармани» складки.</p> <p>2. Пов'язка не закріплена або закріплена вузлом над раною.</p> <p>3. Неправильне положення бинта в руках учня</p>	
1 хв 40 с	1 хв 45 с	1 хв 50 с	1 хв 55 с	2 хв	2 хв 5 с	2 хв 10 с	2 хв 15 с	2 хв 20 с		
1 хв 25 с	1 хв 30 с	1 хв 35 с	1 хв 40 с	1 хв 45 с	1 хв 50 с	1 хв 55 с	2 хв	2 хв 5 с		
1 хв 25 с	1 хв 30 с	1 хв 35 с	1 хв 40 с	1 хв 45 с	1 хв 50 с	1 хв 55 с	2 хв	2 хв 5 с		
1 хв 30 с	1 хв 35 с	1 хв 40 с	1 хв 45 с	1 хв 50 с	1 хв 55 с	2 хв	2 хв 5 с	2 хв 10 с		
2 хв 40 с	2 хв 50 с	3 хв	3 хв 10 с	3 хв 20 с	3 хв 30 с	3 хв 40 с	3 хв 50 с	4 хв		
1 хв 15 с	1 хв 20 с	1 хв 25 с	1 хв 30 с	1 хв 35 с	1 хв 40 с	1 хв 45 с	1 хв 50 с	1 хв 5 с		
Не більше однієї помилки			Не більше двох помилок			Більше двох помилок				<p>1. Шолом-маска надіта не повністю, окуляри не приходяться проти очей.</p> <p>2. З'єднувальна трубка перекручена.</p> <p>3. Допущено утворення складок або перекосів, при яких зовнішнє повітря може проникнути під шолом-маску</p>
11,5 с	12 с	12,5 с	13 с	13,5 с	14 с	14,5 с	15 с	15,5 с		
Не більше однієї помилки			Не більше двох помилок			Більше двох помилок				<p>1. Після проколювання внутрішньої оболонки шприц-тюбика допущено витікання антидоту через голку за передчасного натиску на тубик.</p> <p>2. Після введення голки шприц-тюбика в мускули</p>
15 с	16 с	17 с	18 с	19 с	20 с	21 с	22 с	23 с		

№ з/п	Норматив, умови (порядок) його виконання	Критерії		
		високий		
		12	11	10

ОСНОВИ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ*

№ з/п	Норматив, умови (порядок) його виконання	Критерії					
		високий			достатній		
		12	11	10	9	8	7
1	Одягання протигазу Учні знаходяться в строю. Протигазу у похідному положенні. За раптовою командою «Гази!» учні одягають протигазу. Час відраховується з моменту подання команди до відновлення дихання після одягнення протигазу	6,5с	7с	7,4с	7,7с	8с	8,4с

* Для групи дівчат час на виконання нормативів з основ цивільного захисту збільшується на 10 %.

Закінчення таблиці

оцінювання									Помилки, які знижують оцінку на один бал
достатній			середній			початковий			
9	8	7	6	5	4	3	2	1	
									і видавлювання вмісту допущено розтискання пальців рук. 3. Використаний шприц-тюбик не вкладений в аптечку. 4. Якщо не проколена внутрішня оболонка шприц-тюбика, норматив вважається не виконаним

оцінювання						Помилки, які знижують оцінку на один бал	Помилки, що визначають низький рівень підготовки
середній			початковий				
6	5	4	3	2	1		
8,7с	9с	9,4с	9,7с	10с	10,4с	1. При одяганні протигаза учень не заплющив очі і не затримав дихання та після одягання протигаза не зробив повного видиху. 2. Шолом-маска (маска) одягнена з перекосом	1. Допущено утворення таких складок або перекосів, при яких зовнішнє повітря може проникати під шолом-маску (маску)

№ з/п	Норматив, умови (порядок) його виконання	Критерії					
		високий			достатній		
		12	11	10	9	8	7
2	<p>Одягання респіратора Р-2 За раптовою командою «Респіратор одягнути!» учні одягають респіратори. Час відраховується з моменту подачі команди до відновлення дихання</p>	10,5 с	11 с	11,4 с	11,7 с	12 с	12,4 с
3	<p>Одягання загальнової-ськового захисного комплекту (плащ у рукави) Засоби захисту учнів у похідному положенні. За командою «Плащ в рукави — Гази» або сигналом «Радіаційна небезпека» учні одягають протигазу, захисні плащі в рукава, захисні панчохи та рукавиці. Час відраховується від подачі команди керівника до одягання засобів захисту та доповіді «Готово»</p>	2 хв 50 с	3 хв	3 хв 07 с	3 хв 14 с	3 хв 20 с	3 хв 35 с
4	<p>Дії за сигналом «Хімічна тривога» Засоби захисту учнів у похідному положенні. Подається сигнал «Хімічна тривога». Ті, хто навчаються, одягають протигазу, плащі у вигляді накидки і ведуть спостереження за місцевістю. Час відраховується від моменту подачі сигналу до повного одягання засобів захисту</p>	33 с	35 с	37 с	38 с	40 с	43 с

оцінювання						Помилки, які знижують оцінку на один бал	Помилки, що визначають низький рівень підготовки
середній			початковий				
6	5	4	3	2	1		
12,7 с	13 с	13,4 с	13,7 с	14 с	14,4 с	<p>1. Під час одягання респіратору учень не затримав дихання або після одягання не зробив повного видиху.</p> <p>2. Кінці носового затиску не притиснуті до носа</p>	Надівання пошкоджених респіраторів
3 хв 45 с	4 хв	4 хв 10 с	4 хв 20 с	4 хв 30 с	4 хв 40 с	<p>1. Одягання захисних панчох здійснене з застібнутими хлястиками.</p> <p>2. Неправильно застібнуті поли плаща.</p> <p>3. Неповністю одягнені панчохи.</p> <p>4. Не закріплені закріпками тримачі шпеноків або не застібнуті два шпеняка</p>	Залишені незахищеними окремі частини тіла, обмундирування або взуття при надіванні плаща у рукави
46 с	50 с	57 с	1 хв 04 с	1 хв 10 с	1 хв 20 с	<p>1. Допущені помилки, які знижують оцінку на 1 бал при одяганні протигазу та загальної-ського захисного комплексу.</p> <p>2. Учні не ведуть спостереження за місцевістю</p>	<p>1. Залишились незахищеними окремі частини тіла, обмундирування та взуття при одяганні плаща у вигляді накидки.</p> <p>2. Допущені помилки, які визначають оцінку «незадовільно» при одяганні протигазу та загальної-ського захисного комплексу</p>

ПЕРША МЕДИЧНА ДОПОМОГА У НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ

№ з/п	Норматив, умови (порядок) його виконання	Критерії		
		високий		
		12	11	10
1	<p>Перша допомога при кровотечах</p> <p>Учень — біля «пораненого», з джгутом (закруткою) в руках.</p> <p>Час відраховується від команди: «Джгут (закрутку) на стегно (плече) — НАКЛАСТИ» до доповіді учня «Готово». З виконанням нормативу позначається час накладання джгута (закрутки).</p> <p>Накладання джгута на стегно (плече)</p> <p>Накладання закрутки на стегно (плече)</p>	Виконано без помилок		
		20 с 50 с	25 с 55 с	30 с 1 хв
2	<p>Надання першої допомоги при пораненнях</p> <p>Учень — біля «пораненого», з пакетом перев'язочним в руках.</p> <p>Час відраховується від команди «Пов'язку на таку-то частину тіла — НАКЛАСТИ» до доповіді учня «Готово».</p> <p>Накладання бинтової пов'язки:</p> <ul style="list-style-type: none"> — на голову у вигляді шапочки або хрестоподібно; — на верхню кінцівку вісімкою; на передпліччя; ліктьовий суглоб; — на плечовий суглоб, грудну клітку спіральньо або хрестоподібно; — на нижню кінцівку вісімкою 	Виконано без помилок		
		1 хв 50 с	2 хв 2 хв 2 хв 30 с 2 хв	2 хв 05 с 2 хв 05 с 2 хв 35 с 2 хв 05 с

оцінювання									Помилки, які знижують оцінку на один бал
достатній			середній			початковий			
9	8	7	6	5	4	3	2	1	
Не більше двох помилок			Не більше трьох помилок			Допущено більше трьох помилок			<p>1. Джгут (закрутку) накладено не на місце поранення.</p> <p>2. Джгут накладено на оголену частину тіла без підкладки.</p> <p>3. Шкіра стиснута джгутом.</p> <p>4. Учень не залишив записки, в якій зазначено час накладання джгута</p>
35 с 1 хв 05 с	40 с 1 хв 10 с	45 с 1 хв 15 с	50 с 1 хв 20 с	55 с 1 хв 25 с	1хв 1хв 30с	1 хв 05 с 1 хв 35 с	1 хв 10 с 1 хв 40 с	1 хв 15 с 1 хв 45 с	
Не більше однієї помилки			Не більше двох помилок			Більше двох помилок			<p>1. Не закріплено шпильку на одязі.</p> <p>2. Неправильне положення бинта в руках учня.</p> <p>3. Пов'язку накладено слабко (сповзає або при її накладанні утворюються «кишені», складки).</p> <p>4. Пов'язку не закріплено або закріплено вузлом над раною</p>
2 хв 10 с	2 хв 15 с	2 хв 20 с	2 хв 25 с	2 хв 30 с	2 хв 35 с	2 хв 40 с	2 хв 45 с	2 хв 50 с	
2 хв 10 с	2 хв 15 с	2 хв 20 с	2 хв 25 с	2 хв 30 с	2 хв 35 с	2 хв 40 с	2 хв 45 с	2 хв 50 с	
2 хв 40 с	2 хв 45 с	2 хв 50 с	2 хв 55 с	3 хв 05 с	3 хв 10 с	3 хв 15 с	3 хв 20 с	3 хв 25 с	
2 хв 10 с	2 хв 15 с	2 хв 20 с	2 хв 25 с	2 хв 30 с	2 хв 35 с	2 хв 40 с	2 хв 45 с	2 хв 50 с	

№ з/п	Норматив, умови (порядок) його виконання	Критерії		
		високий		
		12	11	10
3	<p>Надання першої допомоги при переломах</p> <p>Учень — біля «пораненого». Перев'язочний матеріал і шина в руках або поряд з учнем. Час відраховується від команди «Шину — НА-КЛАСТИ» до доповіді учня «Готово» про накладання шини.</p> <p>З виконанням нормативу рука підвішується косинкою (бинтом).</p> <p>Накладання шини з підручного матеріалу на плече.</p> <p>Накладання шини з підручного матеріалу на передпліччя.</p> <p>Накладання шини Крамера на нижню кінцівку</p>	Виконано без помилок		
		3 хв 2 хв 40 с 3 хв	3 хв 30 с 2 хв 50 с 3 хв 30 с	4 хв 3 хв 4 хв

Закінчення таблиці

оцінювання									Помилки, які знижують оцінку на один бал
достатній			середній			початковий			
9	8	7	6	5	4	3	2	1	
Не більше однієї помилки			Не більше двох помилок			Більше двох помилок			
4 хв 30 с	5 хв 30 с	5 хв 30 с	6 хв 30 с	6 хв 30 с	7 хв 30 с	7 хв 30 с	8 хв 30 с	8 хв 30 с	
3 хв 10 с	3хв 20с	3 хв 30 с	3 хв 40 с	3 хв 50 с	4 хв 30 с	4 хв 10 с	4 хв 20 с	4 хв 30 с	
4 хв 30 с	5 хв 30 с	5 хв 30 с	6 хв 30 с	6 хв 30 с	7 хв 30 с	7 хв 30 с	8 хв 30 с	8 хв 30 с	

ЛІТЕРАТУРА

1. Дятленко С. М., Ганчева В. І., Василенко Є. Ю., Жевага С. І. Книга вчителя предмета «Захист Вітчизни».— Х.: Торсінг плюс, 2006.
2. Захист Вітчизни: підручник для 10 — 11 класів/за ред. Квашнюва Ю. О., Литвиненко А. О.— К.: Вежа, 2006.
3. Мелецький В. М., Добровольський В. В., Корж Є. П., Кравцов А. К. Захист Вітчизни. Тактична підготовка: навчально-методичний посібник.— Черкаси: ЧОПОПП, 2009.
4. Бойовий статут Сухопутних військ (частина II, батальйон, рота).— К.: Варта, 1996.
5. Бойовий статут Сухопутних військ (частина III, взвод, відділення, танк).— К.: Варта, 1995.
6. Статути Збройних Сил України.— К.: ЗАТ ВІПОЛ, 2004.
7. Курс стрільб зі стрілецької зброї і бойових машин.— К.: 2009.
8. Вогнева підготовка механізованих підрозділів: навчально-методичний посібник.— К.: 2006.
9. Підручник сержанта механізованих військ.— К.: 2006.
10. Настапова з фізичної підготовки у Збройних Силах України.— К.: 1997.
11. Основи цивільного захисту/під ред. Бикова О. В., Осипенко С. І. та ін.— К.: ПП ФОРЕСТА-А, 2008.
12. М. І. Стеблюк. Цивільна оборона.— К.: Знання, 2004.
13. М. М. Фука. Основи медико-санітарної підготовки.— Тернопіль: АСТОН, 2006.
14. С. Л. Тамов. Організаційно-методичні основи військово-прикладної фізичної підготовки допризовної молоді.— К.: ВІПОЛ, 1986.

ЗМІСТ

Пояснювальна записка	3
Розділи програми для групи юнаків:	
Розділ 1. Збройні Сили України на захисті Вітчизни.	6
Розділ 2. Міжнародне гуманітарне право про захист жертв війни.	7
Розділ 3. Тактична підготовка	8
Розділ 4. Вогнева підготовка.	10
Розділ 5. Статuti збройних сил України	12
Розділ 6. Стройова підготовка.	13
Розділ 7. Військова топографія	14
Розділ 8. Прикладна фізична підготовка	15
Розділ 9. Військово-медична підготовка	16
Розділ 10. Основи цивільного захисту	17
Розділи програми для групи дівчат:	
Розділ 1. Основи цивільного захисту	19
Розділ 2. Міжнародне гуманітарне право про захист цивільного населення. .20	20
Розділ 3. Основи медичних знань і допомоги	20
Розділ 4. Перша медична допомога у надзвичайних ситуаціях	21
Розділ 5. Перша медична допомога хворим. Догляд за хворими.	22
ЗАХИСТ ВІТЧИЗНИ. Перелік розділів і тем та розподіл годин	
на курс навчання юнаків	26
10-й клас, група юнаків	29
11-й клас, група юнаків	53
Навчально-польові збори	74
ЗАХИСТ ВІТЧИЗНИ. Перелік розділів і тем та розподіл годин	
на курс навчання дівчат	82
10-й клас, група дівчат.	84
11-й клас, група дівчат	105
Заняття у лікувально-оздоровчому закладі.	115
Оцінювання навчальних досягнень учнів	119
Додатки	123
Додаток 1. Стрільба зі стрілецької зброї	123
Додаток 2. Метання ручних гранат	142
Додаток 3. Особливості навчання і вправи з прикладної фізичної підготовки. . 145	145
Додаток 4. Безпека занять	152
Додаток 5. Об'єкти навчально-матеріальної бази.	157
Додаток 6. Індивідуальні нормативи. Вимоги до їх виконання	166
Військова топографія	176
Прикладна фізична підготовка	178
Військово-медична підготовка.	178
Основи цивільного захисту	184
Перша медична допомога у надзвичайних ситуаціях.	188
Література	192